

KAREL
KLOSTERMANN

ROBINSON NA OTAVĚ
A JINÉ
PŘÍBĚHY
ZE ŠUMAVY

ROBINSON NA OTAVĚ

Bydlili jsme v žichovickém knížecím zámku pod starým rábským hradem, kde Žižka pozbyl druhé oko, mezi Sušicí a Horažďovicemi, při řece Otavě. Můj tatínek byl vrchnostenským lékařem a musil mnoho jezdit přes pole, takže býval málo doma. Když se vracel všecek utmácen, nechtěla mu maminka kazit náladu vypravováním o všelijakých rozpustilostech nejstaršího synáčka, jemuž říkali Karlíček. Ten Karlíček jsem byl já a bylo mi tehdy asi devět let. Někdy však mu přece řekla, a potom tatínek pohlédl přísně, šel kamsi k zrcadlu, kde bylo cosi zavěšeno, nevím již, bylo-li to lískové nebo březové, ale říznost to mělo – nu a to březové nebo lískové také promluvilo...

Byl v Žichovicích v zámku pan správce, můj kmotříček, a ten měl synáčka, jemuž říkali Bertíček, a ten Bertíček byl můj kamarád, nejlepší kamarád na světě. Byli jsme nerozluční, jeden bez druhého jsme nemohli žít ani den, ani hodinu, a mysleli jsme, že musíme umřít, když nás někdy zavřeli každého zvlášť, abychom nemohli k sobě. To se stávalo, když jsme něco společně vyvedli, co se nelíbilo mamince a tatínkovi. Nebyli-li při tom, lidé jim to řekli. A z takových žalob bývaly soudy a tatínkové říkávali: „Není možná je pustit k sobě, zatrolené kluky! Čeho se nedovtípí jeden, to napadne druhému!“

Ale co bylo platné nás k sobě nepouštět! Měli jsme se tak rádi, že jsme se přese všechno zase našli.

Byl v Žichovicích ještě jeden takový, o něco starší než my. Byl to hoch hajného, jmenoval se Stanislav Hájek, ale my jsme mu říkali Nislav, a ten uměl různé přeužitečné věci. Věděl, nač berou ryby, znal jedlé houby, vyšplhal se na každý strom, byl silák, jenž se nebál ani jediného hochy z celé vsi. Na nás byl nesmírně hodný.

Když jsme už nemohli uniknout všelikým trestům, pravil jsem: „Bertíčku, já toho mám dost. Znáš příběh o Robinsonovi? Co ten dokázal, dokážu taky, o neobydleném ostrově vím též. Tam nás nikdo nechytne, protože se tam nikdo nedostane.“

„A kde je ten ostrov?“ tázal se Bertíček. „Ostrov je přece v moři, a jak bychom se tam dostali?“

„V moři to není,“ povídám, „je to blíž, v Otavě, a my se tam dostaneme.“

„A kde je to? S kým jsi tam byl?“

„Byl jsem tam s Nislavem, když jsi byl zavřen, víš, jak jsi tenkrát ztratil boty. Chytali jsme tam ryby. Tam je ti bělic, horýzků a okounů! Také pstruzi jsou tam a lipani, ale ti nebrali. Je to nad čepicemi, pod Dobřínem, všechno jsme to tam proběhali.“

V krajině, o níž mluvím, je velmi krásně. Otava, která se bystře valí údolím od Sušice, se roztéká v množství větších a menších ramen. Toky vod jsou vroubeny hustým křovím, nesčíslné ostrovy a ostrůvky jsou pokryty bujným rostlinstvem, vysokou trávou i různým lupením, většina jich i vysokým starým stromovím, vrbami, olšemi a topoly, jejichž rozložitě větve se splítají a tvoří místy pravé zelené klenby, jimiž se ani sluneční paprsky neproderou. Jinde je nízké křoví tak husté, že v ně nelze vniknout. Jsou tu i holá místa, pokrytá bílým pískem, který sem naváží a skládá rozvodněná řeka, nebo nános drobných kamenů a různobarevných oblázků. Také se tu vypínají podél vod řady nízkých kopečků, suchých na temenech, avšak dýše z nich vůní mateřídouška a levandule, modrají se zvonečky, rdí se slzičky. I toky vod mezi tímto světem ostrovů jsou různého tvaru – v některých čistá, jemně granátová voda bystře uhání, řeka sama vpouští do zeleně lesů hluboké choboty, v nichž vody krouží a víří, jinde, hluboko ve stínu stromů, černají se široké, rákosím lemované strouhy starých vod nebo tiché okrouhlé tůně, jež tu zanechaly každoroční zátopy. Celé to údolí je ovšem bez lidských příbytků, poněvadž je zaplavují vody. Zato se rozkládají dědky na svazích okolních vrchů.

Bertík naslouchal bedlivě mým výkladům a krajina, do které jsme se zamýšleli uchýlit, se mu zdála nad jiné vhodná pro volný život.

„Nikdo nás tam nenajde,“ opakoval jsem stále. „Až tam přijdeme, sám uhlídáš. Vyzkoumáme všechny houštiny, najdeme si brody, přeplaveme i velkou řeku – A jak si to zařídíme! Pěknou boudu ze samých větví, slámu najdeme na polích, tou si všechno vysteleme,

takže tam budeme jako ptáci v hnízdě...“

„Ale co v zimě?“ staral se Bertík.

„V zimě budeme žít jako Eskymáci,“ povídám, „uděláme kvádry ze sněhu a dáme je kolem naší boudy. Pod sněhem je náramně teplo. Taky k nám možná připluje nějaká velryba nebo aspoň tuleň, až voda zmohutní podzimními dešti. Vlny je vyhodí na břeh, zapletou se do vrbin, my se na ně vrhneme a budeme z nich škvařit tuk zrovna tak, jako doma dělají škvarky, když zabijí vepře.“

„Jenže někdy připlavou ledy a pak je všechno pod vodou. Poteče nám do boudy a utopíme se!“

„Jak se to přivalí, vylezeme na strom a tam to přečkáme. Až voda opadne, slezeme a budeme sbírat dříví, které řeka přinese.“

„Ale zima nám bude! Vždyť budeme třeba dva dny a dvě noci na stromě! A co tam budeme jíst?“

„To uděláme tak – dokud bude malá voda, založíme si na stromě špýchar a nanese tam potravu třeba na týden. Taky si tam vystavíme boudu jako holubník, malou, ale teploučkou, samou slámou a senem vystlanou. To víš, lenošit nebudeme. Robinson taky pracoval a strádal.“

Pronesl jsem tato slova tak, že se neminula s účinkem. Bertík už se neptal a já jsem řekl:

„Víš co, nebudeme odkládat, půjdeme hned. Můj tatínek se vrátí pozdě večer a tvůj taky není doma. Pojd'me pro Nislava, ten půjde s námi.“

Ale Nislav nebyl doma, otec ho poslal někam přes pole. To bylo nepříjemné, Nislav byl člověk znamenitý, ale provedení našich úmyslů bylo tak neodkladné, že jsme nemohli čekat, až by se vrátil. Nu – některý den kvečeru si pro něj přijdeme a potom ho uděláme svým velitelem.

Bylo asi devět hodin ráno a začínal parný srpnový den. Kmitl jsem se u nás v bytě, sebral dvě udice, škatulku sirek a zbylý rohlík a hajdy pryč! Dal jsem se zahradou, přelezl jsem zeď a čekal jsem na Bertíčka u cesty vedoucí do Čepic.

Za chvíli přišel. Nesl koňskou houni, kterou sebral doma v konírně.

„Vzal jsem dvě kudly,“ dodal po chvíli, „co kdybychom jednu ztratili nebo se nám zlámala!“

„Já mám svou taky. Máš něco k jídlu?“

„Nemám. Maminka se nehnula z kuchyně a já jsem nechtěl o nic říci, aby ji něco nenapadlo. Máš ty něco?“

„Rohlík,“ odpovídám hrdě.

„Dej sem kousek. S tou houní jsem se udřel a mám hlad.“

Dal jsem mu polovici svého rohlíku a druhou jsem snědl sám. Potom jsme se vydali směrem k čepickému mostu. Houni jsme nesli střídavě, každých dvacet kroků ji převzal jeden. Cesta se nám zdála nekonečná, trnuli jsme ustavičným strachem, aby nás nepotkal někdo známý, ale cesta byla opuštěná, jako bychom se byli ubírali pouští Saharou. Pak končila a musili jsme jít dosti obtížnou pěšinou, ale ani na té jsme nezůstali a dali jsme se přímo polí, po svahu dolů, zase nahoru, skrze husté houštiny. Inu, kdo chce být Robinsonem a žít volně, nesmí se bát nějaké cesty, avšak Robinson nebyl taky tak hned na svém ostrově! Jen té prožluklé houně kdyby nebylo, ta nás zahřála! Ale večer, až bude padat rosa, až zavane noční chlad, to bude dobrá!

Konečně jsme sestoupili do údolí. Kolem ticho. Z dálky, od nás po vodě dolů, díval se na nás šedý rábský hrad, naproti nám strmě vystupovala Čepičná a před námi, u samých nohou, uháněly bystře dosti mohutné vody říčního ramene. Za houštinami na protějším břehu se vypínal zelený les, vrcholky stromů se kolébaly v lehkém větru, zdáli dozníval k nám šum a hukot hlavní řeky.

Ohlédli jsme se ještě jednou. Vtom jsme zpozorovali, že na svahu, asi tři sta kroků do nás, se páslo několik kraviček, a při nich dva pasáčekové. To nás mrzelo. Ti hoši uvidí, kudy jsme se přebrodivi, a prozradí nás, nebo se dají za námi, aby viděli, co děláme.

Hoši se k nám pomalu blížili. Zuli jsme se, dali si houni na hlavu, vzali se za ruce a chystali se přebrodivit vodou.

„Tudy se nedávejte!“ zvolal na nás jeden z pasáčeků. „Trochu výše

musíte jít, zde je vody přes pás, zmáčíte se!“

Bertík stanul.

„Nech ho,“ povídám, „tudy to půjde taky. Nevídáno, trochu zmáčení, to je nám od nynějška jedno.“

Šli jsme dále, ale rázem bylo vody až skoro do pasu a proud tak silný, že nám div nepodvrátil nohy.

„Vždyť vám povídám, že tudy nepřejdete,“ opakoval pasák.

Vrátili jsme se na břeh a šli jsme po okraji směrem proti vodě a tvářili jsme se, jako bychom jednali zcela podle své hlavy – na hocha jsme se ani nepodívali.

Ušli jsme asi dvě stě kroků. „Tu přejdete!“ zvolal chlapec a přiběhl k nám. Vstoupili jsme do vody, pasáček s námi. „Já vás povedu,“ pravil dobromyslně.

„My se tě neprosíme,“ odpověděl jsem, „zůstaň si jen při svých kravách, aby ti nevešly támhle do ovsu.“

Neříkal nic a vrátil se mlčky ke svým kravám.

„To je nějaký hodný chlapec,“ pravil Bertíček, „neměl ses na něho tak tvrdě osopit!“

„Je hodný,“ pravím, „ale co naplat? Chceme-li být Robinsony, nemůžeme ho potřebovat.“

Dostali jsme se bez úrazu na ostrov, zapadli jsme do houštin a dali jsme se bez odkladu do výzkumů. Přebrodili jsme se ještě přes několik menších toků, obešli jsme dlouhou černou tůň, za níž se vypínala skupina košatých olší, a pod těmi jsme si vyhlédli příhodné místo pro naše obydlí. Hned jsme se jali stavět dům. Rvali jsme drn, kupili jsme kusy na sebe asi takovým způsobem, jako jsme dělávali hráze u rybníčků, položili jsme místy mezi vrstvy drnu placaté kameny, a po dvou hodinách usilovné práce stálo pod olšemi cosi podobného nekryté psí boudě.

Z přemítání, jak bychom tento palác opatřili přiměřenou střechou, nás vyrušilo kručení žaludku. Poledne už přešlo a šlo o to najít hezky brzy něco, aby se hlad utišil. Na kraji tůně rostl puškvorec a chvílku jsme také zamýšleli ustrojít si z něho oběd, ale nás žaludek žádal s důrazem něco vydatnějšího.

„Nač máme udice?“ povídá Bertíček, „ulovíme si oběd!“

A pane – ryby braly jen což. Za půl hodiny jsme měli šest nebo sedm hrýzků, dva jelce a okouna. To byl okoun! Černé příčné pruhy měl přes zelenavý hřbet, bělavé břicho, boky jako zlato a ploutve růžové.

Ryby tedy byly, šlo jen o to, jak je upravit. Uvařit jsme je nemohli, neměli jsme hrnce ani jiné podobné nádoby. Upečeme si je na rožni! Takový rožeň se udělá snadno. Vezme se tenká větvička, přišpičatí se na obou koncích, navléknou se na ni ryby a rožeň je hotov. Potom se rozdělá oheň a ryby se upečou. Dříví bylo dost. Podle toku Otavy jsou totiž místa, kde se vážou dlouhé prámy z klád, fošen a houžví a kde se kupí tisíce metrů polenového dříví, nakáceného v nesmírných hvozdech šumavských. Když přijde povodeň, prudké vody odnesou dřevo, ale třísky, polámané tyče a latě se nakupí na nízkých ostrovech nebo podél kraje, a tam to potom tlí, hnije a schne. Takového dříví jsme snadno snesli hrozitánskou hromadu. Ale než jsme to zapálili, dostal jsem nehorázně zdárný nápad.

Blíže místa, kde jsme se potkali s pasáčky, bylo velké brambořiště – a v horkém popeli pečené brambory, to je přece jídlo, jemuž se nic nevyrovná! Přišlo mi ovšem na mysl, že toto brambořiště patří třeba nějakému chudákovi, který z něho má žít celou zimu i se svou rodinou, a že natahat si jich není vlastně nic jiného než krádež, ale zapudil jsem tu myšlenku a šli jsme se podívat, zda pasou skotáčkové ještě na svahu. Nebyli tam – i odvážil jsem se přes vodu a hajdy do brambořiště, kde jsem nahrabal bramborů, co jsem jich mohl unést v čepici a pod košilí. „Za rok už nebudu muset brambory krást,“ řekl jsem si, „nasázíme si je sami!“

Chutě jsme se dali do strojení oběda. Brambory brzy pískaly a syčely v plápolajícím ohni a dopékaly se v žhavém popelu a ryby na rožni se pekly a škvařily. Znameníť oběd! Bez soli a omastku jsme ho snědli a libovali jsme si, jak jsme chytrí a vynalézaví.

Po obědě jsme pokračovali v stavbě našeho obydlí. Střecha byla zhotovena z vrbových proutků, ale nedrželo to příliš pevně, poněvadž jsme neměli čím to proutí svázat, a každou chvíli se to hroutilo. Byli bychom si rádi lehli na chvílku do našeho paláce, do něhož bylo

třeba lézt s velikou opatrností, aby se nesesul, ale nebylo kdy. Bylo třeba pomýšlet na večeri. Brambor tu bylo ještě dost, ale ryby jsme musili nachytat.

Když se slunce chystalo k západu, ustrojili jsme si večeri právě takovou jako oběd. Chutnala nám už méně. Bertík zahodil druhou rybu a odplivl si.

„Počkej,“ povídám mu, „měj strpení. Zítra opatřím sůl. Přinesu také hrnec, bez hrnce být nemůžeme.“

„Ale kde vezmeme peníze?“

„Budeme prodávat ryby a vrbové proutí na výměnu. A víš, co ještě?“ Napadla mi myšlenka vskutku velkolepá, tak vzácná, že jsem neklamně viděl, jak se vrátím zanedlouho k rodičům jako nesmírný boháč.

„Kamaráde, my dva tu budem rýžovat zlato!“

Vytřeštil oči.

„Nu ano, rýžovat zlato budeme!“ pokračuji. „Otava má zlato v písku. Sušice, Strakonice, Písek – všechna města podél Otavy byla založena rýžovníky! Tatínek mi jednou ukázal na obrázku, jak rýžují zlato v Americe. To je ti náramně snadné: vezmou se necky, nahází se do nich říční písek, potom se to přehazuje a pořád se přilévá voda. Ta voda spláchne bahno a písek, drobné kaménky se vyhodí a konečně zbude na dně zlato, protože je těžké a voda je nemůže spláchnout.“

Na doklad pravdivosti svých výkladů jsem ho zavedl k vodě, nabral jsem do obou hrstí písek, a tak dlouho jsem ho splachoval vodou, až zbylo ze všeho jenom pár lesklých zrněk. Byla to sice slída, ale třpytila se žlutavým leskem, a to nám úplně stačilo. Až budeme mít ty necky, bude zlata určitě nesmírné množství! To bylo tak jisté, že jsme začli okamžitě kouřit dalekosáhlé plány.

Předně se bude docházet do Čepic. Stará Vaňatová nám dá s radostí za ždibec zlatého prachu půl bochníku chleba a upeče nám k tomu každému po buchtě.

„Kdybychom tak měli povidla a zavařeninu!“ povzdychl si Bertík.

„I povidla budeme mít i zavařeninu,“ pravím bez rozmyšlení, jako by jinak ani nemohlo být. „Naděláme si zásob všeho potřebného. Až

se rozhlásí, že platíme všechno zlatým prachem, uvidíš, jak budou k nám dojíždět z dalekých končin...“

„Jen aby nás pak odtud nevyhnali...“

„Neboj se. Až bude s námi Nislav, ubráníme se. Ostatně – na náš ostrov nikoho nepustíme, s lidmi budem jednat jen na určitých místech. Také musíme zakopat zásoby zlatého prachu do nějaké tajné skrýše, aby nám je nikdo neukradl.“

Na Bertíka tyhle strachy ještě nechodily, bylo zjevno, že měl bližší starosti.

„Kdyby tak byl hrnek kávy!“ pravil s povzdechem.

I já jsem si živě představoval sladkost tohoto lahodného nápoje. Za hrnek kávy bych byl dal té chvíli všechny okouny a pstruhy celé Otavy, ale poukazoval jsem na zítřek a těšil nejen svého přítele, nýbrž i sebe.

Napadlo mi, že jsem slýchal o Mojžíškovi v Dražovicích, vzdálených od našeho ostrova půldruhé hodiny. Tento Mojžíšek prý kupoval kdekdo, nejrůznější věci, hadry, staré železo, kůžičky, peří, vejce, máslo, ale mimoto měl také krám, v němž prodával všelijaké potřeby – kávu, cukr, železné nádoby, jehly, biče, provázky, niti, olej, kořalku, brka, břidlicové tabulky, papír. Já jsem sice neznal dobře cestu do sídla Mojžíškova, ale pro Robinsona taková nevědomost není důležitá: Robinson si musí navyknout chodit podle čichu! Až mě Mojžíšek uvidí, až uslyší, že mu nesu zlatý prach, ta radost! Hrnce, sirky, káva, cukr, hřebíky, kladivo, rýč, motyka, udice – to toho bude, a všechno za půl žejdlíku zlatého prachu, který snadno narýžujeme za půl dne.

„Zítřa vstaneme časně,“ končil jsem svoje úvahy, „a hned se dáme do rýžování. Až se naobědváme, vydám se do Dražovic –“

„A jakpak budeme rýžovat, když nemáme ty necky, cos o nich mluvil?“

„Budeme rýžovat do rukou.“

Bertíček se na mě podíval trochu nedůvěřivě, zamyslíl se a povídal:

„Osle!“

„Když já jsem osel,“ povídám rozduřeně, „půjdeš si do Dražovic

sám.“

„Jsi osel,“ na to on, „protože nikdo nemůže rýžovat zlato jen rukou. Taky musíš ráno do Čepic pro sůl a pro chleba. Postarej se tam o nějaké necky a pak budeme rýžovat. Kdo to jakživ slyšel, rýžovat zlato dlaní!“

Bezmála bychom se byli servali, ale nějak jsme se zase pohodli a smířili. Ujednáno, že půjdu zítra časně ráno do Čepic, tam že obstarám chleba, sůl a nějaké necky na rýžování, pozítří začneme rýžovat a s výtěžkem půjdeme do Dražovic. Také hrnec nebo nějaká dutá nádoba se musí obstarat už v Čepicích, protože jsme došli k poznání, že bychom nemohli žít bez mléka. Ovšem až bude trochu zlatého prachu, nebude nouze ani o mléko. Opatříme si prostě kozu, nezdržují-li se ovšem na našich ostrovech kozy divoké, o čemž jsme se ještě nemohli přesvědčit. Jsou-li tu, pak se nám nepochybně podaří nějakou polapit a ochočit. Avšak než se tak stane, je třeba jinak se postarat o mléko, a tu náš důmysl padl na znamenitý prostředek: budeme vyjednávat s pasáčky, aby nám dovolili podojit svoje kravičky. O to se zasazoval hlavně Bertíček, který tvrdil, že bez mléka nemůže žít.

„A což když pasáci nedovolí?“ namítal jsem nedůvěřivě.

„Pak s nimi povedeme vojnu,“ rozhodl Bertíček. Vést vojnu se mi náramně líbilo, ale hlavně tehdá, když jsem věděl, že stojí po mém boku Nislav. Bez Nislava jsem cítil ve svém srdci mnohem méně chabrosti, a vzhledem k tomu, že dva z těchto pasáčků byli starší než my a že vcelku byli čtyři, přišlo mi na mysl, že by vojna mohla skončit pro nás velmi osudně. Také jsem se netajil se svými obavami, ale Bertík mi podal živý obraz o nastávající bitvě: jeden z nás vpravo, druhý vlevo, každý plné kapsy kamenů, vyrazíme na ně se strašlivými válečnými skřeky, kámen za kamenem poletí, hvízdát to bude vzduchem, prášit se bude od země. Oni se dají na útěk a my za nimi jako krupobití, každý s obuškem v ruce. Možná, že kámen některého zraní, že klesne k zemi. Pak teprve ti druzí utečou! Kdyby se však přece vzmužili, ustoupíme za vodu a počneme nový útok.

Tohle líčení bitvy se mi zamlouvalo, válečná sláva nás nemohla minout.

Jak tak hovoříme a kujeme plány, počínalo se pomalu smrákat. Velké, černé stíny padly na místa, kde jsme dleli, houštiny jako by splývaly v temný, šerý celek a zelené mezery mezi nimi začaly brát na sebe podobu černých děr. Švitoření ptáků v korunách stromů utichlo, nad vodami táhly šedomodravé páry, opodál hučela řeka hlubokým basem.

„Za chvíli bude noc,“ pravil Bertíček a jeho hlas byl jiný než před chvílí, když vykládal o vojně s pasáčky. Vzpomněli jsme si na rodiče, já aspoň jistě, a on asi taky, protože jeho oči bloudily stále směrem k Žichovicům.

Po chvíli pravil: „Budou nás hledat – maminka bude mít strach!“

Já jsem viděl v duchu tatínka, který se už jistě vrátil. Také jsem ho slyšel mluvit: „No počkej, kluku, tobě já tentokrát přijdu na kůži!“

Nenacházel jsem klidu. Pořád jsem měl na mysli shon, který tam bude po nás, byl jsem přesvědčen, že celý zámek je vzhůru, ba všecka ves; běhání, poptávky, snad i pláč... ba jistě, naše maminky pláčou!... Hledají nás všude, uvažují, kam míváme namířeno – Vycházejí poslové, vracejí se, nic, nikde nic... maminka si přímo zoufá... Lidé povídají: „Ti kluci se někde utopili, vody je tu všude, a do vody jsou jako posedlí...“ – ale maminkám to ještě neříkají, maminky těší... „A, hdyť voni zas přijdou...“

„Jako bych ji slyšel, tu starou zahradnici, která na nás pořád žaluje, a když nás trestají, dělá, jako by se za nás přimlouvala –“

„Tady nás nebudou hledat,“ pravím, „a když, nenajdou nás –“

„Ale ten strach co budou mít,“ dí Bertínek, „ten hrozný strach, co se nám přihodilo! Pomysli si, celou noc nás budou hledat, a zítra zas a pozejtří ještě, pořád a pořád –“

Z místa, kde jsme právě dleli, nebylo vidět nebe, protože husté koruny stromů je zakrývaly. Nicméně se nám pojednou zdálo, že padající šero nemá svůj původ jen v chýlicím se večeru, nýbrž i v mračnech vystupujících na obzoru. Vyšli jsme z houštiny. Opravdu, na západě se to nějak škaredilo. Nebylo sice možné přehlédnout obzor, protože jsme byli v hlubokém údolí. Přesto jsme viděli temnotou šedé mraky, vystupující v hustých kupách nad nejvyšší vrcholy. Časem zadul větřík, který zašelestil v listech stromů. Na

povrchu tekoucích vod se tvořily dlouhé pruhy fosforečného světla, rychle utíkající, mizející a zase vyvstávající, stojaté vody se černaly nehybně, tiše, jako by na něco číhaly a hladina jejich jako by se roztahovala do šíře, dál, dál, donekonečna...

Vrátili jsme se zas pod koruny stromů. Mně se zdálo, jako by černě zející otvory do houštin nás chtěly navěky pozřít do svých temných hlubin. Bylo nám pojednou náramně úzko, strašno. Mysleli jsme, že se každým krokem propadneme do země nebo do některé té černé tůně, každý šelest nás poděsil – možná, že tma chová v sobě nějaké dravé zvíře nebo nějakou noční příšeru, která po nás vztáhne své spáry! Vzali jsme se za ruce a zdlouhavě, pozorně jsme se kradli vpřed.

Větve stromů nad námi, temná klenba. Bloudili jsme tou pustinou a nemohli jsme nalézt místo, kde stála bouda, kterou jsme si postavili. Strašlivé ticho vůkol, žádný zvuk, jen ono bublání, šumění a hučení vod nablízku i opodál.

Noc! Noc! Hnedle tu bude – čirá, černá, pustá – a my tu sami! Kdyby tu byl s námi aspoň Nislav, ten by nás chránil svou silou, ten by zdolal i mlhavé potvory, které nás nyní ohrožovaly –

Jak tak brouzdáme houštinami, donesl k nám večerní větřík dálné zvuky odzvánějícího klekání.

„Po klekání duchové mají moc,“ zašeptal Bertíček.

„Nejsou duchové,“ řekl jsem, sbíraje všechnu svou statečnost. „Jen nerozumní lidé se bojí duchů.“

Tak jsem povídal, ale má ústa lhala. Ještě že jsme našli konečně naši boudu! Ulehčilo se nám trochu, budeme mít nad sebou střechu. Střechu? Kupu špatně spletených proutků a větviček, kterou srazí sebeslabší větříček, neřkuli bouřka, která dozajista přijde. Mraky na nebi jsme sice už neviděli, ale zablesklo se –

Jak by teď bylo útulno doma! Lampa na stole – tatínek by vypravoval, my bychom si hráli, máme stavební kostky, domino, různé hračky – a tady! Už se zase zablesklo, jako síra to zahořelo v korunách stromů, a vody hučí a v listí to šumí –

„Rozděláme si oheň,“ praví Bertíček, „dravá zvířata se bojí plamene!“ Ale byli bychom musili jít pro suché dříví, a to jsme se

neodvážili ze strachu, že bychom zabloudili v houštinách. Stojíme tu, radíme se šepem, jako bychom se báli, abychom noční příšery na sebe neupozornili hlasitým mluvením. Vtom se ozval zdání za řekou jakýsi příšerný hlas: zahoukala sova, blíže nás odpovídala družka nočního ptáka. A zase se zablesklo!

„Pojďme si lehnout,“ praví Bertíček.

Vlezli jsme do svého příbytku, ulehli jsme a těsně jsme se k sobě přimkli. Pak jsme se přikryli houní. Sotva jsme ulehli, vyděsil nás nějaký šum přímo nad naší střechou. Přeletěl snad pták, ale nám se zdálo, že je to něco hrozného, nesmírně velkého. Za chvíli mě něco bodlo do tváře, a zas něco, pátilo to jako oheň a pak to běhalo, bodalo, pátilo. Bertíček to asi také pocítil, protože najednou vykřikl: „Jémináčku – co je to tu?“

Vjel jsem si rukou do obličeje, rozmačkal jsem něco.

„Mravenci!“ zvolal vtom Bertíček.

Měl pravdu, mravenci to byli, a ti draví, červeni! Vyzazili jsme oba z boudy tak prudce, že se to všecko svalilo. Oháněli jsme se, smetali rukama dotěrný hmyz s obličeje, s vlasů, se šatů, a upalovali jsme do tmy a nevěděli skoro kam.

V blízké tůni zaskřehotala vrzavým hlasem ropucha. V okolním tichu se ten hlas rozléhal, že bylo hrůzno ho slyšet.

„Pojďme domů!“ zvolal Bertíček.

Och, já bych se byl vrátil, a jak rád! Ale mezi naším ostrovem a cestou do Zichovic hučelo dosti mocné rameno říční, z něhož večerní šero a všelijaké děsivé představy činily jakýsi druh veletoku, něco skoro moří podobného. Mimo to mě očekával na konci dlouhé noční pouti tmou rozzlobený obličej otcův – a ke všemu ta hanba! Všichni budou na mě ukazovat prstem, všichni se budou posmívat: „Hle! Robinson se vrátil ze svých cest! Kde máš zlatý prach a papouška a ochočené divoké kozy?“

Vsadil bych se, že Bertíček měl zcela podobné, ne-li stejné myšlenky!

A tak jsme stáli druh vedle druhu před houštinou, oči upřeny na bystře tekoucí vlny říčního ramene, a měli jsme strach. Přehromný strach, který zveličoval všechny předměty vůkol a dával jim zcela

jiné podoby. Ze všech stromů nadělal obry, sápající se po nás, ze všech keřů obludy a netvory, otvírající na nás krvavé tlamy a pohlížejší na nás ohnivýma očima.

Zablesklo se a celé západní nebe stálo mžikem v šedomodrých plamenech. Zuby nám zadrkotaly v ústech.

„Už se to žene! Už to tu bude!“ zvolal Bertíček a celý se třásl. Mnou zmítala hrůza nememší.

„Musíme se přebrodit stůj co stůj,“ pravil zase Bertíček. „Jestli tady zůstanem, jistě zahyneme.“

Strach nás hnál kupředu. Zuli jsme se, přehodili si boty přes ramena, vyhrnuli jsme si kalhoty, chopili se za ruce a vydali jsme se do vody. Byla mělká, dosahovala sotva po kolena a na dně byl drobný písek a malé kamení. Bez nejmenší nehody jsme se přebrodivili. Pak jsme se rychle obuli a uháněli jsme, co nám nohy stačily, po polích, po svahu, směrem k čepickému mostu. Blýskalo se neustále, hrom v dáli temně hučel. Teprve poblíž mostu jsme se zastavili, abychom si trochu oddychli. Před námi se bělala cesta jako lesklý stříbrný prut. Strach nás opustil.

„Jejej, houni jsme tam nechali,“ napadlo mi a taky jsem to řekl.

„Vrať se pro ni, když chceš, já půjdu domů,“ odpověděl Bertíček.

Rozumí se, že jsem se nevrátil. Náš ostrov mi připadal jako hotové peklo a radost, že jsme se dostali z toho místa hrůzy, ovládla všechny moje city. Taky se v tom okamžiku zablesklo, až šípkoví podle cesty vzplanulo žlutým ohněm. Dali jsme se zase do běhu.

Když jsme doběhli k zahradní zdi, celé nebe už bylo zataženo hustými mraky. Zavál vítr, sloup bělavého prachu zakroužil před námi vysoko do nočního vzduchu, zasténaly větve vysokých topolů, bohaté krůpěje deště nás pokropily a blesk a blesk a hrom a hrom...

Uháněli jsme s větrem o závod. Za pět minut jsme byli v zámku. Ani jsme si nedali dobrou noc, tak jsme měli naspěch, abychom se dostali k svým rodičům.

Na schodech jsem potkal kočího. „Karlíčku!“ zvolal. A nato

kuchařka a chůva a sestra jedním hlasem: „Karlíčku!“ A maminka vyběhla: „Mé dítě – mé drahé dítě!“

Také tatínek mě uvítal, přeměřil si mě pohledem tak smutným, plným výčitky, ale zlého slova mi neřekl. Bylo to horší, než kdyby mě byli sebestřísněji potrestali.

Venku burácela bouřka, déšť šlehal na okna, ale já jsem to slyšel jen jako ve snu...

Bertíčka jsem neviděl po několik dní, a když jsme se zase sešli, ani slovem jsme se nezmínili o své výpravě. Ale strach, který jsme vystáli, nám zůstal dobře v paměti, a ještě lépe bolest, kterou jsme způsobili rodičům.

Té noci se strhl takový liják, že vody zatopily celé údolí. Co by se z nás bylo stalo, kdybychom se byli nevrátili!

Několik dní poté slyšel Bertík, jak správčovic kočí Šimon povídal jednomu ze svých druhů: „Rád bych věděl, který darebák mi ukradl houni z konírny. Je to na mně a já ji musím zaplatit.“

„Šimone,“ pravil hoch, „odpusťte mi to, tu houni jsem vzal já. Zůstala na ostrově, víte, tenkrát –“

„Tam pro ni nepůjdu,“ dí Šimon, „tu vody dávno odnesly.“

Ale Šimon nebyl nucen tu houni zaplatit. Správčovic ji oželeli snáze, než kdyby vody byly odnesly Bertíčka.

SVALENÝ BALVAN

Otava je tak krásná řeka, že se jí snad žádná v Čechách nevyrovná. Čistá, průhledná, že do značné hloubky vidíš oblázky a mrštné střevele, přitom brunátná, granátově zahnědlá, protože jsou v ní rozpuštěny částičky rašeliny, které proudy strhly s sebou z širokých ples a slatin vysokých planin šumavských, na nichž se řeka zrodila z velkého počtu zřidel, bystřin a potoků. Hlavně dvě říčky ji tvoří, které se slévají asi hodinu cesty nad Dolním Rejštejnem u pěkné pily. Založil ji Čeněk Bubeníček, velkoobchodník s dřívím. Nazývá se proto Čenkovou pilou. Říčky ty se sbírají z hlubokých

hvozdů a slatin ústřední Šumavy a jmenují se Vydra a Křemelná. Řeka pak teče k Sušici, pak do Horažďovic, do Strakonice, kde se k ní přidruží řeka Volyňka. Otava se pak žene k Písku, a než tam dojde, zmohutní ještě přítokem Blanice řeky, přinášející vody Prachaticka a Vodňanska. Pak se vlévá pod hradem Zvíkov do Vltavy.

Celé pootavské údolí je znamenitě krásné: údoliny zelené jako brčál, skalnaté stráně, hluboké průrvy, šumící jezy, tu a tam staré černé vody. Otava nese zlato, které se však už nerýžuje, ale chová také ve svém lůně perlorodé škeble a veliké množství lososů, pstruhů, lipanů, štik, úhořů, mníků a jiných chutných ryb. Kromě toho vyváží se po Otavě skoro všechno dříví z nesmírných šumavských lesů. Plovou po ní polena a mohutné klády, svázané v dlouhé vory.

Otava je řeka bystře tekoucí, ale přesto klidná, alespoň dolů od Sušice. Pod tímto městem a hlavně nad Čeňkovou pilou, kde má ještě jméno Vydra, je to však dlouhá řada divých, ječících, hromem řvoucích slapů, řítících se přes ohromné žulové balvany, dokulata omyté tisíciletým účinkem vod. Dnes je možno kráčet na dně úzké rokle po dost pohodlné silničce, ale není tomu dávno a po pravém břehu vůbec nebylo možno chodit – všude byly jen příkré srázy, haldy balvanů, pralesní houština, věkovitý mech. Z té strany docházely k vodě jen plaché srny a divoké lišky a nad skalami poletoval noční dobou příšerný výr. Na levém břehu pak jen úzká stezička, ztrácející se v hustém borůvčí, a nad ní omšelé smrky, z jejichž větví visely šedohnědé lišejníky – A vpravo i vlevo vysoké nebetyčné stráně, příkré kamenné stěny, z nichž vyrůstal tu a tam křivolaký, bídně živořící smrček, opuštěný, větrem zmítaný jeřáb nebo lesní bez, a nad stráněmi, vysoko nad vodami, temena skalních vrchů, vyčnívající nad temnozelenými lesy. Skály, jež tvoří tato temena, mají různé tvary a podoby. Vypadají jako zbytky starých hradů, a lid jim dal jméno „Zámečky“.

Živá duše nebydlí v těchto samotách, které byly dlouho neznámé jako vnitřek Afriky. Žádný lidský hlas se tu neozve, jen nepřetržitý hukot vod. V řečišti balvany bez konce, menší, větší, a o všecko to kamení narážejí vody, rozbíjejí se v bílou pěnu, v jemný prach, hučí,

syčí, hřmí, ječí – hrůza tě pojme, když to vidíš a slyšíš!

Dnešního dne se už neplaví mnoho dříví po Vydře, protože ve slapech a peřejích, ve skalách a zátočinách se ho mnoho utopilo. Ale před lety tu proběhlo polen nesmírná spousta. Sklárný v Rejštejně a Annině Dole, sirkárny v Dlouhé Vsi a v Sušici ho spotřebovaly tisíce sáhů ročně. Proto sem vzal pan Bubeníček – ten, který měl velkoobchod s dřívím – z dolejšího kraje několik lidí, kterým bylo uloženo provázet po vodě plynoucí polena a dbát, aby jich příliš mnoho neutonulo. Byla, to práce nesmírně namáhavá a nebezpečná. Vyzbrojeni dlouhými tyčemi s železným hákem na konci, uháněli dřevaři podél vody, skákali z balvanu na balvan a odstrkovali polena, která se zachytila mezi kamením nebo která voda přihnala k břehům. Kdyby byl spadl do řeky z kluzkých, vodou omletých balvanů, byl by ztracen: divý proud se chopí nešťastníka, zažene ho do skal, utluče ho, ošemetné víry ho strhnou do černých prohlubní, které ho navěky přikryjí. Neminul jediný rok, aby se nepříhodilo podobné neštěstí.

Na levém břehu, kde skalní stěny vybíhají v různotvaré hroty – to jsou ty „Zámečky“ – je kraj utěšenější. Půda se tam pomalu svažuje, přechází v mírné, lesem porostlé kopce, leckde močálovité. Za tím lesem pak rozkládají se jakási draha, krátkou trávou, brusinkami a místy i mechem porostlá. Na nich se pasou v létě stáda skotu a ovcí.

Pasácci, chlapci dvanáctiletí až čtrnáctiletí, nemají tu mnoho práce. Nejsou tu pole ani louky, na nichž by dobytek mohl nadělat škod, ztratit se dobytče také nemůže, protože stádo se nerozbíhá a kromě toho každý kus má na krku zvonec, jehož cinkání prozradí neomylně, kdykoliv se zaběhne někam do houštiny. Proto také kluci, kteří pasou stáda jednotlivých hospodářů, k sobě tíhnou, baví se, dovádějí, rozdělávají si ohníčky a nechávají stáda brousit po drahách a houštinách. Často odbíhají daleko od svěřeného stáda a pouštějí se do lesů, do skal a strání, aby odkryli neznámé končiny.

Kteréhoš letního jitra – už je tomu hodně let – se zase páslo stádo v těchto končinách a tři kluci byli při něm, aby dohlíželi. Ale nedohlíželi: vydali se na výzkumnou výpravu hluboko do lesa. Půda neustále stoupala, šedé skály vyčnivaly z mechu a stromů ubývalo.

Kluci se brali dál a dále. Najednou se nad nimi vypínal jakýsi skalní hřbet, z něhož vyrůstal jen tu a tam osamělý zakrnělý smrček. Všude po zemi se plazilo bílé suché kořání, svědectví o tom, že záhy mře, co zde vyrostlo. Kluci skákali po skalních balvanech. Bosé nohy se bořily do mechu, zaplétaly se do husté borůvkové nati, ale klukům to nevadilo – jejich nohy byly tvrdé, kůže na nich tuhá.

„Už jsme na Zámečku,“ pravil jeden, říkali mu Matýsek; „vylezeme nahoru na špici a uvidíme Vydru, však už ji slyšíme hučet.“

„Abychom se snad radši vrátili,“ pravil druhý jménem Francálek. „Kdoví kam nám zajde dobytek –“

Ale třetí, kterému říkali Jozífek, se přidal k prvnímu, že vylezou na nejvyšší hrot Zámečku a podívají se dolů. Francálek se dal přemluvit a šel s nimi.

Přímo před nimi se vypínala skupina žlutých balvanů, jeden na druhém, jako by tu obří ruce vystavěly ohromnou baštu. Na nejvyšším temeni té bašty ležel mocný, zaokrouhlený balvan. Neležel vlastně, spíše visel a klonil se ke straně, která spadala příkře do protější propasti.

„Ten Zámeček vypadá jako velký kamenný panák. Jako zkamenělý opilý sedlák s čepicí v týl!“ pravil Matýsek.

„Kdybychom tam tak mohli vylézt,“ povídá po chvíli Jozífek. Marně se snažil zahlédnout, co je dole, protože na samém kraji hřbetu vyrůstala houština smrčků.

„Tam snadno vylezeš!“ křičel Matýsek. „Jen se chyt' těch jeřabin a zatni prsty do skulin mezi kamením. Neboj se, to nepovolí, já už jsem tam byl několikrát!“

Sotva domluvil, už šplhal do výše. Byl obratný jako kočka. Druzí za ním. Bez námahy a bez nebezpečí se vyšplhali těch pět nebo šest metrů do výše. Najednou se octli na plošině bašty, odkud viděli až na dno rokle. Lehli si vedle sebe a dívali se upřeně dolů.

„To je strašná propast,“ pravil Francálek. „Kdyby tam někdo spadl, byl by na kaši!“

Hluboký stín dole, skála vedle skály v řečišti, a o ty skály se rozbíjely s hukotem vlny, jejichž rozpěněný svit se leskl až nahoru k

chlapcům.

„Ten Zámeček asi býval větší,“ pravil po chvíli Jozífek. „Snad se sesul a kamení se svalilo dolů. To bych chtěl vidět, to byl asi třesk a rámus, když se na sta těch balvanů řítilo do hlubiny!

Podívejte se, co jich tu leží potroušených po svahu, ale většina jich asi dopadla až na dno, proto je jich tolik v řece!“

„Že tenhle nespádl!“ ozval se po chvíli Matýsek. „Podívejte, visí nad propastí, jenjen spadnout. Opřít se o něj – už by letěl.“

„Tuhle ho drží jiný kámen,“ upozornil Jozífek. „Odstrčit tehle, spadl by...“ a jal se oběma rukama vytrhovat poměrně malý kámen na samém kraji propasti mezi svislým balvanem a plošinou, na níž stáli. Kámen se pohnul a balvan jako by se byl ještě více naklonil nad hloubku.

„Nedělejte hlouposti,“ zvolal vtom Francálek. „Dole jsou lidé, podívejte!“

Všichni tři se zadívali upřeně dolů.

„Opravdu,“ řekl po chvíli Matýsek. „Jsou tam dřevaři, vaří si kaši. Podívejte – ohníček, kotel. Čekají na polena.“

Dřevaři se hemžili kolem vody jako mravenci. Bylo jich pět nebo šest na této straně a stejný počet na druhé.

„Odtud k Bubeníčkově pile je půldruhé hodiny cesty,“ ujal se slova Matýsek. „Ti se ale nadřou, než tam dopraví polena! Tříkrát nebo čtyřikrát se vrátí a až do tmy se naběhají, než těmi háky odrazí všecko dříví, co uvázne u břehů a mezi skalami, a přece se ho spousta utopí. Já jsem to viděl několikrát. Nu – teď jedí a pak půjdou ještě kousek proti vodě.“

Hoši pohlíželi zase upjatě do hlubiny.

„Takhle ten kámen svalit,“ promluvil pojednou Jozífek, „ti by se lekli, ti by koukali, až by slyšeli to třískání – a potom báb, buch do vody – to by vystříklo –!“

„Herdíjé,“ pochválil si Matýsek, „to by byla podívaná!“

„Kluci, co to povídáte?“ zděsil se Francálek. „Ten kámen by mohl

zabít někoho z těch lidí dole, možná že všechny –“

„Ty blázne jeden,“ odpověděl Matýsek, „copak nevidíš, že kámen dopadne na dno údolí nejmín padesát kroků nad nimi?“

Leknou se trochu – to bude všechno. Jozífku, vytáhni ten malý kámen, já se opřu do velkého! Ten bude skákat, to se podíváš!“

„Nechci – neshazujte ho!“ křičel Francálek. „Co když se odrazí a poletí jiným směrem! Shod’te ho jindy, až nebudou dole lidé!“

Matýsek se zle obořil na svého druhu: „Mlč, strašpytle, nechceš-li se dívat, syp odtud, nebo tě shodím s tím kamením!“

Mrkl na Jozífka a ten vytáhl bez velké námahy kámen, který chránil balvan před sesutím do hloubky. Balvan sebou pohnul, zaskřípěl na drsné podložce, naklonil se ještě víc, ale nespádl. Matýsek se opřel. Kámen vzdoroval.

„Pomoz mi!“ zavolal Matýsek na Jozífka. Ten přiskočil.

„Přestaňte! Prosím vás, kluci, přestaňte!“ prosil Francálek. Na okamžik zaváhali.

„Opři se!“ zařval Matýsek. Oba kluci se opřeli rameny o kámen. Kámen se nehýbal. Kluci těžce oddychovali, napínali všechny síly – Ryc – ryc! Zaskřípalo to, jako by to bylo vzdechlo.

„Ještě trochu – už se to hýbá!“

Pojednou se balvan posunul... kluci odskočili, a bác! s třeskotem hromovým dopadl na haldu drobného kamení na strmém vrchu. Dopadl, obrátil se jednou, dvakrát... třikrát... pak sjížděl po kamení, po mechu, a deset, dvacet, padesát větších i menších kamenů sjíždělo s ním, za ním, před ním... Balvan vyskočil, přehodil se ve vzduchu... a zase skok a prásk a třesk a skok... a drobné kamení jako krupobití...

„Pryč, honem pryč!“ zvolal Matýsek a tři kluci uháněli úprkem od Zámečku po svahu, kudy přišli, letěli nedbajíce kořenů, houštin, větviček, které jim šlehalý do obličeje –

V tu chvíli dojídali dřevaři poslední sousto prosové kaše.

„Pojd’te, lidičky,“ pobízel své druhy Petr Veselák, „už je pozdě, už házejí určitě polena. Jestli si nespíššíme, nebudeme do večera hotovi –“

Vtom třesklo něco vysoko nad jejich hlavami. Všichni vyskočili.

Rachot a praskot, jako by se celá vysoká stráň řítila. Spatřili balvan, jak skočil ohromným skokem z nejvyššího svahu na skalní výstupek asi padesát metrů pod ním. Roztříštil se na několik kusů, každý kus narazil na skálu, stonásobná ozvěna opakovala hrozný úder – a pak se hroutilo kamení jako rychlá palba z pušek.

„Je po nás!“ zvolal jeden z dřevařů.

A už se to sypalo, kamení létalo přes jejich hlavy, kolem uší jim fičely kusy, dopadaly s nesmírným třeskem na dno rokle, žbluňk do vody, bouch, bác! – narážely na balvany z řeky vystupující, rozbíjely se v prach. Jeden velký kus udeřil do železného kotle – kotel byl převalen, rozbit a zmizel v čeřících se vlnách.

Petr Veselák, přimrazen hrůzou k místu, na němž stál, zakryl si oči oběma dlaněmi. Pojednou zavrával – ruce mu klesly – potácel se k zemi. Ticho vůkol. Jen vody hučely vždy stejnou píseň.

Veselákovi soudruzi přiskočili. Ubožák ležel na zemi u samé vody. Dýchal sice, avšak smyslů byl úplně zbaven. Z rány na hlavě se řinul pramen rudé krve. Omyli mu ránu, ovázali mu ji, jak uměli. Potom upravili nosítka, vložili ho na ně a donesli ho domů. Bylo po práci toho dne, polena plula, chytala se mezi skalami, skákala po přejích, vázla, tonula, a nebylo nikoho, kdo by řídil jejich slepý běh. Teprve nazítří přišli plavci, ale Petr Veselák mezi nimi nebyl. Ležel v malé světničce, těžce dýchal, pokoušela se o něho fantazie. Křičel, lekal se, mluvil o hroutících se skalních stěnách, prosil, aby ho vytáhli ze spousty kamení, pod nímž leží pohřben zaživa. Doktor z Kašperských Hor, vzdálených dvě hodiny, právě odešel. Prohlásil, že Petr sotva vyvázne, protože lebka je proražena a blány mozkové se zanítily; vyndal dokonce několik roztržitých kostiček...

Podívejme se teď do Schlösselwaldu! Je to zelená planina, vroubená černými lesy; políčka, mokré louky, suchopáry, houštinatá místa; pět nebo šest selských statků, obytná stavení vesměs dřevěná na kamenné podezdívce, bez nádvoří, podél nich bez ladu a skladu chlěvy, stodoly, malé chaty pro podružný lid; všacka pole i luka jsou zahrazena širokými ohradami z nasýpaného kamení. Pěšky bys musil jít od pily Bubeníckovy dobré půl hodiny, a stoupat bys musel pořádně.

V jednom z těchto statků byl pasáčkem Matýsek.

V tuto chvíli seděl nehybně na lavici blíže dveří. Jeho oči tékaly nepokojně po světlici, slabě ozářené ohněm v ohromných kamnech; chvílemi zíral tupě do prázdna. Někdy vyběhl ven, ale hned se vrátil, jako by se bál nočních stínů, a zase usedl na své místo.

Vůkol něho řeči, které dopadaly na jeho duši jako údery těžkého kladiva. Zpráva o poranění dřevaře dole při řece sem rychle doletěla, ale všichni mysleli, že je zavinił náhodou spadlý kámen.

„Bože, to je neštěstí,“ pravila hospodyně, „tolik dětí má!“

„Už je nebožtík,“ prohodila děvečka. „Byli tu pro kněze, aby ho přišel zaopatřit...“

„Nu, ještě snad neumřel,“ vykládal čeledín, „ale doktor řekl, že sotva tu noc přečká.“

„Já si pořád myslím, že někdo shodil svévolně ten kámen,“ řekl hospodář. „Tak zčistajasna by nespádl. Byl to hodný člověk, ten Petr, živé duši neublížil.“

„Není možná, člověče, shodit kámen do té hlubiny, když tam obcházejí lidé,“ odpověděla jeho žena.

„Ovšem – naschvál aby to někdo udělal, tomu bych taky nevěřil,“ pravil zase hospodář, „ale je na světě všelijaká nerozvázná čeládka, nepodívají se dolů, neuváží následky a neštěstí se stane.“

Rozmlouvali ještě dále o podrobnostech této události, o strašném osudu vdovy, o strastech, které nastanou ubohým sirotkům.

Vešla jakási žena. Nepromluvila, rozhlédla se po jizbě a pak usedla mlčky na lavici vedle Matýska. Ten vstal a chtěl vyběhnout, ale žena ho uchopila za rameno.

„Co nám nesete, teta?“ oslovil ji hospodář.

„Přišla jsem vám něco povědět,“ spustila pojednou. Všichni, co jich tu bylo, hospodář, hospodyně, děti, čeledín, děvečka, všichni přistoupili a obstoupili ji v polokruhu.

„Toho kluka tady si dobře podržte, aby neutekl, až si pro něj

přijde četník. On a Jozífek Wurmovic shodili ten kámen, který poranil k smrti dřevaře Veseláka. Mého hochu chtěli shodit taky, když jim bránil. Taková lotrovina. Ale počkej, kluku, však ještě uvidíš!“

A vypravovala široce, dopodrobna, jak se všechno přihodilo, neboť její syn, Francálek, po dlouhém pláči všechno vypověděl. „Věc už je udána četníkům,“ dodala.

Hospodyně zaplakala: „Ty nešťastné dítě, taková hanba pro nás! Do stavení přijde četník, k nám, k zachovalým lidem!“

Matýsek padl na kolena a jal se prosit za odpuštění.

„Nás neodprošuj,“ pravil přísně hospodář. „Máš těžkou vinu. Víš, co jsi udělal? Utratil jsi lidský život, vzal jsi dětem otce. Bojíš se, že tě budu trestat? Ne, tebe potrestá zákon a potom tvoje svědomí, které ti bude připomínat ve dne v noci, po celý život, tvoji strašnou vinu. Trest si odpykáš, ale člověka, jehož smrt jsi zavinil, životu nevrátíš –“

Ticho jako v hrobě, jen v kamnech praskal oheň –

Deset minut nato objevil se ve dveřích chochol četníkův. Když ho chlapec spatřil, klesl k zemi a dal se do srdcelomného pláče.

„Pojď se mnou, ničemo!“ zazněl tvrdý hlas. Děti stály v ustrnutí, hospodyně zalomila rukama. Četník vyňal z kapsy železa, spoutal hochu a odváděl ho.

„Musím si ho zajistit,“ pravil, „aby mi neutekl jako ten druhý.“

Ten druhý byl Jozífek, který sloužil v sousedním statku. Sotva se vrátil s dobyt看kem, zalezl na seník. Volali ho k večeři, ale on se neobjevil. Lidé přicházeli, mluvili o úrazu, přišla i Francálkova maminka a volala:

„Ten kámen nespádl náhodou – kluci ho shodili ze Zámečku, jen se zeptejte svého pasáka, dareby darebného, rozjíveného...“

„Kde ten kluk vězí? Nu počkej, holomku!“ ozval se hlas hospodářův.

Venku se silně smrákalo, na seníku už byla tma tmoucí. Pojednou náraz silných kroků, třesk boty o kameny náspu – to nebyl sedlák, sedláci v těch končinách nosí dřeváky – zvuk tvrdé řeči a řinčení kovu. Četník!

„Však ho najdeme!“

Hochovi se zdálo, že četník stoupá na půdu. Nevěda, co činí, vyrazil Jozífek ze své skrýše, pádil dlouhými skoky do stodoly, skočil na seno, ze sena na hromadu snopů, pustil se na humna a zadními vraty stodoly vyrazil ven do padající noci. Zamířil přímo přes pole a luka k blízkému lesu. Přešel širokou ohradu z naházeného kamení. Rozkládal se před ním zašedlý suchopár, posetý tmavými, mechem porostlými balvany. Tu a tam čněl k nebi mladý smrček s větvemi větrem rozcuchanými a pokrytými šedobílými lišejníky. Před Jozífkem se černal les jako vysoká, nepřístupná hradba.

Vnořil se v jeho černé stíny a stíny ty jako by ho pozřely. Oddychl si. Zde ho nenajdou, sem se nikdo v noci neodváží, ani četník. Půda spadá příkře, přechází v strmou stráň, posetou divokou směsicí skal, holých i obrostlých mechem. Kde nejsou skály, pnou se k nebi ohromné staré stromy, věkovití velikáni. Žádná stezka tudy nevede, kdo chce dolů do údolí potoka, musí hledat, kudy sestoupit po těch šedých skalách. Sotva ve dne se sem kdo odváží, neřkuli noční dobou!

Jozífek ovšem nedbal hrozícího nebezpečí. Hnala ho jediná myšlenka, utéci četníkovi, skrýt se, aby ho nikdo nenašel. Hloub a hlouběji se nořil do krkolomných skal, do hustého klestu, jehož větvičky mu drásaly do krve obličej a ruce, zatímco na ubohé nohy se sápalý plazivé kořeny a ostré hrany kamenů je řezaly jako břitké nože. Hoch byl oděn jen v režnou košili a špinavými šerkovými kalhotami, kazajku nechal doma.

Dál a dále po skalách! Prsa těžce oddechovala, pot lil se z čela, košile na cáry rozedraná, nohy selhávaly. Stanul. Hrozná samota okolo, stromy šuměly nad hlavou, hrůza padla na něho jako mráz. Případlo mu, že vody Vydry šumí a hučí mu nad hlavou, právě tak jako dnes ráno šuměly hluboko pod ním... pak ten praskot a třesk balvanu valícího se do propasti, a dole člověk s krvavou hlavou... ano, to bylo dole při vodě, ale nyní ty vody šuměly vysoko nad ním a těmi vodami letěl duch zabitého... Všechny povídky o náhle zhybnulých přišly mu na mysl. Jejich duše nemá pokoje ani po

smrti...

Zahoukal noční pták ve vrcholcích stromů, v dáli mu jiný odpovídal.

Smýkal se zase dolů po skalách. Po chvíli ustal, počal uvažovat, co si počne. Sleze dolů do údolí, přebrodí se přes potok, přeběhne přes luka, dojde k průplavu, který spojuje Vydru s Křemelnou, dá se pak samými lesy, aby ho nikdo neviděl, a zajde do Chynic, vesnice pod Adamovou horou; tam žili jeho rodiče.

Ne – to není možná, tam ho budou hledat. A pak – otec je člověk chudobný, ale zachovalý a přísný. Jak by před ním obstál? Ne, ne, domů nepůjde, raději zahyne v lesích.

Najednou mu přišla myšlenka. Slyšel kdysi, že četníková moc přestává u zemských hranic. Podaří-li se mu utéci do Bavor, je zachráněn. Do hranic je čtyři hodiny cesty samými neobydlenými lesy, od hranic k prvním bavorským obydlím právě tak daleko, celkem tedy osm hodin. U některého bavorského sedláka vstoupí do služby, však nebude první, vždyť několik hochů i dospělých mužů z jeho rodné dědiny tam už slouží.

To pomýšlení ho uspokojilo. Nevěděl, že bavorské úřady vydají člověka stíhaného našimi zákony, nebylo mu známo, že k službě v cizině musí mít průkazy, a když je nedospělý, i souhlas rodičů – domníval se, že tam na něj čekají a že budou mít radost, až se jim nabídne, že bude pást jejich dobytek.

Vydal se tedy zase na svou krkolomnou pouť, šplhal po skalách, dral se houštím, až přišel do hustého, vysokého lesa. Les řídil, až se před jeho zraky otevřelo široké údolí. Louky, samé louky, bělavé páry z nich vystupovaly a na obloze svítily milióny hvězd. Běžel, běžel, jen málokdy ustával, aby si trochu oddychl.

Doběhl k potoku. Chtěl do něho vstoupit, ale voda mu připadala hrozně černá, bezedná, jako mrtvé tůně lesních ples, z nichž není vyváznutí. Zaváhal. Ponořil jednu nohu do vody, za ní druhou, pomalu – dotkl se oběma dna, vody sotva po kotníky. Spustil se,

hmatal krok za krokem – už se dobrodil doprostřed, když mu náhle nohy sjely do prohlubně. Připadalo mu, že se řítí do bezedna. Větve, které křečovitě držel, se utrhly a chlapec vykřikl tak zoufale, tak strašně, že slyšel-li ho kdo v té noční tišině, dozajista se zachvěl hrůzou.

Než nezapadl do bezedna. Sotva do pasu se ponořil, už měl zase pevnou půdu pod nohama. Zachytil se jiné větve, popošel krok a byl na mělčině a v malé chvilce na protějším břehu. Klesl k zemi a nemohl učinit krok. Teprve po drahé době se vzbodil a pádil dále, jako by chtěl dohonit zameškaný čas.

Zase širá planina, rovná jako stůl. Vyznal se dobře, neodchýlil se od směru, jímž se musel brát, aby dosáhl průplavu, za nímž už se táhl nepřetržitý hvozď až k samým zemským hranicím. Byl uprostřed oněch mokrých luk, na nichž prováděla v podzimních večerech své reje modrá bludná světýlka a po nichž prý se honival příšerný lovec se svými psy a se svou družinou.

Pojednou pod ním půda povolovala, každým krokem se bořil do slizkého, bobtnavého bahna. Zapadal po kolena, padal k zemi, zase se vzbodil, krok a skok, a zase se bořil. Pot se mu řinul z čela. A bláto kvílelo, mručelo, skuhralo táhlými zvuky, jako by se zlobilo, že mu jeho oběť uniká...

A oběť mu unikala. Půda počala stoupat, luka přešla zase v suchopár a za můstkem začal vysoký les, z něhož nevyjde až v Bavořích. Bylo třeba jít dál. Nelze prodlít, nelze si odpočinout. Vždyť ušel teprve asi hodinu cesty, plných sedm zbývá, nezbloudí-li, neztratí-li směr v té houštině.

Pokud jeho pout' vedla do vrchu, šlo to ještě, protože stoupající půda mu byla oporou, ale pojednou půda se klonila, jako by se řítla do bezedna, do jakési tajemné propasti. Hmatal nohama i rukama, přidržoval se křečovitě pichlavého klestu. Pojednou se mu nohy zabořily do mokrého, tuhého bahna, číhal tu patrně potměšilý močál. Dohmatal se suchého místa, usedl na zem a natáhl se do mechu. Měkce ležel, volno mu bylo. S únavou přišel sen, víčka se zavírala, bylo mu, jako že v dáli slyší lahodný zpěv, maminčinu ukolébavku.

Ale pojednou zzzzz, tenounce, pronikavě přímo do uší. Komár!

Ohnal se po něm, aby ho zaplašil, ale komár se nedal zahnat, ba tři, pět, deset, padesát mu jich zazpívalo do uší a co chvíli deset, dvacet tenounkých sosáček se mu zabodlo do obličeje, do rukou, do nohou. Vzchopil se, vyskočil, uháněl houštinou nevida, kam šlape, jenjen aby se zbavil té hrozné muky. Ale teprve když zběsilý krkolomný útěk ho zanesl kamsi do skal, kde byla půda úplně suchá, unikl této útrapě.

Jeho síly byly vyčerpány. Nemohl dále. Obličej, ruce, nohy mu opuchly, nesmírná skleslost naň lehla, ani jediným údem nemohl pohnout. Když pak seděl a polehával, padl naň noční chlad, syrá, nesmírná rosa těchto vysokých končin. Třásl se zimou, až mu zuby o sebe jektaly... A vůkol něho zamlklá mlha, nesmírná opuštěnost, hrůzy lesa, a hluboko v duši neustával hryzat červ...

Dočkal se ranního šera. Šedá mlha zastírala stromy, z vysokého kapradí, z trávy a borůvčí kapala rosa, pronikavým chladem dýchal les, takže hoch zkřehl až do kostí. Co počne? Prozřel, ale nevyznal se, zbloudil úplně v nevlídném lese. Cítil, že chlad by ho umožil, kdyby zůstal ležet v mokré, studené trávě, i povstal, aby se zahřál chůzí. Nemohl však z místa, jak ho bolely oteklé, zakrvácené nohy, ba veškeré údy v celém těle. K tomu ho začala trápit strašlivá žízeň, takže vyprahlým jazykem lízal rosu na mokřém lesním býlí.

Zbloudil! Zbloudil! Hrozné slovo, hrozné pomýšlení! Stromy, houštiny, skály, mech, tráva, kapradí, kamkoliv pohlédl – a nad ním cosi příšerného, šedého, jako pohyblivá, chýlící se klenba, která tiše a nezdolně lehne na něj, až ho udusí, rozmačká! Strašlivá tišina! Ptáče nezacvrlikalo, muška nezabzučela.

Upadl v jakousi tupost, i myšlenky jeho usínaly, mřely. Jen krev burácela v jeho skráních, takže mu bylo, jako by kladiva bušila ráz na ráz na jeho mozek...

Zbloudil! Zahyne neodvratně, bez pomoci! Toť trest za jeho čin!

Dovlekl se zase o kousek dále, nesnesitelná žízeň ho hnala vpřed. Za čtvrt hodiny, která se mu zdála nekonečně dlouhou, přišel k jakési stojaté vodě. Lesní louže, černá jako inkoust – rozkládaly se v ní a hnily od nepamětných věků rostlinné látky. Vrhł se na zem, hltal tu vodu jako zvíře. Sotva ji měl v žaludku, zalomcovala jím nová zima,

před očima se mu dělaly mžitky, slyšel nad sebou krákorat havrana, pak mu připadlo, že padající šedá klenba naň dolehla a těžké mrákoty ho pojaly –

Asi dvě hodiny nato ubírala se tudy tlupa dřevařů. Náhoda je zavedla v tato místa. Les dřímal, ale ve vrcholcích stromů poletovalo a ryčně krákoralo hejno černých havranů. Dřevaři, kteří znají les a jevy v něm, dobře věděli, co znamená takový slet černých ptáků v těch tišinách, lákají je hody, tělo zvířete nebo člověka, jež umořil nehostinný les.

Dřevaři se jali pátrat a našli hocha ještě živého. Donesli ho do blízké boudy z hrubých klád, která jim sloužila za dočasný nocleh, a tam ho vzkřísili k životu. Znali ho, neboť byli z Chynic jako on.

Když se Jozífek probral z těžkého sna a když se tázali, jak se dostal do těchto končin, pověděl všecko. Když se pak poněkud zotavil, dopravil ho jeden z dřevorubců do Schlüsselwaldu k sedlákovi, kde pastušil. Pak promluvil soud v Kašperských Horách. Matýsek byl odsouzen pro přestupek proti bezpečnosti života na tři neděle do vězení, Jozífka pak, jemuž nebylo ještě čtrnáct let, odevzdal soud otci, aby ho potrestal.

Hoši tedy vytrpěli trest, jaký nad nimi vyřkla lidská spravedlnost, ale jejich svědomí neumlklo, trápilo je pomyšlení, že zmařili život otce rodiny. Ale osud k nim byl milosrdný. Petr Veselák byl sice upoután na mnoho neděl na lůžko, ale posléze se přece uzdravil a mohl zase pracovat.

Z obou hochů se stali dobří, poctiví lidé. Lopotí se tuhou prací v rodných lesích, ale jejich mysl je klidná a ústa nikdy nezareptají. Vypravují často dětem o svém nerozvážném činu a vedou je ke všemu dobrému. –

DĚDOVA VINA

V Česnovicích, trochu na západ od jižního břehu ohromného Bezdrevského rybníka, jsem se seznámil se starým výminkářem Pojarem. Byl to velký, hubený staroch, vážný, skoro přísný napohled. Nemluvil mnoho, ale tu a tam se přece rozpovídal, po svém způsobu, prostě, bez hladkých slov, ale co řekl, to mi utkvělo v paměti. Kraj i lidi znal lépe než kdokoli. Ze všeho, co promluvil, bylo zjevné, že mnoho přemýšlel a mnoho prožil, dojistá víc smutného než veselého. Když vypravoval, vyšlehlo vždycky něco jako blesk ze starých vpadlých očí, zpod hustých šedých brv, lemujících spodní okraj jeho vysoko klenutého čela, rozoraného hlubokými vráskami. Jindy zas mluvil měkce, když vzpomínal časy svého mládí – i vhlly mu oči a slza sběhla po osmahlé, vráscité tváři a uvázla v krátkých štětinatých knírech.

„... Bývalo jinak na Blatech, když jsem tam pásával koně... víte, pane, tam na zbudovských svobodných Blatech, co tam postavili pomník Jakubu Kubatovi, který za ně dal hlavu a udržel je sedlákům. Dvě stě let trval ten spor o ně, ale nakonec sedláci vyhráli, protože se nevzdali svých práv, a vrchnost jim je vzít nemohla. Užívali jich všichni společně, pásli na nich, trávu kosili, hlínu dobývali, a nejen ti ze Zbudova, ale devět bylo těch obcí, co na ně měly právo: Zbudov, Mydlovary, Lhota Prášilová, Plástovice, Sedlec, Novosedlo, Hlavatec, Pašice a Pištín. Teď už ten život přestal, už se nepase společně. A my, hříbkové, co jsme pásli koně, jsme moc zkusili od horka, deště, zimy, ale volno bylo a veselo. Byli ovšem také všelijací mezi námi, nic dobrého v nich, druh druhu sváděl k darebnostem. Jak by taky ne! Pokušení bylo až nazbyt. Zvěře všude plno, koroptví, zajíců, celá stáda srnců, a té vodní drůbeže, kachen, káňat, lysek, divokých husí, čejek! Tak se potom stávalo, že se koně nechali být a líčila se oka na zvěř a ryby se chytaly nejen v Soudném potoce, co při něm stojí pomník Kubatův v místě, kde pan Adam z Hradce ho dal štít, ale i v knížecích rybnících, v samé Bezdrevi, z níž se vyloví každým druhým rokem sedm set metrických centů kaprů, a co ještě štik, candátů, okounů a úhořů... Kdo tomu pokušení podlehl, potom

už mu nikdy neodolal a bez lovení a pytláčení už ani nemohl být živ.“

Tak mi vypravoval starý Pojar, stoje se mnou na prahu chalupy.

„Ta chalupa byla vaše?“ tázal jsem se ho.

„Byla kdysi – zdědil jsem ji po kmotrovi. Potom patřila dceři, ale ta ji neudržela, měla v sobě toulavou krev a její muž chodil taky do světa na zedničinu. Ještě snad někde žije, já o něm nevím. Nestál za nic, kořalka mu byla nadevše, a co vydělal, propil. Dcera ho nechtěla pouštět do světa samotného, aby aspoň něco uchránila pro děti. Potom jsem chtěl, aby hospodařila, bylo to pěkné místo, ale neposlechla. Šla za svým mužem do světa a mně, starému člověku, tu nechala děti na opatrování. Neuchránila nic, dluhy neplatila, a tak jí to prodali. Ještě že já jsem si ten výminek pojistil a těm dětem několik set zlatých zachránil. Asi před pěti léty sem došly nějaké zprávy, že umřela. Potom umřelo také to mladší dítě, hezké děvče, krev a mléko! Záškrt na ni přišel, pořád myslím, že je to z těch bahen a mlh. Tak zbyl chlapec, je mu teď třináct let. Mám ho u sebe, starám se o něj, hledím ho vychovat, ale nevím, bude-li z něho co kloudného. Má to v krvi po rodičích, neposeda neposlušný! A abych pravdu řek – já jsem z mládí taky za nic nestál. Až když to přišlo jednou ztuha, nabyl jsem trochu rozumu a viděl jsem, kam by to vedlo, kdybych se nedal na jinou cestu.“

„A vaše žena, dědoušku?“ táži se.

Mávl rukou s bolestným povzdechnutím.

„Když ta není v nebi,“ pravil, „to tam potom nikdo není. Ta kdyby nebyla umřela, všechno by bylo jinaké. Bůh dal, Bůh vzal, buď pochválena jeho vůle. Přes třicet let tomu, co práchniví v hrobě.“

Utřel si slzy a podíval se do dáli, do rovných, ponurých Blat, nad nimiž táhly kotouče šedivých mlh, splývajících s podzimním hávem zelených palouků, s chatrnými bory i holými polními lány.

Zadíval jsem se bezděky taky v tu stranu, kam jeho oči zaběhly. Ba, na jaře se Blata smějí v bujném zelení, v létě dovádí po nich těkavé světlo míhajících se paprsků slunečních, ale na podzim, zvláště kvečer, tryská z nich jakýsi nevýslovný, srdce svírající smutek. Bezděky vzpomene si člověk na doby hrůzy, které se převalily přes

tento kraj. Táhly tudy divoké bandy, kdejací zbujníci z časů třicetileté války, žoldářská sběh nejhoršího druhu, jedni horší druhých. Rozlili se po kraji, bojovali spolu, drancovali, pustošili, vraždili, takže po nich zbyla liduprázdná pustina, a chuchvalce mlh a šedých mraků, němě přelétajících přes rozložitě holé roviny, zdají se ti bludnými stíny, dušemi před dávnými časy povražděných...

Přišel nějaký chlapec, plaše, neslyšnými kroky se přišoural a chtěl se dostat nepozorován podle nás do příbytku, na jehož prahu jsme stáli. Vypadal jako vtělené zlé svědomí, jen krátce, úkosem se na nás podíval. Byl bosý, otrhaný, ošuntělý, všecek mokrý a blátem potřísněný.

Nepodařilo se mu proklouznout.

„Kdes byl?“ tázal se ho přísným hlasem staroch. „U rybníka zase, co?“

Kluk neodpověděl, ale stanul a díval se k zemi. „Ještě si s tebou promluvím, darebáku!“ řekl starý. „Vypadáš jako raubíř, hanba se na tebe podívat!“ Pak se obrátil ke mně a dodal:

„Ten chlapec, to je můj vnuk, pane! Nemám na světě než jeho, ale radost z něho nemám žádnou, jen samé soužení. Do školy mi nechce chodit, jen po Blatech brousí a po rybnících. Zítra budou lovit Bezdrev. Krk bych za to dal, že dnes už lovil na svou vlastní pěst. Ví dobře, že mi nesmí přinést domů ten svůj úlovek, nemá z něho nic, musí to rozdat jiným a taky rozdává. Ani u oběda dnes nebyl, od rána se máchá v té studené vodě, v tom bahně. Za krejcarovou cigaretku dá vše, co nacytal, třeba dvacet okounů, ale nechat toho nemůže, kdyby ho to mělo stát život. Mládkové, knížecí rybáři, už ho znají, lumpa, mají na něho spadeno jako na vydru a co nevidět ho chňapnou. Kdyby mu přerazili všechny hnáty, na mou věru, slova bych neřekl, leda že mu učinili po právu a co mu patří.“

Co staroch mluvil, kluk zmizel jako stín a už jsme ho nespatriili. Prohlásil jsem, že je čas vrátit se do Zlivi, kde jsem na ten čas byl ubytován. Skoro půldruhé hodiny cesty tam, den na sklonku, cesta ošemetná, rozmoklá, dotěrná hlína, všude kaluže, všude rovno, samá křižovatka, v celém kraji v hustém vzduchu, vlhkem prosyceném, cosi tísnivého, chmurného, co padá na duši, klame zrak, obloudí v

šeru podzimního večera, kde není nic, podle čeho by se člověk vyznal.

Staroch se nabídl, že mě doprovodí kousek cesty a ukáže mi, kudy jít, abych nezabloudil. Byl jsem rád jeho ochotě, i kráčeli jsme vedle sebe cestou, která vedla k severu asi kilometr od západního okraje obrovského rybníka Bezdrevi.

Tu se jal staroch vypravovat přidušeným hlasem, jako by mluvil sám k sobě:

„Co s tím klukem, pane? Po dobrém, po zlém, nic platno! Vzejde mu z toho záhuba, jestli se nestane zázrak, jako se stal se mnou. Nu ano, zázrak!

Narodil jsem se v Dívčicích, tam za Zbudovem, mezi samými rybníky. Do Nákří to patří ke škole a do kostela. Ale škola mě neviděla, tenkrát ještě nebyvaly pokuty, když lidé neposílali děti do školy. Kdepak já a škola! Otce jsem nepoznal a matka chodila za výdělkem do panské roboty. Mou školou byly rybníky, lesy a Blata. Žjara jsem chodil po lukách hledat čejčí hnízda a vybírat vejce. Páni to jedí, říkají, že jsou lepší než slepičí, a já to donášel až do Budějovic. Nějaký žid je ode mne kupoval, bývalo za ně vždycky pár krejcarů a máma neříkala nic, dokud jsem jí ty peníze dával. Ale když jsem jí později už nic nedal a ponechával jsem si peníze na darebnosti, vadívala se a taky mě bila, co se do mne vešlo. Ale já jsem se otrásl jako zbitý pes, a čím víc mě tloukla a proklínala, tím méně jsem jí přinášel.

Potom jsem se naučil klást oka koroptvím a zajícům a ryby jsem chytal od jara, jak led roztál, až do pozdního podzimku. Co jsem takhle ulovil, všechno mi ten žid odkoupil, ledaže jsme tu a tam nějakou tu drobtinu doma snědli. A jen co je pravda, rozuměl jsem tomu zlodějskému řemeslu, jako by mě byl sám ďábel vyučil! Pravda, přišli mi na stopu mládkové a hajní, jak by taky nepřišli! V bahně se stopa vytlačí a v stýlí – tak se u nás říká rákosí – taky je vidět, když se jím někdo prodíral. Ale chytit mě – to jo!

Chodíval jsem zpravidla v noci po svých spádech, oči a uši jsem měl kočičí. Zašustělo něco, zakmitlo, já šup do vody, zrovna jako vydra. Přeplavat Blatec – to je rybník u Nákří – nebo Zbudovský

rybník mi bylo hračkou, třeba v šatech. Ovšem mnoho jsem toho neměl na sobě a lehounké to bylo taky, takže to netížilo, když to trochu vodou nasáklo. Nejmilejší mi byl Zbudovský rybník, je v něm snad na padesát jiter vysokého stýlí. V tom se člověk schoval, že by ho ani ve dne nenašli, neškuli v noci. Stál jsem tam někdy dvě tři hodiny až po krk ve vodě, ani kachny a lysky mě nezpозorovaly, plovaly mimo mě a štěbetaly, jako by si povídaly pohádky. Jednou však mě přece dopadli, bylo mi čtrnáct let, ale ne ve vodě – ve Vondrovské bažantnici, když jsem z ní vycházel s pytlem na zádech, a v tom pytli byli dva bažanti, chytil jsem je do oka. Ovšem aby mě polapili do rukou – to ne! V běhu na mě nevyzráli, ale musil jsem odhodit pytel, a když ho otevřeli a shledali, co v něm je, dostačilo jim to a dál už se za mnou nehnali – poznali mě na dálku. Zato si přišel pro mne večer dráb a odvedl mě na Hlubokou na úřad. Máma, chudinka, plakala, že srdce usedalo. Poprvé, co jsem byl živ, mi jí bylo líto, a hanba to taky byla veliká, když mě tak ten dráb vedl a co chvíli jsme potkávali člověka –

Tak mě tedy nechali přes noc v šatlavě a nazejtří jsem stál před panem justiciárem. Přišli dva hajní a pověděli, co Viděli, a se mnou se potom mnoho cavyků nenadělalo. Taky jsem nezapíral, bylo by to bývalo marné. Pan justiciár promluvil, já jsem mu nerozuměl, bylo to po německu, pan písař něco napsal, potom přinesli lavici, položili mě na ni, přivázali a pan mušketýr mi jich vysázel lískovkou patnáct dobře měřených, že jsem bolestí skřípal zuby a jen stěží se přemohl, abych neřval. Mou matku si taky zavolali, aby se přišla podívat na tu výplatu. Ta chuděrka plakala, ruce spínala při každé ráně a nakonec div neomdlela. Když jsem trest přestál, promluvil ke mně pan justiciár a napomínal mě, abych těch darebností nechal a polepšil se, dopadne-li mě podruhé, že se potážu s horším. Také matce domluvil a ostře ji pokáral, že mě nedrží lépe na uzdě, že páni mě teď znají a vědí, jaké jsem kvítko, aby si dala pozor, že ji také budoucně potrestají, protože prý nemůže být, aby o těch mých spádech nevěděla. Budu prý víc v kriminále než venku, a až dorostu, odvedou mě na vojnu, aby se panství zbavilo takového lotrasa. Pak ať se matka postará, kdo ji bude podporovat, až zestárne.

Pane, vojna tenkrát, to bylo něco jiného než dnes! Na čtrnáct let odváděli, a koho vzali, spánembohem, domovino, spánembohem, táto, mámo! Do Itálie se dostal vojáček a málokterý se vrátil, a vrátil-li se kdo přec, už nebyl k ničemu, k žádné práci, hotový žebrák, tulák nebo kořala.

Na mne ten pardus účinkoval a nějaký čas jsem dělal dobrotu. Ale jiní nedělali a podezření padlo na mě. I zavolali si páni matku a domluvili jí, aby mě dala někam do služby, takhle že lenoším a zahálka že mě svádí. Matka přísahala, že jsem nyní hodný, a děkovala pánům, že mě vytrestali a vzali mi chuť k té nepleše, ale nikdo jí nevěřil. Abych řekl pravdu, pokušení bylo veliké a začalo už přemáhat strach. Matka jako by mi v duši četla, každý den mě peskovala, a když jsem říkal, že jsem nic neudělal, odpovídala pokaždé: ‚Ale uděláš, ničemo ničemná! Pánbůh ví, že uděláš, a proto tě už předem napomínám a trestám!‘ Když jsem se pak jednou vrátil domů až za ranního svítání – shledával jsem drátěná oka, ukrytá ve skryších, které jsem znal jen já sám, a také jsem skoro všechna našel – očekávala mě už za samými dveřmi světnice a nabíla mi tlustou holí, že jsem byl samá modřina. Slyším ji ještě dnes, jak opakovala zajímavým hlasem: ‚Pojdi, darebáku, pojdi!‘ – přičemž do mě bušila jako do obilního snopu.

A vidíte, tenhle trest se minul u mne s účinkem, ba ještě víc mě zatvrdil, a když mě krátce potom dala na službu k jednomu sedlákovi do Zbudova, umínil jsem si, že jí dokážu, co dovedu, aby jednou hodně litovala, že mě dala od sebe.

Ten sedlák byl hodný člověk. Jako vlastní dítě mě měli, jíst jsem dostával, co se jen chtělo, mnohem víc a líp než u chudobné mámy. Dobře se mnou nakládali, zlého slova nedávali, jen tu a tam napomenutí, abych byl hodný.

Ze začátku jsem neprovedl nic zlého, ačkoliv jsem měl v hlavě pořád tu hloupou myšlenku pomstít se mámě za to, že mě dala z domu. Pásl jsem ovce, měl jich přes padesát onen sedlák, a husí měl na dvě stě, ale ty pásl jiný. Taky celá stáda koní se tam pásala, na Blatech, ve dne v noci, po celinké léto, a ti byli pod dohledem starších pastevců, kterým se říkalo hříbkové. Dostávali pěkný plat a

já jsem počítal, že budu-li se dobře držet, časem se takovým hříbkem stanu. Mívala vždycky celá obec dohromady po jednom a zbudovské koně pásli tehdy jeden chasník z Pištína, říkali mu Tomáš Plítků, však vám hnedle budu o něm povídat.

Dával jsem tedy dobrý pozor na své ovce, abych si získal dobrou pověst. Ale brzo jsem shledal, že pást ovce je vlastně jenom zahálka. Ovce chodily po Blatech, kam se jim líbilo, a já jsem se záhy přesvědčil, že je není třeba zrovna stále hlídat. Bylo nás tam mnoho takových pasáků a navzájem jsme si vypomáhali. Pastviny byly společné a ovcí uhlídal jeden na sta, takže druzí mohli dělat, co chtěli. A taky dělali, prováděli kratochvíle, učili se darebnostem druh od druhu. Já jsem se brzo stal něčím jako králem všech těch darebáckých kluků, protože jsem uměl plavat jako ryba a ryby chytat jako volavka. V potoce Soudném, který protéká Blaty, jsou hluboké tůně a v těch bylo kaprů, štik, okounů a tloušťů velice mnoho. Jeden kluk obstaral kebuli, kterou jsme házeli do vody, ryby se jí omámily, vyplavaly na povrch, ukazovaly bílá břicha, a já jsem pro ně skákal a jednu po druhé vytahoval. Tohle bylo velké darebáctví, protože se takovým otravováním vody ničí také dorost, ale co já jsem na to dbal! Jen když jsme dostali ryby, však byli zase jiní, kteří věděli, kde a jak je zpeněžit, neboť domů sedlákovi bych je byl nesměl přinášet.

Při těch lovech bylo třeba dbát jen jednoho, aby nás nedopadl hříbek Tomáš Plítků. O tom se všeobecně povídalo, že je jedna ruka s výhlavským baštýřem a s picinským hajným, kterým všechno donáší. Jistě by nás udal a bylo by s námi zle.

Dvě léta jsem tak pásal ovce na Blatech, pak jsem se stal čeledínem u sedláka a po roce hříbkem, jaksi pomocníkem Tomšovým. To jediné mě mrzelo, jinak jsem si zakládal na tomto povýšení. Ale stát neustále pod očima Tomšovými, spát s ním v noci ve slaměné boudě na Blatech – pěkně děkuju! Člověk, který byl jedna ruka s baštýři a hajnými, mi byl z duše protivný. Také Tomšův vzhled mě naplňoval jakousi tajnou hrůzou. Ačkoliv se mi málokdy podíval přímo do očí, zdálo se mi, že mi kouká přímo do srdce. Byl konec tomu krásnému lovení s kebulí, konec výpravám k rybníku Olešku, žádná oka, ani koroptvím ani zajícům! Svatoušek Tomeš – vypadal opravdu jako

nějaký mladý světec na obrázku – klopil zraky bez ustání k zemi a mluvil sladce jako cukrkandl. Z jeho úst nikdo neslyšel některé ošklivé, hrubé slovo, jakých my druzí jsme užívali skoro napořád. K tomu nepil kořalku jako my, kteří jsme si ji dovedli opatřit od žida v Selci. Taky mi řekl hned první den, který jsme byli spolu, že by mi rozbil hubu, kdyby mě při této neřesti přistihl...

Nu vida – a přece jsem se zmýlil v tom člověku. Ukázalo se záhy, že je to nejprohnanější pokrytec, lhář a taškář na světě. O mně věděl všecko, znal mé spády a také mi jednoho dne vyčetl, že jsem byl trestán na úřadě v Hluboké. Byl jsem všecek zdrcen tím, že všechno věděl, a nepochyboval jsem, že mě jednoho dne udá, že budu zase trestán, potom zavřen a nakonec odveden na vojnu. Plakal jsem, nezapíral jsem, jen jsem ho proboha prosil, aby měl smilování a neudával, co na mě věděl. Taky jsem svatosvatě sliboval, že se polepším a darebáctví nechám. On, lotr, mě nechal svíjet se a třepat jako koroptev chycenou do oka a měl radost z mých strachů. Teprve po několika dnech mi řekl:

„Jouzo, já jsem si to s tebou dobře rozmyslel. Neudám tě, ale musíš přísahat, že budeš držet se mnou. Nebude ti to na škodu, pomůžes mně a já pomůžu tobě. Není ti to nic platno, ty už jiný nebudeš, než jsi. Vždyť jsi z Dívčic a tam jste všichni prokleti do horoucího pekla. Však pocházíš taky od jednoho z družiny toho dívčického pána, který probodl v Nákří kněze u oltáře, protože nepočkal se mší, až se on, pán, vrátí z honby!“

O tom pánovi jsem věděl. Míval zámek v Dívčicích, ale ten zpustl docela a rozpadl se a zbylo po něm jen podzemní sklepení, do něhož vedla zvenku díra. Do té díry jsem jednou vlezl, krátce předtím, než jsem vstoupil do služby, a umínil jsem si tenkrát, že si v tom sklepe upravím skrýš a uchovám si tam své náčiní. Tam je nikdo nebude hledat, protože se tomu místu každý vyhýbal; ostatně díra byla tak úzká, že dospělý člověk by skrze ni nebyl prolezl. To všecko jsem věděl a strašidel jsem se neděsil, ale že všichni Dívčičtí jsou prokleti, o tom jsem dosud neuvažoval a že mi vjelo do kostí, že div zuby hrůzou nedrkotaly. Tomáš pozoroval mé leknutí, zachechtal se a prohodil:

„Neboj se, já budu při tobě a nějak ten osud utlučeme!“

Ba, utloukali jsme ten osud! Kapitální mistr toho umění mě vzal do učení. Teprve nyní jsem poznal, jaký jsem byl do té chvíle nedouk. Do potoka Soudného nechodil lovit, kebulí opovrhoval, ale zato měl čerem, kterým lovil v rybnících. Znal místa, kde se rybám házela potrava, a vnadit je uměl. Také v pytlacení se vyznal jako žádný a měl nejvíc namířeno na srnčí, jehož přecházky vyslídil s neobyčejnou bystrostí. Chytil je taky do velkých drátěných ok. Při všem tom jsem mu sloužil jako otrok a poslouchal ho jako pes, jen očima mrkl a už jsem věděl, co chce. Přitom slídil po jiných pytlácích a vodil a posílal na ně hajné a baštýře. Míval nehoráznou radost, když někoho dopadli. Jak se s těmi dopadenými za oněch dob nakládalo, o tom raději nemluvit – už předem je ztloukli obyčejně tak, že z toho potom umřeli v žaláři. A nejen to! Když mu někdo překážel nebo když měl proti někomu zášť, udal i nevinného a svědčil na úřadě proti němu, a také já jsem musel podávat křivá svědectví. Bývalo mi přitom úzko až k smrti, ale nemohl jsem si pomoci, bál jsem se ho jako čerta, a jak už jsem řekl, měl nade mnou takovou neomezenou tajnou moc, že kdyby byl přikázal, i člověka bych byl zabil...

Lovili a pytláčili jsme nejvíc za temných nebo bouřlivých nocí, a abychom byli bezpečni, posílal Tomeš hajné a baštýře někam jinam, často ne naslepo, ale najisto za pytláky, o jejichž úmyslech zvěděl. Měl totiž své náhončí a špehouny, kteří mu sloužili, ale z těch nikdo nevěděl, co on sám páše.

Jednoho večera slunce zapadalo tak krvavě za hory v bavorské zemi, že odlesk té záře zbarvil do červena i stromy na Blatech, i zelený pažit a střechy domů v Plástovicích a v Pašicích jako by hořely. V potoce Soudném zrovna krev tekla. Do dnešního dne mám tu zář na paměti – ani předtím ani od onoho večera jsem nic takového neviděl. Vzešla mi z toho hrůza, že ani vypovědět nemohu. Chystali jsme se na onu noc právě na výpravu do staré obory, a když po západu slunce ta červená obloha pořád nebledla, byl jsem strachy tak rozehvěn, že jsem ho prosil, aby toho na dnešek nechal, že se tuze bojím a že se mi zdá, jako by nás samo nebe varovalo.

Tu mi řekl krátce a úsečně:

„Ty půjdeš. Ty musíš jít.“

„Nepůjdu, bojím se,“ povídám.

„Poslouchej a dobře si zapamatuj,“ na to Tomeš. „Neposlechněš-li mě jen jednou, nebo zpozoruju-li, že máš v úmyslu něco na mě vyzradit – a já to poznám, o to se nestarej! – zabiju tě jako štěně a složím tě na místo, kde tě do rána sežerou divoké svině, že po tobě zbude leda nějaký hnát –“

Pohlédl mi do očí – krátký, strašný pohled – cosi rudého, ještě daleko hrůznějšího než ta rudá záplava vyšlehlo z jeho očí, něco, jako by peklo v nich hořelo. Věděl jsem, že nehrozí naplano. Té chvíle mi projelo hlavou, že tak jako tak se mu stanu nepohodlným a že mě zabije. Možná, že už dnes, možná zítra, každý den. Cítil jsem, že smrt stojí nade mnou, hrozná smrt v lesním zátiší, v černých hlubinách některého rybníka. Té myšlenky jsem se už nezbavil, a přece jsem neměl odvahu učinit něco, co by mě zachránilo. Jako můra ležel na mně strach před tím člověkem, který mi patrně učaroval...

Vydali jsme se oné noci do obory. Dvě srnčí kozy se chytly do ok, která jsme tam nalíčili, jedna za krk, ta byla uškrcena, mrtva, druhé se dostalo oko až za hrudník, přední běhy prostrčila, ale slabiny jí to tak stáhlo, že ostrý drát div jí v půli nepřerázl. Mlátila sebou ještě, krev se jí řinula z nozder a z huby, oči měla vypoulené – a opodál bečelo žalostivě její kůzle...

Ubil ji kamenem, odvěkli jsme je obě v pytlich. To kůzle šlo za námi hodný kus cesty, neustále mečelo. Házet po něm kamením, až je přece zaplašil.

Dostali jsme se před samým svítáním všelijakými oklikami k Dívčicům. Na jeho rozkaz musil jsem uschovat kořist do onoho podzemního zámeckého sklepení, zítra že si pro ni přijdeme.

Došli jsme šťastně na Blata k našim koním, nic se nepříhodilo. Bílý den, teplé, jasné slunce, Blata jako brčál, ale ten strach od

včerejška vězel ve mně, ani na chvíli mě neopustil a kvečeru se rozmohl tou měrou, že jsem se div nezbláznil.

V noci jsme šli do Dívčic pro srnce. Já jsem vlezl do podzemního sklepení a společně pak jsme je odvěkli na Blata, kde jsme je naložili na koně. Pytle jsme však dříve vycpali trávou a posypali moukou, aby se zdálo, že s nimi přicházíme ze mlýna. Tak jsme se pojistili proti možnému překvapení a vydali jsme se se svým nákladem do Pištína a složili jsme ho v chalupě starého Plítka, Tomšova otce, který nás už očekával.

Tenhle starý Plítek byl kus vypáleného darebáka, který už dávno prováděl tuze nekalé řemeslo. Měl koníka a kárku a vozil do Budějovic, do Vodňan, do Netolic a kdoví kam rákosí, které sedláci směli síci na rybnících za to, že pronajímali knížeti honitbu, dříví, hlínu, kamení, ale pod tímto viditelným nákladem uschovával a rozvážel, co syn ulovil. Věděl už, komu to prodávat ve městech. Takovým způsobem se naši srnci dostali do Budějovic a my jsme se bez prodlení vrátili, a než se rozbřesklo, byli jsme na Blatech.

Všechny tyto cesty jsem vykonal jako ve snách, v samém neustálém strachu. Byl jsem přesvědčen, že Tomeš mě jednoho dne zabije, a každého večera, když jsem viděl zapadat slunce, myslil jsem, že je vidím naposledy. Přemýšlel jsem, jak bych té neustálé hrůze ušel, i umínil jsem si utéci někam hodně daleko, za ty modré hory tam na západě, ale neměl jsem odvahy k provedení toho úmyslu, neboť se mi zdálo, že mi ho Tomeš čte na očích.

Tak utekly asi tři neděle. Utekly? Jako nekonečnost se převlekly! I stalo se, že Tomše vzali za čeledína a já jsem zůstal za hříbka sám. Ulevilo se mi trochu, že jsem ho neměl pořád na očích, ale přicházel přece dost často v noci ke mně na Blata a podnikali jsme spolu výpravy, nejčastěji tentokrát na ryby, vždy na jiný rybník. Na zvěř jsme chodili zřídkakdy, protože jsme se dověděli, že hajní hlídají s dvojnásobnou bedlivostí; také našli naše oka a zničili nám je. Bylo mi to milejší, ve vodě jsem se cítil bezpečnější než v lese, neboť plavat jako já Tomeš neuměl.

Kteréhosi večera, než jsem šel ulehnout do své boudy, objevil se pojednou přede mnou člověk, ani jsem nevěděl, odkud přišel, teprve

když promluvil, jsem ho poznal. Byl to jistý Matoušek, takto domkář a svého řemesla švec z Hlavatce. Ulekl jsem se ho, neboť jsem se nenadál, že už vyšel z kriminálu, do něhož mu pomohl Tomeš, který udal, že pytláčil. Nežli ho zavřeli, ztloukli prý ho tak nemilosrdně, že ho zmrzačili. Já jsem tenkrát musil taky proti němu svědčit – na rozkaz Tomšův.

„Kluku,“ pravil ke mně, „měj se na pozoru. Však já tvoje a Tomšovy spády taky znám. Onehdy jste byli na kapřích ve Voblanovském rybníce, viděl jsem vás. Jsem vám v patách všude, pamatuj si to! Neudám vás, s Tomšem si to spravím jinak, ale tebe je mi líto. Jsi mlád a umřel bys v kriminále nebo pod ranami, které bys dostal. Dej si pozor! Zničili jste mě, míval jsem výdělek u knížecích, o ten jste mě připravili. Mám šest dětí – hlady umírají! S Tomšem se vyrovnám, ale nechci, abys ty byl do toho zapleten. Ještě jednou, chlapče: měj se na pozoru!“

S tím odešel. Celý jsem se chvěl, jak vypadal. Oči měl ztrhané, zrovna šílenství z nich vyzíralo. Sledoval jsem ho zrakem, šel, kymácel se, vrávoral jako opilý, jako by v kyčlích byl přeražen, a kráčel tak blatskou rovinou směrem k Plástovicům, až zmizel ve tmě zvolna padající.

Ale protože mnou lomcovaly jiné strachy, zapomněl jsem brzy na jeho slova. Ale přišla doba, že jsem si na ně vzpomněl.

Uběhlo několik neděl, léto se chýlilo ke konci. Tu jedné noci přišel ke mně Tomeš na Blata a že půjdeme lovit do Bezdrevi. Nespal jsem, byla to hrůzná noc po horkém dni. Dusné mrtvo, Blata jako by se pařila, na západě se nakupily husté černé mraky, z nichž neustále šlehal blesky, takže chvílemi bylo celé nebe v žlutém ohni. Hrom rachotil ještě temně, ale bylo zřejmo, že za chvíli se přizene bouřka, a to vydatná, a pak pánbůh pomoz tady na otevřených Blatech! Přijde prudký liják, Soudný vystoupí ze břehů a z pastvin se udělá jezero. Nebylo by to poprvé, co bych byl musil utíkat i s příkrývkami, aby je vody nerozmočily. Jindy jsem se toho hrubě nebál, naopak, takový shon a útěk před blížící se bouřkou a velkou vodou mi dělal zábavu a dlouho jsme si pak povídali o svých příhodách a chlubil jsme se jen což. Než od té chvíle, co mi Tomeš

pohrozil zabitím a co jsem byl přesvědčen, že svou hrozbu dříve nebo později provede, opustila mě kuráž, a v takových zlých nocích děsivé představy nejvíc na mne doléhaly. Také tu noc byly tiplice zrovna čertem posedlé, štípaly, že obličej, hlava, krk a ruce pálily jako živý oheň a na spaní nebylo ani pomyšlení.

Když Tomeš řekl, abych s ním šel k Bezdrevi, popadl mě náramný strach, i odpověděl jsem, že bude zle, a prosil jsem ho, aby nechodil. Vysmál se mi a poručil, že jít musím; taková příležitost k vydatnému lovu že se tak brzy nenaskytne.

Neodvážil jsem se vzpírat jeho rozkazu, i vydali jsme se směrem k baště Vomáče. Šli jsme odděleně, jak jsme mívali v obyčejí, aby nás nikdo neviděl pospolu. Smluvili jsme se, že se sejdem na známém místě v borovém lesíku před Zalužicemi. Dlouhá cesta v té tmě, černé jako podzemí, ale každým okamžikem osvětlené blesky. Koně ržáli na Blatech, sbíhali se, slyšel jsem jejich dusot, na mnoha místech husy kejhalo – bylo zjevno, že i dobytek se bál bouřky.

Pomalou, pomalounku, ale neustále se ta hrůza valila blíže. Neušlo mi to, moje oči odedávna přivykly tmě, jinak bych tu byl nemohl chodit. Jsou průrvy na Blatech, hluboké díry, prázdné i vodou nebo bahnem naplněné.

Dostal jsem se do lesíka před Zalužicemi. Utíkal jsem asi hodně rychle, neboť jsem čekal ještě dlouhou chvíli, než se objevil taky Tomeš. Stál tu pojednou přede mnou s velikým svinutým čerčenem na zádech. Uschovával si ho kdesi v Blatech pod drnem, sám jsem nevěděl, na kterém místě, a pozdržel se asi, než ho našel a svinul.

Hrom už rachotil nablízku a tak silně se blýskalo, že jsem byl chvílemi od toho žlutého svitu až oslepen. Jakási šedá záplava se odtrhla od černých nebes, hnala se na nás, jako by sama noc dostala peruti, zakroužila nám nad hlavami, a vtom už se to taky strhlo. Hrůza pomyslit, jak vítr zahučel a zaplakal, zrovna lidskými hlasy... A liják začal padat, kapky jak lískové oříšky, také kroupy mezi nimi. Musili jsme se schoulit pod husté mlázi, zrovna unést nás to chtělo a pralo to do nás, jako by to bičem šlehalo! Na mou věru, chytit nás to v Bezdrevi, jejíž vlny bouří zmítané syčely a hučely sotva tisíc kroků od nás, nevím, co by se s námi bylo stalo...

Asi čtvrt hodiny jsme setrvali ve svém chatrném úkrytu, až se vichřice poněkud utišila. Pršelo sice neustále, hrom bil a blýskalo se, ale největší hrůza přece jen ustala.

„Pojď!“ pravil Tomáš tichým hlasem.

Šli jsme. Vystoupili jsme z borku a zaměřili k rybníku. Ohromný, vodou nabobtnalý čeren tížil Tomše nemálo. K tomu jsme se brodili bahnem sahajícím až přes kotníky, z něhož vyčnívaly husté trsy tvrdé ostřice a sítí, jež ztěžovaly chůzi. A pořád ty blesky a burácení hromu a nad to vše kdekteré zvony k nám doznívaly – od Pištína, od Zaháje, ba zdálo se mi, že až zdaleka od Hosína tam za Vltavou – tehdá totiž bylo ještě zvykem odzvánět bouřku jinam.

Mně tyto zvuky zvonů padaly na duši, jako by zvonily na můj vlastní pohřeb. Nejraději bych byl utekl, ale nebylo to možné. Tomeš zrovna četl moje myšlenky, i musil jsem se brát přímo před ním.

Jak jsme se brodili bahnem, ohlédl jsem se bezděky. V tom okamžiku vzplanul zase blesk a mně se zdálo, že se na pokraji borku mihl šedý stín. Stanul jsem, upíraje oči v tu stranu.

„Co stojíš, kluku!“ rýpl mě Tomeš pěstí do boku a já jsem mu řekl, co jsem zahlédl. On se taky pak zadíval, ale neviděli jsme nic a tak jsme se vydali zase vpřed. Došli jsme k Bezdrevi, která tu tvoří úzkou zátoku rákosím vroubenou. Vkročili jsme do rákosí, vody jsme měli nad kolena, Tomeš rozvinul čeren, natáhli jsme ho na tyče, které jsme měli na těchto místech odedávna ukryté, a já jsem postoupil dál do vody. Hladina tu byla dosti klidná, jen drobné vlnky se čeřily a déšť šplouchal, ale opodál vlevo, kde ohromný rybník se rozprostíral do nepřehledné dáli, hučely vlny a narážely na sebe jako vody padající z jezu. Popošel jsem dále, voda pořád mělká, sotva do pasu.

Zalovili jsme, vytáhli čeren: čtyři velcí kapři v něm. „Vždyť jsem to věděl,“ prohodil Tomeš, „za bouře a lijáku jsou v tišinách, venku jim to příliš hlučí. Tady neslyší krok člověka a od blesku jsou jako slepí. Znovu nasad – trochu vpravo – tak!“

Zalovil jsem, zase tři kapři, pak ještě tři a ještě jeden.

„Kam je dáme?“ ptám se. „Kesírek je malý, nevejdou se tam...“

„Pod košili je dáš, hlupáku! A pásek stáhneš, aby ti, nohavicemi

nepropadli!‘

„A jestli někdo na nás přijde, jak se jich zbavím – jak uteču?“

„Nikdo nepřijde, blázne! Takový nečas a někdo se pustí hlídat! Pomoz mi složit čeřen a půjdeme, přímo do Pištína se dáme!“

„Já raději svléknu košili,“ povídám, „zabalím je do ní a ponesu.“ Také jsem to rychle provedl, oblékl režnou kazajku na tělo a složili jsme spolu čeřen. Měl jsem v košili zabalených pět kaprů, udělal jsem ranec, který jsem mohl vzít na záda, víc ryb se tam nevešlo, a i ty byly těžké, protože sebou mlátily jako posedlé. Zbývajících šest vzal Tomeš do kesírku.

Dali jsme se zase k borku. Lilo se jako z konví, ale blýskalo se a hřmělo už méně. Zato přibýlo všude vody, bylo zjevno, že všechny rybníky a řeky už přetékal.

„Pones taky keser,“ pravil Tomeš, „čeřen je těžký!“

„Neunesu to, je toho všeho jistě padesát liber!“

„Musíš, kluku miliónská“ – a podával mi keser.

Vtom tu hup! hup! někdo z rákosí a už držel Tomše za chřtán. Keser s rybami padl na zem, rychle jsem pustil taky košili. Zablesklo se a v záři blesku jsem poznal mládka Zelenku ze Zlivi.

„Tak jsi to přece jen ty, lumpe mizerná!“ zaslechl jsem ho ještě a už jsem uháněl jako vítr. Kudy jsem se dal, sud’ Bůh. Vím jen, že jsem se přebrodiv bezpočetnými strouhami, až po okraj naplněnými vodou, takže místy mi sahala až přes prsa. Celá Blata pod vodou, potok Soudný se valil jako velká řeka, dvakrát jsem ho přeplaval. Bylo zjevno, že někde u Netolic, odkud ta voda sem teče, přšlo ještě víc, ba snad tam byla průtrž mračen.

Dostal jsem se ke slaměné boudě, v níž jsem přenocoval. Vlezl jsem tam a přikryl jsem se houní, abych se trochu zahřál, neboť jsem se chvěl zimou a umdlen jsem byl k smrti. Opodál jsem slyšel zase ržátí koně, utekli na zvýšené místo a nebylo třeba se o ně bát. A tak jsem ležel a počal jsem přemýšlet o tom, co se stalo. Nebylo pochyb: mládek Zelenka dopadl Tomše. Zelenka je muž jako hora, silný jako býk, přemohl Tomše snadno a naložil s ním, jak se se zloději a pytláky nakládá – než se rozední, bude Tomeš pod bezpečnou závorou na Hluboké. Projela mi celým tělem jakási tajná radost, že

budu zbaven svého zlého ducha. Polepším se, přísahal jsem si, že zanechám tohoto života, že nikdy nepůjdu líčit oka nebo chytat ryby a vynasnažím se, abych se stal poctivým a řádným chasníkem. Nastane život beze strachu, nikdo už mě nebude ohrožovat...

Než tyto myšlenky záhy uletěly. Mládek Zelenka mě přece viděl, myslím sice, že mě nepoznal, ale přinutí Tomše, aby prozradil svého druha. Taky moje košile tam zůstala a v ní zabalené ryby. Snad, jak nastane den, drábové si pro mě přijdou, odvedou mě... hanba, rány, žalář, vojna... ubohá matka!

Nevýslovný strach mě pojal. Vyrazil jsem z boudy. Uteču – uteču někam hodně daleko, do širého světa – ale nic platno, dopadnou mě, nemám průkazy, nemám povolení k vandru od vrchnosti...

Nevěda, co činím, běžel jsem do Zbudova k sedlákovi. Bouřka i déšť se přehnaly, jen mlhy se ještě valily a na východě se počalo šeřit.

„Byl jsem se podívat po koních,“ začal jsem lhát, „bylo to hrozné! Vysvlékl jsem se, přeplaval potok, košili jsem ztratil a to ostatní jsem shledal a našel...“

Politovali mě a ptali se, kde je Tomeš, který šel pryč za mnou, ještě než se přihnala bouřka. Už jsem měl na jazyku, že jsem ho neviděl, ale přišlo mi na mysl, že by mě mohl někdo usvědčit ze lži, a proto jsem řekl, že byl u mne a zase odešel, vlastně já jsem odběhl shánět koně, a tu že přišla ta hrůza, voda mě odnesla a já bloudil na Blatech...

Dali mi jíst, oblékli mě do suchých šatů a já jsem se chtěl vrátit ke svým koním nebo prchnout, sám nevím, co jsem vlastně chtěl, když tu najednou vstoupil do jizby – Tomeš! Byl promoklý, bahnem zastríkaný, jako já byl před chvílí. Nevěřil jsem svým zrakům, vytřeštil jsem na něj oči, jako bych spatřil strašidlo. A on přímo ke mně a před sedlákem a selkou se na mě přívětivě usmál:

„Prohnilo tě to, chudáku, vid’! Kdepak jsi chodil? Hledal jsem tě celou noc, už jsem myslel, že ses utopil. Našel jsem tvou košili, plavala na vodě!“

Podával mi košili, pěkně vyždímanou a složenou. Selka mu ji vzala z rukou a pověsila ji na hambalek, aby uschla.

„Tak pojď teď se mnou,“ pravil Tomeš, když něco pojedl, „podíváme se na koně!“

Když jsme byli spolu samotni, podíval se na mě jedovatým pohledem.

„Tys myslel, že se dám chytit, ty bulíku, co! To by si takový Zelenka musel dřív na mě přivstat! Ale na tebe je pěkné spolehnoutí – ty jsi jednoduše utekl a mě ať drží!“

Ani jsem se neodvážil ptát, jak ušel mládkovi. Šel jsem vedle něho mlčky, se skloněnou hlavou. Cítil jsem, že svému osudu neujdu.

Už nazejtří se rozletěla po všech blatských dědinách příšerná zvěst, že v rákosí na samém kraji rybníka Bezdrevi, pod borkem před Zalužicemi, byla nalezena mrtvola mládka Zelenky. Snad by ještě dlouho byla zůstala v rákosí, neboť mládek byl svobodný člověk, který se nikde dlouho nepozdržel, protože chodil ve dne v noci za svým povoláním, kdyby hejna černých havranů a bílých racků, kroužících nad ní s divokým křikem a střemhlav dolů se spouštějících, nebyla vyhradila mrtvé tělo dělníkům, kteří nablízku sekali stýlí.

Kdekdo se tam běžel podívat, i naši hříbkové, ovčáci a husáci. I mně říkali, abych tam šel, ale kdeže já bych byl vzal odvahy! Vypravovali mi pak, když se vrátili z té děsné podívané, že mrtvý mládek ležel na zádech, hlavu v suchu a nohy ve vodě. Oči mu havrani vyklubali, obličej měl černý od much a v prsou hlubokou ránu.

Hrůzou překonán div jsem se neskácel k zemi.

Teď už jsem věděl, jakým způsobem a za jakou cenu ušel Tomeš mládkovi! A on taky věděl, kdo jediný mohl proti němu svědčit. Ukázat naň prstem, promluvit jediné slovo, a spravedlnost by ho držela! Ale kde bych se já byl odvážil! Byl jsem si nyní jist, že se mne zbaví stůj co stůj, a udat ho byla jediná cesta, jak si zachránit život, ale já si tím nepomohu, on zapře všechno a snad to i svede na

mě a dokáže jinými svědky, že jsem té noci nebyl u svých koní, že jsem se potloukal, že našel mou košili – a hanba padne na mě...

Svědomy mě mučilo, byl jsem všecek pomaten, a když přišel večer, předstoupil jsem před sedláka. ‚Hospodáři,‘ povídám, ‚pusťte mě domů k mámě, už vám sloužit nebudu. Bojím se na Blatech v noci, ten zabitý mládek mě straší.‘ Celý jsem se třásl, co jsem takto mluvil.

Domlouvali mi, abych pustil ten zbytečný strach, já že přec nemohu za to, co se stalo, a vrah že se jistě najde. Bylo to marné, neudrželi mě a já jsem před večerem odešel do Dívčic k matce. Ta mě proboha prosila, abych se navrátil do služby k sedlákovu, ale já jsem stál na tom, že umru, vkročím-li nohou na Blata.

Dlouhé hodiny jsem seděl tupě, nehybně a chvílemi jsem přemítal, co bych měl udělat. Matka ovšem zpozorovala, že mám něco těžkého na srdci, pohlížela na mne zkoumavým zrakem, také vyptávat se začla.

‚Nechte mě na pokoji,‘ řekl jsem jí, ‚a neptejte se na nic, nebo vám uteču a víckrát mě neuvídeíte!‘

‚Dítě, dítě,‘ odpověděla, ‚zdá se mi, že chodíš po špatných cestách. Pomysli jen, jakpak tě užívím, nemám ničeho nic!‘

‚Dlouho vám tu nebudu, mámo. Půjdu si hledat práci někam daleko. Jen nakrátko mě tu nechte, abych zase přišel k sobě!‘

Řekne se přijít k sobě! Už třetího dne byl u mne Tomeš. Hlupáků mi vynadal a že se mám vrátit do služby a že mě takhle nenechá. ‚Takhle utečeš a řeči z toho budou! To ti povídám, jak se co hlesne, hodím to na tebe. Mně budou věřit víc než tobě! Já jsem ještě nikdy nebyl trestán na úřadě jako ty. A taky zase bude noční práce – nemysli si, že hodlám zahálet kvůli tomu, co se stalo! Povídám ti, do tří dnů ať jsi na místě.‘

S tím odešel a mně v hlavě utkvěla myšlenka, že ta noční práce bude v tom, že mě zabije. Četl jsem to v jeho očích.

Nazejtří se matka zničehonic rozstonala. Zle a zle a žádná pomoc. V noci zemřela. Sám jsem běžel pro jejího bratra, mého kmotra, který měl chalupu v Česnovicích. Ten přišel, zařídil pohřeb a potom ke mně promluvil:

„Chlapče, jsi samotný na světě, nikoho už nemáš, a já s mou starou jsme taky samotní, děti nemáme. Tak půjdeš ke mně a u mne zůstaneš. Už jsem o tom beztoho uvažoval, a teď, když ti máma umřela, k tomu dojde ještě dřív. Máš dělat u cizích, u mne budeš doma, a budeš-li hodný, co je naše, bude jednou tvé.“

Budeš-li hodný, pravil kmotr. To mě bodlo k srdci. Jak může být člověk hodný, když ví o spáchané vraždě a bojí se učinit udání, protože by prozradil i své vlastní hanebnosti! Jak může být hodný člověk, který se stýká s vrahem, krade a lže! Není možné, aby to nepropuklo jednoho dne – pak mě kmotr vyžene a vydědí a hanba bude ještě větší a hořkosti nebude konce.

Ale dobře a blaže bylo u kmotra, byli oba dobří lidé, a tak mi zrovna srdce okřálo. Poznám jsem, že poctivá práce je nejlepší útěchou, a klid se mi vracel, protože jsem neviděl celé čtyři neděle toho lotra Tomše.

Pátralo se silně po vrahovi, i cenu dvou set zlatých stříbra slibovaly úřady tomu, kdo by přivedl na jeho stopu, ale vše bylo marné. O tom všem se mluvilo přede mnou, různé domněnky se vykládaly a mně volno nebylo.

Jednou při takové příležitosti pravil dokonce kmotr:

„Vidíš, chlapče, kam takové nezřízenosti vedou. Byl to jistě pytlák, který zabil mládka, a jednou se to přec vyzradí. Tys chodil taky po takových cestách, ale doufám, že ti to tenkrát na Hluboké vyhnali z hlavy a že ses polepšil.“

Sklopil jsem zrak, ale za svět bych se byl nemohl podívat kmotrovi do očí.

Špatně jsem spal v noci, pořád mi přicházel na mysl Tomeš, kterého jsem neviděl od doby, kdy mě navštívil před matčinou smrtí. Zdálo se mi, že kuje něco hrozného, že se objeví co nevidět a že mě vtáhne zase do svých spárů.

Můj strach mě neklamal. Několik dní nato jsem sekal stýlí na Bezdrevi, nedaleko hráze, která přetíná velkou zátoku. Bylo pod mrakem, pošmurno, dosti chladno, večer se chýlil. Divoké husy se vracely z pastvy, spouštělo se jich na sta z výsoka do rybníka, kejhaly, bylo slyšet, jak jejich peruti šuměly. Racků poletovalo na

tisíce, jejich pronikavý křik zrovna ohlušoval. Kroužili ti ptáci nad samou hladinou jako chumáče bílých pěn. V lese napravo směrem k velké hrázi krákorali havrani, jako by se o něco hádali, zrovna jako tenkrát, když našli zabitého mládka. Na protější straně zátoky stálo v mělké vodě asi dvacet volavek. Mlčí a loví ryby, dlouhý zobák se mrskne do vody jako nůž a už ji drží, rybu! My jsme tenkrát taky mlčeli a lovíli...

Co takto přemýšlím, vidím pojednou člověka, který přichází přímo ke mně přes strniště požatého lánu. Byl to Tomeš. Ulekl jsem se, když jsem ho poznal, nohy strnuly, ani pohnout jsem se nemohl, kosa mi vypadla z ruky.

„Nu tak,“ začal, „dávno jsme se neviděli, co? A ty tu stojíš, jako bys neměl ani nejmenší radost z našeho shledání! Proč jsi nepřišel tenkrát, jak jsme se umluvili v Dívčicích?“

„Vždyť přece víš... nemohl jsem tenkrát... máma umírala...“

„Ta by se bez tebe taky byla dostala do nebe nebo do pekla! Tu máš tři dvacetníky, za ty ryby – tvůj podíl, víš! Budeš mít na pivo, kmotr ti ho asi moc nedopřeje, co? Však mě znáš – nezůstávám nikomu nic dlužen, ani tobě!“

„Nech si peníze – nepotřebuju...“

„Z tebe se udělal veliký pán, podívejme se! Nu, nech být, když nechceš! Ale stejně přijdeš, v deset hodin tě budu čekat tam na druhé straně u příčné hráze, co stojí ty volavky. Tam je ryb, tos jakživ neviděl. Zalovíme si pořádně. Budou zítra lovit Volešek, je to tam všechno, hlídají to. Sem nikdo nepáchne nohou.“

„Prosím tě, Tomši,“ povídám, „nech mě! Já už jsem ten život zanechal. U kmotra to nejde. Nemohu z domova, hned by věděli...“

„Co je mi po tvém kmotrovi? Já mám na tebe starší právo, a ty musíš přijít, když poručím. Jsi u mne tak říkajíc ve službách. Znáš mě, právě jsem ti řekl, že nikomu nezůstanu dlužen. Dej si dobrý pozor a nežertuj se mnou. Stojí mě to jen slovo u kteréhokoliv baštyře nebo hajného a povandruješ na Hlubokou. Třeba taky... víš, ty peníze, které slibují za vypátrání toho, co se mládkovi nedal, ty mají ještě v kapse. Ty je nedostaneš, za to ti ručím! Až třeba najdou někde tebe, ať vypíšou cenu zase! Dvě stě za tebe nedají, nebudeš

jim stát ani za deset, rozumíš?‘

Zabodl do mne oči, ani prstem jsem nemohl pohnout. Mou vlastní kosou, která mi ležela u nohou, mě mohl podříznout. Živé duše nebylo nikde vidět. Tomeš se zachechtal.

„Ty hlupáku, však víš, že si to umím zařídit, aby mě nikdo neviděl, když nechci být viděn! Přede mnou se neschováš. Na sto takových jsem vyzrál, jako jsi ty. Tak pověz: přijdeš?‘

Měl moc nade mnou. Věděl jsem: když přijdu, zabije mě třeba ještě dnes, když nepříjdu, najde mě jindy a zabije mě taky, nebo mě udá některému hajnému nebo baštýři. Jemu uvěří, mně ne. Ta hanba, která padne na kmotra za jeho dobrotu! Radši ať už je po všem.

„Přijdu,“ řekl jsem.

„Dobrá, vím, že slovu dostojíš. Půjdeme lovit se smolnicí.

Ty ji budeš držet nad vodou a já budu ryby sekat šavlí, až budou vystrkovat hlavy na světlo. Potom budeš pro ně skákat do vody.‘

Však jsem věděl, prováděli jsme spolu tento lov dosti často. Kapři jdou na světlo jako mušky. Tneš do nich, zabiješ některého, odplavou, ale za chvíli jsou tu zas a zase vystrkují hlavu na tu zář. Třeba dávat pozor, aby záře ohně nepřilákala taky porybníční stráž. Kdyby se něco šustlo, ponoří se smolnice do vody, a je-li třeba, uteče se. Nejlepší skočit do vody, kdo umí tiše plavat. V tom jsem byl mistr, lepší než Tomeš, proto beze mne na takový lov nechodil.

Šel jsem domů, stýlí bylo posekáno, ale naložit je na fůru jsem už nestačil.

Kmotr s kmotrou uléhali záhy, někdy už o osmé, spali ve světnici, já v komoře, jejíž okno vedlo do zahrady. Nebylo mi zatěžko prolézt tudy a dostat se z domu nikým nepozorován. Zaměřil jsem k umluvenému místu. Za půl hodiny jsem byl u cíle, ale Tomeš tam ještě nebyl. Usedl jsem na samém kraji rybníka, čekal jsem a díval jsem se do vody. Noc byla tmavá, ani hvězdičky na nebi, voda černá jako kolomaz. V létě bych tu byl nevydržel takhle zticha sedět, komáři by mě byli sežrali. Ticho vůkol, jen tu a tam zašplouchal větší kapr a v dáli krákaly divoké kachny. Čas se pomalu plížil, bylo chladno a mě mrazilo při pomýšlení, že budu musit skočit do vody, ponořit se, a v šatech k tomu, a ty pak zůstanou mokré na těle po celé

cestě až domů...

Tomeš nepřicházel. Desátá už dávno minula a pořád jsem marně čekal. Začalo mi být zima, zuby mi drkotaly. Přecházel jsem z místa na místo, aby se zkřehlé nohy poněkud zahřály a oživly. Když se mi zdálo, že už minula půlnoc, sebral jsem se a šel jsem domů.

Už dávno jsem tak tvrdě nespal jako oné noci, ráno mě musil kmotr téměř násilím vyburcovat z postele. Vstal jsem utmácen, jako polámán na těle, ale zdálo se mi, že ze mne spadla jakási tíže, bylo mi, jako by Tomeš už nikdy neměl ke mně přijít. Pracoval jsem celý den, stýlí sekal, nakládal, svážel a skládal až do večera. Co se jen přihodilo, že Tomeš nepřišel? Byl bych si zrovna zavýskl, jak jsem se cítil volný!

Nazejtří pak mě poslal kmotr do Munic s jalovičkou, kterou před několika dny prodal kterémusi tamnímu sedlákovi. Šel jsem zrána, ještě trochu před východem slunce. Bylo chladno, ale zdálo se, že mlhy spadnou, že bude jasný den. Cesta mě vedla skoro tři čtvrti hodiny podél rybníka. V sluch mi dorážel děsný povyk ptačí havěti, hlavně rackové ryčeli, až uši zaléhaly. Když přestal les a objevila se ohromná rozlitina rybníka, spatřil jsem jich na sta a jiného ptactva též. Kroužilo to vysoko ve vzduchu, poletovalo nad samou hladinou, plavalo, potápělo se, rackové, čejky, husy, kachny, slípky, lysky, a všechno to řvalo, pištělo, skřehotalo, zrovna jako by sám d'as do nich vjel, a v dáli krákorali havrani, vrány, kavky. Jinak jsem neviděl nic nápadného. Ještě před devátou hodinou jsem dorazil do Munic, odevzdal jsem tam jalovici, pozdržel se trochu u hospodáře a před desátou jsem se vydal na zpáteční cestu.

Sotva jsem ušel rychlým krokem malou čtvrt hodinu cesty, dohonil jsem mladého panského chasníka z Vondrovského dvora, kterého jsem znal. Dal se se mnou do řeči a ubírali jsme se společně cestou.

Jak jsme nyní šli, měli jsme les vpravo i vlevo, tu vysoký, duby, sosny, habry i smrčky, místy trochu prořídly, onde pak smrkové mlázi, v němž se drží bažanti, za lesem pak se rozprostíral po pravé straně rybník Bezdrevský, po levé Munický. I mému společníku byl nápadný křik ptactva od Bezdrevi. Od Munického rybníka se dlouho nic neozývalo, ale pojednou i tam se udělalo hlučno. Zpočátku

přiletovali jednotliví havrani, pak celá hejna divě krákorající, a za nimi rackové, povykující ještě hlučněji a drsněji. Všecko to lítalo k Bezdrevi, viděli jsme, jak se to tam spouštělo, a slyšeli jsme náramný povyk, s nímž tamní havěť vítala nové příchozí.

„Abychom se tam šli podívat,“ pravil můj druh, „tam se něco děje. Takový křik ptactva jsem jakživ neslyšel, ani tenkrát to tak nehuňákalo, když našli nad Zalužicemi mrtvolu mládka Zelenky!“

Bodla mě ta řeč, děsné vzpomínky se probudily, ale přesto, jak zahrnul vpravo a cestou do houštiny, šel jsem za ním. Dostali jsme se do vysokého, ale řídkého lesa, mezi kmeny prostupovala už hladina rybníční, lesklá, jako pozlacená jasným sluncem, jehož paprsky rozehnalý ranní mlhu – strmý, avšak nízký svah, sběhli jsme ho, písčité, holý břeh před námi...

Můj bože! Ptactva tu, ve vzduchu jen se to vířilo, mračilo a bělelo, na vodě toho plavalo, po břehu, na písku se toho hemžilo, v chumáče a houfy kupilo – a cosi tam leželo, beztvareho jako hromada bahna, a rackové i vrány a havrani na tom, okolo toho, řvalo to, rvalo se to, a když jsme se objevili na pokraji lesa, sotva sto kroků od kraje, vzneslo se to všechno do povětří s takovým šumem, jako by nás to proklínalo, že jsme to vyrušili, zaplašili od něčeho tuze příjemného...

Přistoupili jsme blíže k onomu předmětu, který jsme pokládali za hromadu bahna. Nebylo to bahno, ač bahnem potřísněno. Byla to lidská mrtvola, nabobtnalá, opuchlá, až hrůza zohavená, kusy rozedraného obleku na ní visely, oči měla vyklofané, všecko maso z obličejů a rukou ozobané, lebku rozpoltněnou ranou sekery, jen nohy byly celé, vězely ve vysokých botách. Voda tu mrtvolu připlavila, na samý kraj vyvrhla.

Byla to mrtvola Tomše Plítků, poznal jsem ji podle bot a podle zbytků oděvu.

Strašný pohled... můj druh se s hrůzou odvrátil a já jsem div neomdlel. Mžikem mi projelo hlavou všechno, co jsme spolu provedli, všecka muka, všecka hrůza, kterou mě pronásledoval.

„Běž na Vondrov, zavolej lidi,“ zvolal můj druh, „já tu zatím postojím.“ Dvakrát třikrát mi to musil opakovat, než jsem se vzpamatoval a vyrozuměl, co chce. Pak jsem se pohnul...

Přišla komise, pitvali, potom pátrali, vyšetřovali, ale ani nejmenší stopy po vrahovi nenašli. Byl jsem rád, že byl se mnou svědek, když jsme našli mrtvolu. Kdybych byl sám, dojistá bych měl velké potahování a dost možná, že i podezření by bylo na mne padlo. Takhle se to obešlo několikerým zavoláním na úřad, kde se mne vyptali na některé podrobnosti, týkající se nálezu mrtvoly.

Bylo mi hrozně, ale přece jsem si oddychl. Nechtěl jsem jít ani na pohřeb, a kmotrovi, který mi domlouval, abych přec šel, když jsme spolu sloužili, jsem odpověděl, že to byl lotr. Nu byl, mínil kmotr, špehoval pytláky a udával je hajným. Ale smrt smiřuje. Tak jsem přece na ten jeho pohřeb šel a modlil se za jeho duši.

Soudilo se všeobecně, že Tomše zabil týž vrah, který sprovodil ze světa mládka Zelenku. Věděl jsem dobře, že to nebylo pravda, ale marně jsem si lámal hlavu, která ruka sklála Tomše...

Ježto uběhl rok a po vrahu pořád nebylo stopy, začínaly ty hrozné události usínat v paměti a v řečích lidských se o nich přestávalo mluvit. Já sám jsem ovšem mlčel jako hrob a činil jsem, seč bylo v mých silách, abych se stal pořádným člověkem. Zanechal jsem všeho pytláčení, kladení ok a nedovoleného rybaření, litoval jsem upřímně, čeho jsem se dopouštěl, neboť nyní jsem viděl, kam takové nezřízenosti vedou. Cítil jsem ovšem časem, že i já mám těžkou vinu na duši, že bylo mou povinností, když jsem znal vraha mládkova, udat ho lidské spravedlnosti, avšak namlouval jsem si, že smrtí Tomšovou je jeho vina ztrestána a že bych žaloval jen na sebe. Vyšly by najevo věci, které jsem spáchal já, a hanba by se svezla na poctivé šediny mého kmotra a dobrodince a památka mé nebohé matky by byla zneuctěna. Zkrátka omluvil jsem se sám před sebou a počínal jsem už také zapomínat, ba radovat se ze života.

Tu náhle jsem byl ještě jednou vyburcován ze svého klidu. Zmínil jsem se ve svém vypravování o ševci Matouškovi, který mě svého času varoval před Tomšem a hrozil, že se mu vymstí, že ho svým udáním připravil do trestu a zbavil ho výdělků. Tento člověk chodil nyní po žebrotě, pil kořalku a stával se čím dál tím víc pomateným na mysli. V této pomatenosti a v opilství pronášel pak podivné řeči, jichž se lidé počali chytat. Mluvíval cosi, že byl jmenován katem a že

z vyššího nařízení bude popravovat zločince, jednoho dokonce že už popravil, ale trest smrti se nebude vykonávat oběšením, ale sekerou nebo mečem, jak bývalo dříve zvykem. Rychtář Kubata ze Zbudova byl prý také mečem popraven, a byl to přece hodný člověk...

Smáli se Matouškovi, šašky a blázny si z něho tropili, ale já jsem se věru nesmál a počal jsem mít za to, že skutečně on Tomše zabil. Kdyby tak jednou ve své opici nebo pomatenosti prozradil, co věděl o mém spolku s Tomšem! Slíbil mi sice, že mne neudá, že mi odpustil, ale opilý člověk a na mysli chybný, lze-li spoléhati!

Měl jsem zase zlé a nepokojné chvíle, hodiny, dni. Lekal jsem se každého pohledu, každého slova.

V neděli nato – pamatuju se, jako by se to bylo přihodilo včera, kmotr s kmotrou byli v kostele v Pištíně a já jsem hlídal dům. Pojednou se otevřely dveře a vešel – Matoušek. Vrávorál, kymácel se, ruce se mu třásly, odporný zápach z kořalky z něho čpěl.

„Dáš mi něco, chlapče, vid’!“ započal. „Víš, to je pro děti. Mají hlad, už druhé mi umřelo z té bídy! Až dostanu službu, splatím ti to. Už je to ve Vídni v císařské kanceláři, ale tam to vždycky vězí. Páni mají času dost, ty hlad nebolí. Nu – dej mi kus chleba, nějaký omastek a staré prádlo, všecko se upotřebí!“

Dal jsem mu, co jsem našel, do uzlíku jsem to svázal.

Tu on zase: „Děkuji ti, jsi hodný. Těší mě, že už tě nevidím na zlých cestách jako dřív s tím lotrem Tomšem. Tys tenkrát taky svědčil proti mně, ale že ses polepšil, odpouštím ti to. Tys nepropadl katu, ale na tamtom jsem popravu vykonal. Musil jsem to vykonal, abych zemi od něho očistil! Doma leží širočina, kterou jsem to dílo vykonal. Potom jsem ho hodil do Bezdrevi, ale vody ho nechtěly, vyvrhly ho! Stalo se po právu, protože on a nikdo jiný zavraždil mládka. Chyba je, že jeho tělo odpočívá v posvěcené půdě tam v Pištíně. Ten tam nepatří. Možná, že přijde rozkaz, abych ho vykopal a někam jinam zahrabal. Jen kdyby mně už zaplatili za tu službu – je to hanba pro pány nechat mě takhle! Jsem přece mistr, nu ano – mistr popravčí!“

Nepochyboval jsem už, jak Tomeš sešel ze světa. Slib Matouškův, že mi odpustí, mě sice poněkud uspokojil, ale zcela bezpečný jsem

se přece jen necítil.

Bylo také proč. Matoušek mluvil čím dál tím více, ne sice o mně, ale o svém povolání katovském. Vykládal všude, že popravil Tomše. Smáli se tomu, za bláznovství to pokládali, avšak když začal obviňovat hlubockého pana justiciára, že jeho přičiněním se mu nevyplácí plat, že nespravedlivě soudí, jakož i vondrovského pana správce, že poddaný lid týrá a trýzní a že zavinil smrt kteréśi ženy, a že následkem toho musí on popravít oba tyto pány, a když také při svých obchůzkách nosil zpravidla velikou širočinu, počalo se na vše pohlížet vážněji. Zkrátka jednoho dne drábové sebrali ubožáka a úřad ho dodal do Prahy jako nebezpečného blázna. Tam pak za několik let umřel...

Byl jsem nyní úplně zbaven strachu, že propadnu lidské spravedlnosti. Dostal jsem za vyučenou! Snad smím o sobě říci, že jsem už aspoň vědomě nikomu neublížil, ani jsem se kdy cizího majetku nedotkl. Ale čím jsem se provinil, odčinití jsem nemohl. Pomyšlení, že jsem býval společníkem člověka zloděje a vraha, že jsem měl podíl na tom, že Matoušek zešilel a v šílenství zabil člověka, v blázinci zemřel a zanechal ženu a děti v bídě, trápilo mě po celý můj život a dosud mě trápí. Po smrti kmotrově jsem zdědil jeho chalupu i peníze po něm, bídy jsem nepoznal, ale Bůh mě přece trestal, vzal mi ženu, vzal mi dítě, jedinou dceru! Chlapec po ní zůstal, můj jediný vnuk, a bojím se o něj, zrovna se třesu, aby neprošel takovou školou jako já. Snad mu jednou všecko povím, aby viděl, do jaké propasti se řítí, ale tak těžce se k tomu odhodlávám! Jak mu vypovědět všecku tu svou minulou hanbu? Neztratí úctu před dědem, bývalým zlodějem, společníkem vrahovým, krivopřísežníkem? A kdybych mu to krásně všechno řekl, abych ho odstrašil od zlého, kdo mi ručí, že mu má výstraha pomůže, že mne uposlechne...? To je ten trest, pane, trest, který snáším já, starý člověk, za hříchy svého mládí...“

Staroch domluvil. Byl jsem hluboce dojat a stiskl jsem mu ruku

těše ho, jak jsem uměl.

Stáli jsme u hráze, která dělí rybník Zlivský od Bezdrevi. Přes hodinu cesty mě doprovodil, přišli jsme i nedaleko místa, kde před léty Tomeš zavraždil mládka Zelenku, k borku nad Zalužicemi. Slyšel jsem po cestě zvony pištínské, právě zvonily klekání. Slyšel jsem ryk racků, kejhání divokých husí, kvákání kachen i krákorání havranů...

Byla čirá tma už, žádný měsíc, žádná hvězdička na šedém nebi, zahaleném do podzimní mlhy, jen na západní straně za širokými Blaty skomíral na obloze bělavý proužek světla a mlhy byly ještě trochu zarudlé od zákmitu dávno zapadlých paprsků slunečních.

Rozloučil jsem se se starochem, který snad ulevil srdci svým vypravováním. Zapadl do tmy, neviděl jsem ho již, jen chvílku jsem ještě slyšel jeho šouravé kroky.

Měl život za sebou – Bůh mu jistě odpustí, čím se v mládí provinil, vždyť se napravil a litoval.

A ublácený, umouněný hoch, jeho vnuk, o nějž se tolik bál, co tomu život přinese...?

SCHOVANEK

Mnoho už tomu let. Tenkrát ještě stála stará Šumava, plná velebnosti, bujnosti, melancholie a hrůzy. Melancholie a hrůza zůstaly, ale k nim se přidala nouze; zato tatam je bývalá nádhera širých hvozdů. Tak se u nás věci vyrovnaly.

Tenkrát stála v divočinách nedaleko Modravy, kde se stýkají tři revíry, osamocená chata, opravdová obývaná chalupa, nikoli snad opuštěné, rozpadávající se jakési přístřeší dřevorubců v lese pracujících, polou zbortěná bouda, z jejíhož mechového povlaku bujejí kapradiny, borůvky, vřes, vrbice, mladé smrčky a jeřabiny.

Tak tu tedy stála chata, řekl bys teploučké, útulné bydlo. Drobně

nasekaná polínka přiléhala dvojí řadou k průčelí, z něhož prozírala okénka jako hluboko vpadlé oči oslepeného, což ovšem nevadilo zde obydlenému komfortu, jenž vyžaduje spíš tepla než světla. Když zimního času dřevaři se ubírali mimo, dojistá že záviděli teplé hnízdo těm, kdož tu bydleli. Jiní synové lidští ztěžka sem přicházeli, dokonce v zimě, kdy sníh tu nakupil valy a terasy, mocnější věru, než by se jimi mohla vykázat kterákoli pevnost na světě.

A kdyby přišli lidé, kteří se zrodili pod jiným nebem a vyrostli v jiných poměrech, jistě by přestali na tom otevřít dveře, vedoucí z průjezdu do sednice; horká pára ženoucí se jim v ústrety dojistá by je přiměla k rychlému útěku, a otázka, zda lépe a příjemněji je umřít zmrznutím anebo udušením v tomto ovzduší, nepochybně by se rozřešila ve prospěch prve uvedeného způsobu smrti.

Však už jsme tací v našich horách. Bojíme se zimy, jako bychom jí nebyli zvyklí. Proti zimě se umíme chránit, neboť vynalezli jsme pro své ženy „máltychle“ – bílé šátky halící bradu a ústa, a deseteronásob kolem hlavy a krku ovinuté šály pro muže. Bolívá nás sice, hlavně v zimě, hlava a také zuby nám třestí, pakostnice nás stíhá a různý jiný neduh; to všechno však pochází z uřknutí a ze všelijakých čar, proti nimž – Hospodine, buď za to pochválen – máme léky a protikouzla; vždyť naše báby mají vědu!

Než vrátíme se opět ke své chatě. Dvojice lidí tam tenkrát žila, mimo ni dvě krávy a jedno tele. Také tam bývaly slepice, ale tyto chuděrky neobstály v boji o bytí; kdákáním svým přivábily hejna luňáků, ostřížů a krahujců a dravá tato zvěř je vyhladila během tří neděl tak důkladně, že jedině tu a tam potroušené pírkó po nich zbylo.

Dvacet let tu žil starý Hanes se svou stejně starou Nany, dvacet let se tu rvali se zimou, se sněhem, s úmornou prací, s opuštěností. V Dlouhé Vsi se rodí a běhá odnepaměti dětí tolik, že by vedle sebe stát nemohly, kdyby dospívající se nestěhovaly do různých končin záhvozdnic. I Hanese a jeho ženu vyhnalo toto přelidnění. Zpočátku, pravda, nebyli samotni, přistěhovali se s nimi syn a dcera, a trvali s nimi, až dorostli. Když dospěli, odňala syna vojna a daleká cizina, a když staří doufali, že se po osmiletém pobytě v Itálii navrátí,

přišla místo něho zpráva, že zemřel na zimnici v Peschieře. Dcera pak se provdala za kteréhosi průmyslníka, který vyráběl dřeváky někde na Kvildách.

Namane se otázka, co tu Hanes dělal v této lesní poušti, kde na hodiny cesty nenajdeš lidského příbytku, kde neroste žádné obilí, kde ani brambory se nedaří, kde v zimě lehnou nesmírné spousty sněhu, kde zjara všecek kraj se promění v nesmírný bobtnavý, bezedný močál, jehož černé vody potok jedva stačil odvážet, přesto, že ječel a hučel jako běsem posedlý.

Ach, mohl bych povídat o zapadlé slávě, nedoposlouchal by ses! Jsou to dnes zkazky z báječně starých časů. Býval to život na Modravě! Ve dne v noci bez přestání ječely a kvílely pilv v závodě, kde se vyráběla rezonanční prkna a prkénka.

Přesto, že cesty byly děsné, tovar se dobře prodával a povoz za povozem odvážel výrobky do Kvildy a odtud do Vimperka, do celých Čech i do Bavor. Jen velmi staré, ve svém jádru úplně zdravé smrčky, vyrostlé v těchto vysokých planinách, kde chlad brání rychlému vzrůstu, kde zato dřevu hutnoty přibývá, stromy tři až čtyři sta let staré, jen ty skýtají bezvadný, pružný a zvučný materiál. Nejlepší prkna poskytovaly staré, mohutné výhonky, jichž byla hojnost po všech lesích. Zelený mech je přioděl, kůra zetlela; mladé kmeny, potomci jejich sousedů, vyrůstaly z nich, plavuň je ovila, vřes a borůvky vypučely, vyhnaly kapradiny –

Tak vypadá zvenčí tlící kmen. Ale uvnitř je zdravý a čerstvý i dvacet let po svém pádu. Kyselina rašelinová ho zachovala a nedala mu hnít. Dříví je začervenalé a tuhé a zvučí jako kov.

Hanes přesto, že mu minula padesátka, zachoval se zdravý a silný. Věděl o všech vývratech, vyhledával je, ostrou sekerou stloukal z nich trouchel i pučící na nich mladý život. Potom je válel zjara se svými soudruhy k potoku, jehož proudy je sehnaly až k pile. V létě pak a ještě častěji v zimě, když napadlý sníh usedl a pokryl se ledovou korou, rozřezali pilami na metr silná dřeva na místě, kde ležela, a pak je vlekli. Strašná práce, při níž krev tryskala z tvrdých rukou.

Tak dřel Hanes rok za rokem. Mzda nebyla velká, ale vystačila na

zakoupení potravy a denních potřeb, pro něž bylo třeba daleko docházet. V lesních mýtinách vysokých planin vyrostla v létě bujná tráva, výtečná píce. Koncem léta se nadělají velké zásoby sena, a tak uživilí snadno a zdarma dvě kravičky a dva tři kousky mladého skotu, které se odprodávaly do sousedních Bavor. Z peněz takto utržených hradili nejen mimořádné potřeby, ale nadto nějaký groš si ušetřili a uložili.

Hanes vypadal v obličejí jako zvětralá rula na temeni Roklanu a zamlklý byl jako ten les, v němž žil a z něhož se živil. Do řečí mu nebývalo a zásoba slov, jimiž vládl, byla snad ještě menší než počet jeho potřeb. Zato Nany byla hovorná, ale s kým rozprávět, když nikoho nebylo kromě krav a telete? Kdykoliv přistoupila k tomuto malému zvířátku bělostnému jako sníh, s hnědými kvítkovanými proužky po krčku a po stranách, s velikýma dobrýma očima, aby mu podala nápoj, seskočily se jí rýhy na tvářích ve vějíře a přívětivé staré oči zazářily jako dvě jasných sluníček. Tvrdé hnědé ruce hladily hlavu telátka a rty šeptaly slova plná lásky.

Avšak zdaž tohle mohlo dostačit srdci osamělé ženy?...

Kdysi za krásného letního rána – manžel pracoval kdes daleko v lese, tři dny už nebyl doma a mouky a omastku si vzal s sebou na týden – Nany se oděla svátečním hávem a opustila chatrč. Sedláci ve Vchynicích, vzdálených asi dvě hodiny od jejího domova, ji viděli, jak spěchala mimo jejich příbytky.

„Kampak, Hanesko, kam?“

„Nu, do Dlouhé Vsi.“

Daleká cesta, dobrých sedm hodin. Večer, když se slunce chýlilo na západ za černé lesní pustiny, vracela se Nany těžce oddychujíc a všecka zpocena; na zádech nesla šestiletého hošíka, jehož modré oči zíraly udiveně na nový jemu svět. Než došla domů, slunce dávno zapadlo.

Když se Hanes vrátil za tři dni z lesa, seděl za stolem při večeři týž malý hošík. Jeho oči bloudily trochu plaše k starému.

Hanes nepromluvil slova, ba ani se netázal na jméno malého hosta. Když pak hošík usnul, žena započala řeč.

„Ve čtvrtek jsem si ho donesla z Dlouhé Vsi. Je po Maráli,

nebožce mé sestře. Mají jich osm. Stýská se mi tu pořád samotné v lese.“

„Nu, ano, hm,“ zabručel manžel. Nany se pak jala široce vykládat, jak stárne a chřadne, jak těžce snáší tu samotu, jak klučina co nejdřív jim bude konat dobré služby, bude docházet za starým do lesa, vyřizovat poselství, pást dobytek, pomáhat při práci... Také mluvila cosi o dobrých skutcích, o milosrdenství, a jak je třeba ujímat se opuštěných a sirotků. Jako pramínek hrčel a bublal hlas staré ženy, rýhy okolo úst a oči zase tvořily přívětivé vějíře jako za rozmluv, které mívala s kvítkovaným telátkem. – Starý poslouchal mlčky, odfukuje husté chuchvalce modrého tabákového kouře. Když dokouřil svou dýmku, ulehl, ale hlas jeho starušky hrčel a srčel až hluboko do noci.

Matýsek – tak říkali tomu chlapci – zůstal u nich. Vyrůstal jako pravé lesní dítě. Psát a číst se nenaučil, kdo ví, slyšel-li o tom, že jiné děti chodí do školy. Zato vynikal záhy ve všech dovednostech, jichž vyžaduje život v liduprázdném prostředí. Vyznal se ve stopách, našel neomylně v lesích zaběhlý skot, dopátral se svého pěstouna, ať pracoval kdekoliv, kolařil, pomáhal, kde ho bylo třeba, a v prázdných svých hodinách chytal ptáky. To byl jeho koníček, jeho jediná zábava. Deset až dvacet červenek, křivonosek, hejlů poletovalo a poskakovalo neustále po jizbě, švitořilo v klecích rozvěšených po stěnách. Tu a tam si zašel také do Kašperských Hor nebo do Vimperka prodat některé z polapených ptáčat. Za utržené peníze kupoval si lep a jiné ptáčnické potřeby, které si nemohl sám zhotovit.

Tento jeho koníček způsobil, že se dostal na štír s domácí kočkou, kterou si jeho teta a pěstounka před nějakým časem pořídila. Třenice mezi ním a tímto jinak užitečným zvířetem se během času přiostrily v opravdové nepřátelství na život a na smrt. Kočka, jakmile ho spatřila, vyrazila z jizby jako smyslů zbavená, třeba komínem by byla uprchla. Chlapec za ní házel, co se mu namanulo, a přísahal jí smrt.

Toto nepřátelství se stalo osudným pro oba. Kterého dne kočka zmizela, a když ji stará Nany volala, přeletěl přes Matýskovu tvář záblesk nesmírné škodolibosti. Pěstounka ho vzala do výslechu:

„Matýsku, tys tu kočku zabil!“

„E, nevidáno, – co je do ní!“

Tím byl výslech skončen. Kdežpak by mu byla Nany mohla ublížit! Vždyť jí byl vším na světě. Starý Hanes pak, jak se zdálo, ani nezpozoroval, že kočka zmizela, aspoň se po ní nesháněl ani jednou.

—

Uplynul více než rok ode dne, kdy zmizel záhadným způsobem hamižný vrah hejlů a červenek. Matýskovi bylo nyní dvanáct let.

Tu kteréhoš zimního dne, když mráz už skoval sníh, takže ztvrdl na kámen a bylo možno vydat se po něm do Modravy, odkud cesta do Vchynic a Srní byla proryta a ušlapána, stalo se, že zamklý Hanes promluvil ke své ženě řka: „Ženo, sejdu si dolů do Dlouhé Vsi a zaměním si v důchodě své drobné peníze, těch krejcarů, šestáků a zlatek je přsmoc, člověk už neví, kam to uložit.“

I vešel do komory, vyňal tam ze staré, zpuchřelé almary celé hrsti drobných měděných i stříbrných peněz a hromady špinavých, usmolených papírových zlatek, složil to všecko na stůl, spočítal, roztrídil a urovnal to do šátku. Bylo to veškeré bohatství té dvojice lidí, poklad nakupený neúnavnou lopotou celého lidského věku, v mrazu a vedru, poklad, na němž tkvěla krev jeho rukou. Žena se třásla na celém těle, když viděla ty peníze, a klukovi div nevyskočily oči z hlavy, jak je vytřeštil samým údivem, že jich může být tolik na světě.

„Proboha tě prosím, Hanesi, dej pozor, abys je neztratil!“ zvolala žena za odcházejícím.

Hanes se vrátil teprve nazejtří kvečer. Co v těch dvou dnech Nany zakusila strachu, nikdo nevypoví. Kdyby tak peníze ztratil! Kdyby mu je někdo ukradl! Kdyby tak přikvačila znenadání jedna z oněch děsných metelic, jež začínají ve vysokých planinách! Zaválo by ho to i s jeho pokladem a kdo ví, kdy by se našla jeho mrtvola...

On zatím taky se nazkusil strachu. Musil zůstat přes noc v Dlouhé Vsi, protože tam přišel už pozdě a důchod byl zavřen. Celou tu dlouhou noc, již strávil v hospodě, ani oka nezamhouřil ze samého strachu, že by někdo mohl využít jeho spánku a oloupit ho o krvavé ovoce jeho dlouholeté práce. Ráno, ještě než se rozednilo, stál už

před úřadem a čekal v třesnutém mrazu na pana důchodního. Když se dočkal, když mu byly vyměněny peníze, zabalil čtyři úhledné stovky a několik desítek do papíru, který předcházejícího dne sloužil za obal kusu tvrdé slaniny, a nastoupil zpáteční pochod do svých sněhem zalehlých hor.

Nic, pranic se mu nepříhodilo po té dlouhé únavné cestě, na níž se nikde nezastavil. Tu je měl u sebe, ty malované bankovky, z nichž jeho žena nemohla spustit oči. Zaobalil je opět do téhož papíru a uložil je v truhle na mouku podle dveří jizby, do nejspodnějšího šuplíku, v ten čas prázdného.

„Tu budou schovány bezpečněji,“ prohodil, „člověk neví! Mohlo by hořet, jak je pak zachránit z komory, kde je tolik toho harampátí.“

Potom se navečeřel a ulehl. Než usnul, pravil: „Čtyři sta šedesát zlatých!“

A žena po něm, o jednu oktávu výše: „Čtyři sta šedesát zlatých!“ Pak už ticho. V kamnech dodoutnávaly slabě praskající poslední zbytky naloženého dříví. –

Asi týden nato rozpoutala se venku strašlivá bouře. Zavyla vichřice od severu, zajela do smrků, setřásajíc ze sténajících větví spousty sněhu, které třeskně dopadaly na zem. Divé, strašné zvuky vycházely z lesa, jako by noční příšery na sebe volaly. Všude na výsekách, v údolínách a po cestách metelice sháněla sníh v nesmírné závěje, takže vrcholky dorůstajícího mlází v nich dočista zmizely. Sníh vzduchem kroužící se proměnil v ostrý prach, jenž jako větrem zmítaný písek Sahary dral obličej a ruce politováníhodných synů lidských, jež nezbytnost vyhnala ven od domácího krbu.

Kvečeru tohoto hrůzoplného dne, když vichřice řádila nejhůře, rozžal si Hanes bukovou louč a posvítíl si do truhly, kde měl uschované peníze. Nany vytáhla šuplík.

Byl prázdný. Tu a tam se našel útržek papíru, dokola ohlodaný ostrými myšimi zoubky. Bylo zjevno, co se přihodilo.

Manželé pohlédli na sebe v němém ustrnutí. Obličej Hanesův se děsně změnil, prchla z něho bronzová barva, oči vystoupily daleko z důlků, hrud' pracně dýchala, z hrdla se draly drsné, trhané zvuky. Nany klesla na zem, svíjejíc se jako klubičko. Matýsek přiskočil.

„Co se stalo, mámo? Co se stalo?“

„Ty! Ty!“ vykřikla pronikavě, „ty kluku nešťastný, kočku jsi zabil, teď se podívej, co myši udělaly!“

Slovo přeskočilo rty. Strnulé, krví zalité oči dřevorubcovy utkvěly na chlapci s výrazem nevýslovně strašným.

„Tak ty... tak ty tak!... a kočku jsi... ty kluku Bohem prokletý... a já tě zabiju, jako tys zabil tu kočku!“ zasípěl trhaně a uchopil sekeru.

A kluk jako vítr ven do burácejících hrůz nočních. Rychleji, mnohem rychleji, než ho mohl jeho rozzuřený pěstoun stíhat, zmizel v polou zavátém mlází, pokrývajícím nedaleký svah.

Dřevorubec viděl, že ho nedohoní, i vrátil se do chaty. Bohatý pot mu stál na čele, ruka svírala křečovitě topůrko. Zoufalá jeho zlost se obrátila proti hejlům a křivonoskám, dřímajícím v klecích. Všecek rozumu zbaven jal se rádit po světlici, ráz na ráz srážel ze stěn klec za klecí a na podlaze je rozdupal nohama i s ubohými jejich obyvateli. Vykonav tuto pomstu, sklesl na postel téměř bez sebe. Žena se zatím choulila do koutka, usedavě plačíc a lomíc rukama.

Hluboká tma v tom malém, horkém, parami prosyceném prostore. Venku burácela vichřice hůře předešlé. Dobrá hodina uběhla.

Pojednou se žena vzchopila. Vzpomněla si na uprchlého chlapce. Vyběhla ven do větrem zmítaného sněhu.

„Chlapče! Můj chlapče!“ táhle, pronikavě znělo její volání, pořád táhleji, pronikavěji. Brodila se sněhem, po pás zapadávala. Opět se vybavila, opět volala – žádná odpověď, jen stromy sténaly, větve šuměly a vysoko nad její hlavou skučel vítr.

Ochraptel jí hlas, až zemřel v boji s praskotem a hukotem odevšad dorážejícím.

„Můj Bože na nebi – měj se mnou slitování, nedej mu zahynout v té hrůze...“

Vyšel za ní muž a volal do lesa, co hrud' a hrdlo stačily.

„Chlapče! Chlapče!“

Jeho vztek se vykouřil, nesmírná úzkost i jím zalomcovala.

„Nic se ti nestane! Chlapče, vrať se!“ Jeho hlas zahoukal do tmy, třeskňej, mohutněj než hukot noční vichřice, avšak chlapec se

nevrátil, ani neodpověděl, a hledat ho nebylo možná.

Vrátili se. Dlouhá, hrozně dlouhá noc. Tytam byly úspory jejich lopotného života, a k tomu ještě ta úzkost, ty výčitky svědomí.

Nazejtří nějací drvaři přinesli hocha. Nalezli ho na cestě k Modravě. Byl bez vědomí, úplně zkřehlý. Byla to čirá náhoda, že ho našli schouleného za několika kmeny, kam vzduchem zavívaný sníh neměl přístupu. Vzkřísili ho k životu, ale ubohé bosé nohy ozáblý do černa, až do těch kostí. –

Několik let tomu, sešel jsem se v goldbrunské soustruhárně s mrzákem, jemuž byly odňaty obě nohy nad kotníky. Plazil se pracně o dvou berlích. Mnoho se ovšem nenachodil, seděl od rána do večera u soustruhu a dělal dřevěné škatulky. Za tisíc jich dostal 80 krejcarů – byl-li hodně pilný, bylo-li dříví bez mnoha suků, urobil jich denně pět set.

To byl Matýsek. Vypravoval mi svou příhodu. Jeho pěstoun zemřel brzo po událostech shora vyličených; tiše a beze slova snášel pohled zmrzačeného chlapce, jemuž nohy snětí uchvácené v pravém slova smyslu uhnily. Jen jednou, krátce před svou smrtí, přistoupil k hochovu lůžku. Dvě velké slzy tekly po jeho zvětralých tvářích.

„Chlapče,“ pravil, „tohle se stalo mou vinou. Život bych za tebe dal, ale ty nohy ti vrátit nemohu.“

Když pěstoun odešel na věčnost, nastěhovala se Nany se svým chovancem do Dlouhé Vsi, kde ho ošetřovala ještě tři roky, než se rány zacelily.

Rozloučila se se světem, když se zdravé ruce hochovy jakžtakž vycvičily při soustruhu.

Matýsek pracuje, seč jest. Obývá malinkou světničku, temnou, špinavou, a aby nebyl sám, vzal si k sobě hochu své nebožky sestry, který je prý ještě větší chudák než on. Ten hoch chytal křivonosky, hejly a červenky právě tak jako Matýsek, dokud mohl běhat po lesích, měl jich na tucty v klecích i volně po sednici poletujících. Matýsek se rád na ně díval a v prázdných svých minutách vypravoval zase svému chovanci, jak on je chytával a jakých lstí užíval.

Chata v lesích nad Modravou dávno už nestojí; sesula se, zetlela, mech roste na troskách, vřes a malinová bují, ani by člověk nenašel místa, kde stála. Dosyčely rezonanční pily, tytam jsou pralesy a vývraty na zemi trouchnivějící, jen vichřice zůstaly a metelice zuří přes širošířé planiny a chytá se v tvrdé plazivé kleči močálů, v pozůstalých krsčích, jež zloba její nevyvrátí. Příšerné noční zvuky, vycházející druhdy z lesů, nabyly jiného rázu, ale zaznívají dosud jako pouhé vzdechy duší dávno zetlelých lesních velikánů. –

VÁNICE

„Táta nejde,“ vece dva dni před Novým rokem 1890 Anče, starší dcera dřevorubce Matěje Kůsa, majitele kteréš lesní chalupy na rozhraní potroušených chat obce Ždíkovské a královské svobodné rychty Stachovské, v ztraceném lesním zákoutí okresu vimperského.

„Co pořád žvaníš, jdi!“ odpověděla matka nevrlym, skuhravým tónem. „Od božího rána ta ženská škemrá v jednom kuse po tátovi. Hleď si díla, fňukno lenivá, a nestarej se vo tátu. Však přijde, až bude čas, ej!“

Tento hovor se udál v chalupě Matějově, v přetopené, parami přesycené světnici, nedaleko kamen, v nichž praskal mocný oheň. Bylo před obědem a na kamnech se vařila a syčela polévka a podle ní bobtnal v ohromných železných hrncích nápoj pro telata a pro vepře. Bělavé mraky páry vystupovaly v hustých kotoučích k nízkému stropu, skládajícímu se z černých, očuzených, hrubě sekaných trámů, přilehly k němu jako špinavý povlak a valily se dolů podél dřevěných, taktéž černých, omítnutých vápnem toliko v nerovných mezerách a skupinách sroubení. Cáry těchto par tíhly úporně k malinkým oknům, jež zalehly, jako by chtěly pozřít nepatrné stopy světla, které těmito směšnými otvory vnikaly do příbytku, po němž šukaly a přebíhaly různé postavy: matka, dorostlá dcera a půl tuctu

umouněných drobných dětí, které se neustále hašteřily, skučely, bečely a vyly jako smečka hladových šakalů.

„Copak pořád stojíš!“ hubovala po chvíli zas matka. „Vobracej se trochu čerstvějc a připrav mi střezy pro dobytek, ty kňouro jedna loudavá!“

Dívka pokrčila jedva znatelně rameny, vykasala si ještě více krátkou sukénku a vytáhla ji výše přes silné boky, takže bílé bosé nohy se obnažily až po kolena, načež cupy dupy po děsně špinavé kluzké podlaze – skočila ke dveřím, a jak se otevřely, vnikající studený vnější vzduch srazil vodní páry v husté bílé kotouče, jež mžikem zastřely půl světnice.

„A vy dva – snášejte dříví,“ velela matka dvojici větších kluků, „vy čertova sloto, co se pořád hádáte! – No počkejte, až přijde táta, však mu povím, co jste za bandu, aby si s vámi promluvil! – A nepoví-li vám, povím vám já – táta je moc velkej dobrák, to je holý nechčestí!“

A zase cupy dupy, cupy dupy po černé podlaze, zase dveře se otevřely, bílé kotouče sražených par znova se objevily u vchodu a kluci v nich zmizeli jako prve děvče.

Žena, malá, suchá, napohled slaboučká, osmahlých vrásčitých lící, přistoupila k okénku a její oči, zanícené neustálým kouřem, pohlédly ven. Kterýkoliv lidský syn, rozený v jiných končinách, byl by neviděl pranic tímto hustým, parami přesyceným ovzduším, avšak oči ženiny viděly v temném šeru zimního dne divý rej chumelice, jež nastala venku. Rychlý stín přeletěl přes tvrdý obličej, jenž svými rysy i výrazem připomínal dravé káně lesní. Odstoupila od okna a šla přikládat poleno za polenem do plápolajícího ohně, jehož neustálá kmitavá zář vrhala červená a žlutá světla na všechny předměty a lidi v této světnici, v samé poledne pohroužené do mraků noční tmy.

Anče a oba kluci se vrátili do světnice a složili střezy a dříví vedle kamen.

„Chumelí se,“ prohodila Anče temným hlasem.

„Ba, strašně se chumelí,“ potvrdili oba hoši.

„Tak ať se chumelí,“ hubovala matka a hodila okem po obou střezích, jež Anče právě přinesla. „Co je ti do sněhu, ty! Koukej

raději na nádobí, aby bylo čistý, ty vobejdo jedna! Tohle že je umyto, ty? – z tohohle svinstva že mají žrát prasata? Hned se mi klid' ke kašně a vyplákní to líp a pískem to vydrhni! Já ti dám, ty! ...“

Děvče uposlechlo mlčky, chopilo střezy a spěchalo s nimi ze dveří. Bosýma nohama vklouzlo do mohutných dřeváků v předsíni a kráčelo dolů po náspu ke kašničce. Kdo by byl té chvíle stál přede dveřmi domu, byla by mu zmizela z očí přesto, že kašnička stála jedva na deset kroků od chalupy. Jedině šplouchání vody a šelest věchtu obloženého pískem byly by mu daly zvěst o konání člověka v tomto příšerném řádění živlů. Bílé šero vůkol, kroužící, rejdicí hrůza, jež nedávala prozřít. Podobalo se, že povrch země se rozpustil v bílý prach, jež ledová vichřice hnala před sebou jako rozbouřené vlny mléčného moře...

„Žádnou čistotu do nich nevtlučeš, do těchhle čertovejch parchantů!“ zaskuhrala matka, nalévajíc zelnou polévku k obědu do mohutné majolikové mísy, vykazující mnohem více starých zbytků od jídla než střezy, jejichž nedokonalé čištění právě pokárala.

Poobědvali klidně. Zato během odpoledne, kdy vichřice skučela neustále lítěji, když metelice ještě hůře se rozzuřovala, žena se přece začala znepokojovat, že muž, jehož návrat očekávala již plné dva dni, pořád nepřicházel. Již několik neděl tomu, co odešel s několika jinými sousedy někam do Bavor na větší práci, jež měla být vykonána do Nového roku. Dle posledních zpráv, jež obdržela, několik dní tomu, práce byly skončeny a dřevaři čekali už jen na převzetí nadělaného dříví a na výplatu, aby se pak navrátili domů.

„Anče,“ pravila žena asi ke třetí hodině, „jdi, doskoč k Bláhům vedle a přeptej se, esli ty mužský se už vrátili z Bavor.“

V očích dívky jako by se bylo zablesklo. Obula se bez meškání do tlustých vlněných punčoch a do střevíců, přehodila přes svoje domácí nedbalky několik spodniček a hrubou, těžkou sukni, naděla teplou kazajku, zahalila hlavu do vlněného šátku, připevnila si na obuv sněžní obruče a hajdy ven do vřavy kroužícího sněhu. Poháněl ji takto strach o otce? – Snad; leč jiný strach promluvil také slovíčko a věru dosti závažné: Pepík Bláhovic již déle jednoho roku držel její srdce a ten i se svým otcem odešel také do Bavor a byli oba s jejím

otcem v jedné partě.

„Nezůstávej mi tam, to ti povídám!“ volala za ní matka.

Sluší pochybovat, zaslechlo-li děvče ještě matčina slova. Aspoň neodpověděla slovem a hnala se statně proti zuřivému větru, klestíc si cestu sypkým, vlnícím se sněhem.

Bláhovic chalupa byla sotva sto kroků vzdálena od Kůsovic příbytku, ale vidět ji nebylo o nic více, než kdyby k ní bylo tisíc mil. Bílé, kroužící smršti, vířící olověnou tmou, pojalý ji ve své strašné objetí. Od západu vála chumelice, ze strany, kam se Anče měla dát, aby se dostala k Bláhům. Sněžný prach šlehal jí v tvář a nutil ji zavírat oči a jít naslepo popaměti. Ani nejnepatrnější stopy po nějaké cestě, ničeho nic vůkol ní, co by ji mohlo vésti, i když chvílemi prozřela – ani strom, ani keř, ani kamenné hradby, lemující vozovou cestu a dělicí jednotlivé pozemky, pouze hluboký, sypký sníh, do něhož zapadávala hluboce, vyprostila se, zase zapadala. Neušla ani třicet kroků a již si byla vědoma, že zápasí o život. Ještě se mohla vrátit, ježto by byla měla vítr v zádech, leč pomýšlení, co se stalo s Pepíkem, překvapila-li ho metelice v lese, daleko ode vsí lidské pomoci, pohánělo ji vpřed. Na otce skoro ani nevzpomněla.

Rvala se statně s vichřicí a po půlhodinném zoufalém zápase se dostala skutečně k cíli. Vystoupila na násep, strásla sníh z oděvu a vkročila do světnice.

Aj, tu seděli okolo stolu, kouřili z krátkých dýmek a šňupali brisil z pestrých skleněných lahviček. Bláha tu seděl, jeho syn Pepík a ještě dva drvaři.

„Vítám tě, děvče!“ pozdravil starý Bláha. Pepík se usmál a kývl lehce hlavou. Žádný z nich nepovstal. Zdálo se, že cit nevýslovného blaha se rozléval po všem těle těchto mužů, kteří protahovali své údy plni rozkoše v tom horkém, strašlivém ovzduší, podobajícím se navlas onomu, jež ona sama před půl hodinou opustila. I bylo jí blaze, když se usadila mlčky po boku Pepíkově, tak blaze, že ani promluvit se jí nechtělo. Po několika minutách se jí teprve rozvázal jazyk.

„Nu, kdepa je táta? Nepřišel snad s vámi?“

Zdálo se, že ti, k nimž se otázka nesla, hledali v paměti a sbírali

pracně své myšlenky.

„Nepřišel,“ odušil posléze velmi zkrátka Pepík.

Druzí jako by sbírali dále své myšlenky, i bylo zřejmo, že tato mozková námaha jim byla obtížnější, než kdyby se jim bylo dostalo rozštípat sukovitý bukový pahejl. Starý Bláha vyklepal dokouřenou dýmku, šňupl si dvakrát a pak dýmku zase nacpal. Potom teprve započal.

„Chčíra bylo pěkně, víš, a dobře jsme došli do Kvildy, a i domů bysme se byli dostali, dyby nám tam byli vyplatili dřivejc. Tvůj táta byl s náma a dnes ráno, dyž sme z Kvildy vyšli, byl s náma taky a taky chčasně s náma došel pod Hůrku do plánskejch lesů. Cesta nebyla zlá – sněhu dost, ale držel a nefoukalo. Ale pod Hůrkou se začalo chumelit, a pořád hůř a hůř, až Bůh bránil. Šli jsme jeden za druhým a střídali jsme se, aby nebyl pořáde jeden proti tomu větru. Prokouknout sme nemohli, to víš. Najednou byl tvůj táta pryč, kam se poděl, nevíme, ale myslíme, že se asi vrátil. Hledat sme ho nemohli, každý měl sám se sebou co dělat. Že by se mu bylo něco přihodilo, nemyslím, v lese ten sníh tak neřádí, tam ta nepohoda taková není.“

„Kdypak ste se vrátili?“ ptala se Anče.

„Nu – jedna mohla bejt,“ odpověděl Bláha. „Pět hodin sme potrebovali zpod Hůrky až sem k nám. Už sme věru mysleli, že nedojdem.“

Pět hodin na vzdálenost, již za normálních poměrů lze urazit za hodinu!

Děvče vstalo. „Tak. Teď abych šla. Mějte se tu všichni dobře!“

„Dejž to Pánbůh!“ zazněla sborem odpověď.

Nikdo nepovstal, nikdo jí nepodal ruku, nikdo ji nezdržoval, aniž kdo jevil pochybnost, dostane-li se domů. Vyšla ze dveří s úsměvem na rtech a její Pepík se taky usmál. Snad předvídal, že se beztoho vrátí.

A vrátila se. Za dvě minuty tu byla zase, celá zasněžená.

„Nedostanu se pryč odsud,“ prohodila setřásajíc sních. „Vysoký kopce to naválo, po prsa jsem se probořila pod samým náspem.“

„Nu arcí. Zůstaň tu s náma,“ vece starý Bláha. „Tihle taky

nemůžou domů. Jeden víc nebo míň, to už je jedno.“

Anče tedy zůstala. –

Než je svrchovaný čas seznámit čtenáře se starým Kůsem, Ančíným otcem. Tento člověk, jenž měl už padesátku za sebou, se narodil, dorostl, pracoval, oženil se a pracoval zase. Jeho život byl jednotvárný jako smutné planiny jeho domoviny, žádné změny v něm, leda tu a tam nemoc, poranění, tu a tam doma hádka, při níž žena vychrlila sto slov, než on se dostal k jednomu; neustálý zápas s přírodou a se všelijakým strádáním. Jeho poctivá duše nebyla schopná zlé myšlenky. Co živ byl, snad ani jednou nezaletěla jeho mysl za příhody a potřeby každodenního života, aniž kdy přemýšlel, že jiní lidé žijí jinak než on.

Dříve Kůs pracoval v lesích knížete Schwarzenberka nebo hraběte Thuna, v poslední době pak v Bavořích, protože jak v knížecím, tak v hraběcím nebylo co dělat. I tentokrát tam byl se čtyřmi druhy a v předvečer našeho vypravování nastoupil zpáteční cestu, odnášeje si mozolně vydělanou mzdu. Po šesté ráno odešli z Kvildy za krásného, jasného počasí. Kolem osmé, když slunce vycházelo a sníh na stromech se leskl jako čisté stříbro, byli pod Hůrkou. Cesta byla dosti schůdná, sníh se nebořil. Pojednou, právě když odbočili od silnice, aby si lesním průsekem trochu nadešli, krácejíce druh za druhem, jak drvaři vždycky činívají, zatměl se obzor na západě, nízké, šedé chuchvalce mraků se přihnaly s nepochopitelnou rychlostí, dalo se do sněžení, vítr divoce zavál a začala děsná chumelice. Štěstí, že mužové měli vítr v zádech; kdyby ho byli měli proti sobě, nebyli by mu odolali! Jak se střídali v prorážení cesty, Matěj Kůs byl právě poslední. Najednou cítil, že obruč na jedné noze mu nedrží pevně, i poklekl, aby ji pevně ji připoutal. Jak opět povstal, už své soudruhy nezahlédl. Šedá tma ho obestřela, vztekle vířil sníh, zavívaje mžikem všechny stopy. Po cestě nezbylo ani zbla. Tu a tam čněl strom z bílé, šedě omželé půdy, stál jako strašidlo. Hukot vůkol, praskot i třeskot, jako by vzduchem táhl příšerný voj divoké honby.

Starý Kůs věděl, že je ztracen, že jeho soudruzí mu nemohou přispět na pomoc, že vír vloček i kroužící bílý ledový prach ho zakrátko zasypou. Byl si jist, že dosud nezabloudil, ačkoliv neviděl

ani na tři kroky – je s podivením, že se lidé jeho druhu orientují a jak nic na světě je neodvrátí od směru, kterým se mají bráti. Z cesty se neodchýlil, ale tento vztekly sníh, který se sypal stále hustěji, který se kupil místy v opravdové hory, ten ho nakonec musil zasypat, jako zasypal vůkol smrkové mlázi třikrát vyšší.

Tu mu připadlo na mysl, že několik set kroků od místa, kde se právě rval se sněhem, stála ještě před málo lety lesní bouda, jak jich bývalo mnoho po lesích, bouda, do níž se utíkali nocovat pastevci a drvaři. Podaří-li se mu dostat se k této boudě, ač nepodlehla-li v boji se sněhem, větry a vlhkem a nesesula-li se, mohl se ještě zachránit. Nemaje času na uvažování, odbočil od dosavadního směru a obrátil se v jinou stranu. Dobře zaměřil: za málo minut úporného zápasu s větrem a sněhem se dostal do lesa, kde stromy bránily větru, kde se méně chumelilo a sněhu leželo také méně. Mohl si oddechnout, nabrat nových sil, načež se dral dále houštinou a podrostem. Tma téměř noční ho obestírala, neboť vysoko nad ním ve větvích smrků ležel sníh, jež vítr setřásal hustou bílou sprchou. Krypta ovšem nepevná, lomcovaná vichřicí, prolamující se bez ustání, hroutící se s praskotem, ale vždy zase znovu se tvořící a zacelující.

Tak uháněl vpřed v soumraku smrákavého světla, prodíral se chundelatou, drsnou houštinou, která mu do krve rozdírala obličej a modré, zkřehlé ruce, bořil se místy do bahnitě půdy, klopytal a padal přes slizké pahejly a sněhem zakryté vývraty, ale strašný sníh mu nebral dechu.

Aj, tu stála před ním bouda, dobře zachovaná ležela mezi smrkovým mlázím, jako by si tam byla ustlala. Sníh ležel na střeše zvýši metru, sníh vůkol jako bílé, měkké podušky. Trochu opodál, proti větru, čněl vysoký les, černaje se v šerém soumraku vzduchu, zatemnělého přívalem padajících vloček, podobný nebetyčné příšerné hradbě.

Hrubě stesané dvře, uzavírající vchod do boudy, byly přivřené.

Pootevřel je, vkročil. Nízký černý prostor, na jehož tmě musily oči přivyknout, než dovedly rozeznat předměty zde se nalézající: kamenný krb uprostřed, lůžko z mechu a sena, hromada klestu, kusy

dřeva a několik ohromných špalků.

Byl zachráněn, strach ho opustil. Bouda, vystavěná z hrubě otesaných klád a klacků, zdála se mu teplá a útulná, ačkoliv stála vzdálená od lidských příbytků, samotna v hrůzyplném lese. Zemden k smrti ulehl na lůžko a usnul.

Když procitl, zpozoroval, že jeho údy úplně zkřehly pronikavou zimou. Vzchopil se, protahoval se, třel si ruce. Naprostá tma vůkol – lehla zatím noc. Venku skučel vítr, stromy sténaly, šuměly a praskaly jako dřív. Přišlo mu na mysl, že musí zmrznout, nepodaří-li se mu rozžehnout oheň! Jeho strnulé, jako led studené ruce jaly se hmatat po klestí, našly je a složily na krb. Pak hledal po všech kapsách sirku – nadarmo, nenalezl žádné. Byl ze všech dřevorubců jediný, který nekouřil, lépe řečeno kouření odvykl kvůli ženě, která hubovala tak dlouho na jeho utrácení a mrhání peněz, až odložil dýmku. Proto také skoro nikdy nenosíval s sebou sirky. Oddal se tupě v svůj osud, položil se zase na lůžko. Ztuhne – umře. Vůle boží.

Ale strašně ho bolel hrůzný chlad. Cítil, jak mu vniká až do kostí. Ještě jednou se vzchopil, a puzen nesnesitelnou mukou, ještě jednou prohledal ztuhlýma, chvějícíma se rukama všechny kapsy oděvu.

Aj? Co to bylo? – vskutku, přelomená sirka, jedna jediná! – – –

Nemohl rozeznat hmatem, vězela-li na ní hlavička, ale zápalka to byla, o tom nebylo pochyb. Jeho život, jeho duše visela na tomto malinkém dřívku. Pln nevýslovné úzkosti držel je mezi zkřehlými prsty. Kdyby mu vyklouzlo, kdyby padlo na vlhkou, mechem a třískami posetou zem, jak by je našel v té naprosté, čiročiré tmě!... Rozepnul si kabát, sjel po podšívce tímto svým pokladem – marné počínání, sirka nechytila, fosforečný lesk se neobjevil. Snad byla hlavička na druhé straně. Obrátil dřívko s největší pozorností...

Vtom mu napadlo, že podšívka mohla zvlhnout. Ulekl se k smrti, div mu sirka nevyklouzla z ruky. Dohmatal zase ke krbu, ale jeho ruka nedovedla zjistit, zda jsou kameny pouze studené nebo vlhké. Dlouho se rozmýšlel. Venku byl vítr, stromy sténaly a praskaly; nicméně se domníval, že slyší bušení vlastního srdce.

Konečně se rozhodl. Pomalu, pozorně třel dřívko o kámen.

A hle! Fosforeskující rýha proskočila tmou, pak ještě jedna... a

ještě třetí, a pojednou to slabounce vzplálo a malinký modrý plamínek hořel... Uchopil rychle hrst suchého sena, přidržel k němu krátké dřívko, a jak vyšlehl jasný plamen, zdálo se mu, že mu samo nebe přišlo posvítit. I jal se přikládat třesoucímá rukama seno i mech, drobné kousky dříví i klestí a větvičky, až oheň prudce zapraskal a jasně zazářil na černém krbu. Přikládal neustále, až plameny vyšlehly k samé stříšce. Tu se vychrlil z plamenů dým, vyšplhal se do výše a srazil se pak nazpět. Cpavý, kousavý kouř naplnil mžikem všecek prostor. Nyní teprve zpozoroval, že sníh ucpal otvor nad krbem. Musil rychle otevřít dokořán přivřené dveře, aby se neudusil, čerstvý, chladný vzduch vnikl proudem, kouř se vytratil otvorem, ovšem ne úplně, ale přece tak, že člověk se v něm nemusil nutně udusit. To mu ovšem mnoho nevadilo, vždyť přivykl kouřit jako Eskymák – u něho doma často jinak nebývalo.

Dal se do špalků. Širočina, kterou měl při sobě, rozštípala je zakrátko ve větší i menší polena, jež naházal do plamenů. Ač byly dveře otevřeny, vyvinulo se v boudě děsné horko, ale to mu nevýslovně lahodilo. Třicet stupňů tepla v uzavřeném prostoru, sálající žár kamen, toť živel těchto lidí. Jako nazí, chladní plazové venku v přírodě stírají takřka teplo, aby ho měli zásobu, když jsou vydáni chladu.

Když se starý Kůs ohřál, ozval se v něm pojednou hlad, divoký, hltavý hlad, a on chudák neměl při sobě nic k jídlu, ani kouska chleba, nic než v pytli na zádech asi libru černé mouky, poslední zbytek zásoby, z níž si venku v lese vařil kaši. Jal se lízat tu mouku, připadala mu odporná. Kdyby měl nádobu, byl by si s pomocí roztaveného sněhu uvařil polévku, nemastnou, neslanou sice, ale přece způsobitou ukojit hrozný hlad. Ale nebylo tu nic, čeho by užil za nádobu, žádný starý hrnc, ba ani střep, a společný kotel odnesli druzí.

Nezbývalo než přemáhat hlad. Vsrkl do nosu několik vydatných šňupců z lahvičky na brisil, uložil se na lůžko a upadl v jakýsi polospánek, z něhož ho vyrušoval každou chvíli strach, že by oheň mohl vyhasnout.

Tak prošla noc a minul i nazejtřek. Hlad ho donutil pozřít několik

hrstí syrové mouky, kterou si rozmíchal se sněhem. Venku chumelice zuřila hůře než v předvečer. Ani pomyšlení, ani nejmenší možnosti opustit útulnu, ani nejmenší naděje, že by mu kdo mohl přispět na pomoc. Snad kdo šli včera s ním, leželi sami pohřbeni pod spoustami sněhu...

A zas přišla noc, noc novoroční. Strašně řádila bouře. Chvillemi se Matějovi zdálo, že jeho útulek se sesuje pod tíhou navátých sněhových spoust. Trámy nad jeho hlavou praskaly, vydávající táhlé skleněné zvuky; přesto střecha vydržela všechny nárazy.

I rozbřeskl se první leden, den novoroční. Zdálo se, že se nestačí vymanit z tmavé noci, která ho zrodila, tak byl chmurný, tak temně vzešel. Vánice přestala, mrtvé ticho zavládlo. Dostavila se jedna z oněch nade všecko pomyšlení hrůzných zimních mlh. Hluše a olověně rozložila se tato bílá mlha po širém lese, ztěžovala dýchání, odnímala všeliký rozhled.

Tu staroch, pološílený hladem, rozhodl se na pokuse prodat se sněhem, zda by se dostal domů.

Zápas, který podnikl se závějemi, ukázal se marný. Spousty sněhové byly ještě tak sypké, že přes svoje obruče se v nich bořil až po krk. Sotva se dostal ven z poněkud chráněného lesa, v němž se za této mlhy mohl vyznat jedině člověk naprosto obeznámený i s nejnepatrnějšími příznaky místa, musel se zase vrátit, poněvadž shledal, že by neodvratně zahynul.

Po několikahodinných marných námahách seděl zase samotný ve své boudě, úplně skleslý na mysli a k smrti vysílen. Vytrěštěné, skleněné jeho oči zíraly tupě do hromady uhlí, dosud doutnajícího na krbu. Zásoba dříví se chýlila ke konci. Pak se dostaví smrt, jistá smrt z hladu a ze zimy, proti níž bojoval už třetí den.

Ještě jednou se vzchopil před samým večerem, když mlha trochu prořídla, ještě jednou se pokusil prorazit si cestu. I tento pokus se nezdařil.

Noc se přiloudala líným krokem, poslední noc jeho života...

Zatím Anče také teprve v Novém roku se vrátila k matce, a ta jí nemálo vyplísnila.

„Táta nepřišel s ostatními,“ hlásilo děvče.

„Však on přijde!“ odvětila úsečně matka. Přesto jevila neklid, proti němuž bojovala hloupým spíláním, namířeným proti manželu a vyznívajícím v ten smysl, že táta je hloupý osel za to, že se oddělil od druhých.

„Vrátil se asi do Kvildy, hloupej chlap! –“ s tím skončila svoje hubování. Nicméně pobíhala co chvíli k oknům i před dům.

Nazejtří po Novém roce sešlo se u ní několik lidí ze sousedních chalup, do nichž se zatím donesla zvěst o zmizelém starém Matěji. I vyzvali ženu, aby svolala sousedy a vyšla s nimi ho hledat.

„Je-li naživu, přijde beztoho,“ odpovídala něžná manželka, „a zasypalo-li ho to, je po něm tak jako tak a my ho k životu neprobudíme.“

Všichni sousedé, nevyjímajíc nastávajícího zetě, přisvědčili, že v tom má pravdu.

Mráz byl třeskatý v den po Novém roce, mlha se rozptýlila a na modrém nebi zasvítilo jasné sluníčko.

Tu starý Kůs, přečkav i tuto noc, opustil znova svůj útulek a pokusil se ještě jednou o návrat.

A hle! mrazem pevně skutý sníh ho nesl.

„Aj, tady jsi!“ zvolal soused Bláha, vida ho kymáceti se před svou chalupou.

„Tak, tu jsem,“ odpověděl Kůs.

Když přišel domů, čuměly naň jeho děti, jak se polou ve mdlobách potácel k lavici u kamen.

„Hou, hou – ty nimro jeden, ty!“ uvítala ho žena, „kdepak ses cáral! Ztratil jsi snad peníze?“

„Peníze jsem přinesl,“ zablábolil ubožák.

„Mocli pak?“

„Pětatřicet zlatejch...“

„Dybys k něčemu byl a uměl otevřít hubu, mohs dostat čtyřicet... ale tebe každej snop vohne. Nechtěla bych vědět, co jich dostal ten starej zloděj, ten Bláha...“

„Dej mi drobet polívky – hlad mám...“

„Však se dočkáš oběda!“

Dcera mu dala misku teplého mléka, které vypil hltavými doušky.

Potom sklesl na lavici a usnul...

VÁNOCE POD SNĚHEM

Sklárny na Hůrce a České Huti v srdci šumavských hvozdů patřily rodině Abelů. Rozptýlili se už dávno, pomřeli, pohynuli. Ale tehdy, kdy začíná naše vyprávění, seděli pospolu v panském domě a slavili Kristovo narození. Hořely voskové svíčky na vánočním stromku, děti tleskaly ručkama, skákaly radostí nad přebohatým nadělením. Ve velkém sále pod světlem třpytného lustru kolem dlouhé tabule statní páni a krásné dámy... šťastný byl rok, kdeco dobrého přinesl!

Bylo několik hostů a mezi nimi také mladý doktor, který ukončil právě svá studia a započal svou lékařskou praxi v těchto liduprázdných horách, jichž byl rodným synem. Bylo mu veselo v kruhu dobrých lidí, řeči šly sem, řeči tam, jakož bývá. Mluvívalo se o vánočních zvycích v různých krajinách českých i zahraničních.

„Vy jste selský syn, doktore,“ pravila jedna z přítomných paniček, „právě šumavské dítě. Copak jste jídali u vás ve waldhvozdkých rychtách zastodůlských na Štědrý večer?“

„Švestkovou omáčku, milostivá paničko!... Ano, švestkovou omáčku, a na tu jsem se těšil celý rok. Z Klatov jsem si ještě rok co rok na ni docházel, a po celou dobu, co jsem studoval na vysokém učení, vždy o vánocích jsem těch časů vzpomínal. Co živ jsem, nic mi tak nechutnalo!“

„A jak jste trávil vánoce po dobu universitních studií?“

„Bídně dost. Větším dílem v tiché komůrce. Neznal jsem dobrého bydla, musel jsem se uskrovnit. Jen jednou mě pozvali do zámožné měšťanské rodiny ve Vídni, kde jsem vyučoval děti, ale tenkrát se mi svátky zkazily, protože jsem šlápl psíku na nohu. Paní mi brala mou neobratnost tak za zlé, že pozvání odvolala – ba dokonce mi dala

výpověď.“

Doktor se zasmál a páni a dámy se smáli také. „Dnes poprvé slavím Štědrý večer v kruhu panském,“ dodal doktor.

„Nu – nazdar, doktore!“ děl jeden z mladých pánů. „Ať se vám u nás hodně líbí, ať po dlouhou řadu let ho s námi slavíte! Však si připijem, až přinesou víno!“ Doktor se uklonil.

„Šest hodin,“ pravil domácí pán. „Nějak jsme se opozdili, teprve polévku jsme snědli...“ Vtom někdo zaklepal. „To bude pan učitel – vstupte!“

Vstoupil sedláček. Oslněn stanul na prahu, všechny zraky se k němu obrátily. Ždímal beranici v rukou, všecek v nesnázích. Konečně ze sebe vyrazil pozdrav.

„Jen dál, Francala, jen dál! Co nám nesete?“ zvolal pan Ferdinand Abele.

Sedláček pokročil dál a za ním hošíček asi dvanáctiletý, chudě oděný, zimou zmodralý, zrudlé ruce si třoucí.

„Bože, milostpane, nic dobrého. Stalo se neštěstí. Však ho račte znát – Seppla Mayera z Vysokých Lávek, chudáka. Byl v lese pro dříví, naložil si ho kupu na sáně a jel domů. Cesta je špatná, samé náledí. Jak jel z vršku, přetrhl se řetěz, volí sáně neudrželi a Seppl se dostal pod sanice. Přerazilo mu to stehno a k tomu ještě mu to zasadilo tržnou ránu, hrůza se podívat!“

Všecko povstalo od stolu a obstoupilo Francala. Ten pokračoval:

„Naštěstí jel za ním druhý povoz a ten ho dopravil domů, jinak by byl zmrzl v lese. Ale nevím, jak skončí – ztratil mnoho krve. A tuhle ten chlapec, jeho syn,“ – Francal ukázal na chlapce, který se zatím dal do tichého, usedavého pláče – „přiběhl ke mně a proboha prosil, abych s ním dojel sem, že prý je tu jakýsi pan doktor. Tak jsem tedy jel, volí jsou venku.“

Doktor přistoupil blíže a vyptával se na podrobnosti. I děti se nahrnuly okolo chlapce, dámy, kdekterá mu něco dala: zákusky, vlněný šátek, peníze, oděv, hračky, co živ tolik bohatství neměl ani neviděl, a pořád ještě se hrnuly dárky. Chlapec přestal plakat, všecek vyjeven pohlížel na poklady a na světla a na lesk kolem sebe.

„Je to pro milosrdenství boží,“ pravil Francal doktorovi, „odměna

nebude, Seppl je prachudák...“

Doktor se šel mlčky přistrojit.

Je šest hodin, do Vysokých Lávek hodina cesty, hodinu se pozdrží, pak hodinu nazpět. O deváté tu bude zas, však se do té doby společnost nerozejde, zábava bude v nejlepším proudu, užije jí dost.

„Povečerte rychle!“ vybízela domácí paní.

„Není možná, nejde to,“ namítal doktor, „až se vrátím, lépe zachutná.“

Zahalil se do kožichu, vyšel a hned nato zvenčí „Hat! hýst!“, zdlouhavě zatáhli volí, slámou vycpaná kára se pohnula, táhlým zvukem zařinčely řetězy, železné kování zadunělo.

Krásná zimní noc. Vysoko na nebi stál zlatem opásaný Orión, na jižním nebi skoro jako měsíc jasně se leskl Sírius. Ale zima byla, krutá zima, a od severu dul vítr. Když doktor viděl, jak se chlapec třese zimou, zahalil ho do svého kožichu a sám, aby se ohřál, šel pěšky podle vozu.

Dojeli do půli cesty. Ledové jehly létaly vzduchem a vítr začal silněji vát. Doktor se podíval na nebe. Směrem k severu nebylo už modré, zmizela hvězda Polárnice i lesklé W Kasiopey. Sténaly staré smrky a z vrcholů se sypaly hromady sněhu. Sedlák pobízel voly. „Už nemohou, chudáci,“ děl polou k sobě, „však se dost nadřeli od rána.“

Netrvalo ani čtvrt hodiny, a děsná metelice kde se vzala, tu se vzala. Šedé mraky, jimiž se zatáhlo nebe, vychrlily spousty sněhu, vzduch jako by sám se rozpustil v husté bílé vločky, které zasypaly cestu k nepoznání. Přesto se dostal doktor se svými průvodci do Vysokých Lávek, roztroušených chudých chat, z nichž v jedné byl raněný Seppl. Sedlák že zajede na hodinu domů, pak že přijede a dopraví zase doktora do České Huti – po hodině nepohoda snad přejde. Doktor ho slyšel, jak nocí a vánicí pobízel své voly. Daleko neměl, sotva dvě stě kroků.

Doktor s hochem vstoupil do nízké chatrče, otevřel dvěře do světnice. Hustý, parami přesycený vzduch ho ovanul, horký – jako v parní lázni. Na posteli v koutě – oko ho na pět kroků nevidělo v tom ovzduší – ležel raněný a bolestně sténal. Žena cpala poleno za

polenem do přetopených kamen a slzy jí kanuly přes usouzenou tvář.

Doktor vyšetřoval stav raněného, žena mlčky svítila bukovou loučí. Stehno přeražené, rozdrčené – rána posud krvácela. Tvář nešťastníkova byla na smrt bledá. Lékař učinil, co mohl, aby zabránil toku krve, ale zlomenou nohu nebylo lze napravit bez asistence. Každé dotknutí raněného strašně bolelo. „Sám to nespravím,“ děl doktor k ženě, „jděte pro sousedy, ať mi pomohou nohu držet, abych roztráštěné konce kosti spojil.“

Žena vyšla ze světnice. Doktor slyšel, jakvenku otvírala domovní dvěře. Najednou bolestně zakvílela. Vyšel za ní. Stála tu, rukama lomila. Otevřenými dveřmi lavinou sypal se sníh do průjezdu, jako kdyby se valila bílá zeď. Oběma se stěží podařilo dvěře zase zavřít.

„Nejde to – nemůžeme ven, jsme zaváti sněhem,“ bědovala nešťastná žena.

Doktor se přesvědčil sám: nešlo to. Tak hustě zalehly závěje před domem, že nebylo možno vystoupit. I otvor komínu byl patrně zavát a zacpán, neboť všemi štěrbinami kamen začal se valit hustý, palčivý kouř, který brzy naplnil světnici i veškeré jiné prostory, takže musili ulít oheň v kamnech, aby se neudusili. Otevřeli dvěře do průjezdu. V hustých kotoučích valil se dým nahoru na seník.

Žena rozžala bukovou louč, která ozařovala prostor kmitavým světlem. Nemocný ležel na svém lůžku a tiše dýchal; co kouř vyšel, zdálo se mu být volněji.

Tu chlapec vytáhl z kapsy nadělené pamlsky a hračky. Tři menší dítky ho obstoupily. Smály se, tleskaly rukama, celí pryč samým udivením. Kdo jakživ viděl takovou krásu! A jak to chutnalo! To bylo dobré, sladké! O takové dobrotě a kráse se jim nikdy nesnilo. Štěbetaly, zavýskly si, na vše kolem zapomněly, i na zimu – teplo se vystěhovalo s kouřem – i na umírajícího otce. I žena udiveně přihlížela a na chvílku pozapomněla...

„Můj Bože, můj Bože!“ zaúpěl na lůžku raněný. Doktor přistoupil. Nemocnému bylo zima, byl všecek propocen. Louč po louči v jizbě hořela, dohořela. Jednotvárně, stejně cvakaly hodiny na černé, začazené stěně. Už několikrát vyzvala matka děti, aby šly spat. Nechtěly, nemohly se vynadivit hračkám.

Doktor, který seděl po nějakou dobu u stolu zabrán v myšlenky, se opět zdvihl a přistoupil k nemocnému. Ten ležel nehybně. Uchopil jeho ruku... byla chladná... chudák byl mrtev.

Žena se mu vrhla s pláčem k hlavám, i větší dívky se daly do usedavého kvílení, jen nejmenší děvčátko, asi dvouleté, mávalo vzduchem panenkou oděnou pozlaceným hávem a hlasitě výskalo. Z vidlice, na níž trčela hořící buková louč, spadl poslední oharek do škopku naplněného vodou a se sykotem se ponořil. Rozhostila se tmoucí tma. Malé děvčátko nevidělo už lesklou panenku a dalo se do žalostného křiku. Doktor sám rozžal jinou louč, pak se podíval na hodiny: blížila se půlnoc.

Šel se podívat ke dveřím do průjezdu. Venku zuřila vánice hůře než předtím, na odchod nebylo lze ani pomyslit, tunel by si byl musil sněhem prokopat. Vzpomněl si na Francala, který ho přivezl. Kdoví, dostal-li se domů, zda neleží i se svým povozem pod bílým, chladným přikrovem. Jakáž pomoc, už tu musil zůstat do rána ve společnosti s mrtvým, s plačícími dětmi, se zoufající téměř ženou, v tmavé, studené světnici!

Hodina za hodinou se vlekla. Děti posléze usnuly, žena klečela u nohou mrtvého, na stěně cvakaly pravidelně hodiny, zvenčí doráželo tlumené burácení vichřice. I zahalil se doktor do svého kožichu, položil se na lavici a hleděl usnout. Usnul. Sen mu nakouznil před zavřené oči luzné i děsné obrázky. Bylo mu, že dlí dole na České Huti v ozářeném sále mezi veselými lidmi, krásnými paními – pak zase se mu zdálo, že hučí obrovité sáně dolů po smyku a pod smykem seděli lidé a dívali se tupě na hbitě letící sáně a nehýbali se. On na ně volal, křičel, aby se vyhnuli, ale sáně vjely do hustého zástupu, všecko drtily, slyšel hrůzný, zoufalý skřek, viděl ve snu sních, jak se všecek rdí krví... Probudil se, hlava ho bolela. Kolem tma i ticho jako v hrobě. Rozžal sirku, podíval se na hodiny. Bylo devět.

Tiše k němu přistoupila žena. „Můj ty Bože,“ zašeptala, „drahý pane, v té bídě, v té hrůze u nás...“ – A zase hořely louče.

Ráda by byla rozdělala oheň, ale komín se zalehl sněhem. Probudily se děti, střídavě plakaly a hledaly útěchu v hračkách. Opět

pomalou plynula hodina za hodinou. Slunce – bylo-li jaké – jistě už stálo vysoko, ale zde vládla tma jako za bezhvězdné noci ve sklepech. A v koutě, kam kmitavý plamen louče neposílal své blikavé světlo, ležel mrtvý. Vpravdě děsno, příšerně tu bylo.

Žena zašla podojit a nakrmit dvě kravičky v chlévě. Teplé ještě mléko, k němu kus černého chleba, to bylo vše, co doktor pojeďl onoho Hodu božího...

Opět hodiny loudavým krokem ucházely. Zimy přibývalo, šli se ohřát do chléva.

A zase noc. Bouře vyla neustále. Dětem docházely pamlsky, i bílou vánočku snědly. Bylo jim hrůzněji, usedavěji plakaly.

A ještě jedna noc přešla, a ještě den a ještě noc a den. Rozklad se pokoušel o mrtvého na lůžku. Celá rodina, doktor s ní, se vystěhovala do chléva, kde se mohli sotva hýbat. Ve tmě usedli těsně druh ke druhu, ve tmě trávili čas, protože tam nebylo možno rozsvítit louč. Byly to strastiplné, hrůzné hodiny.

Čtvrtého dne, když v hlubokém mlčení zoufale se oddávali ve svůj osud, zdálo se doktorovi, že slyší jakýsi lomoz. Všichni povstali a hmatající kolem zdi vyšli do průjezdu. Vskutku, nebyl to klam: pomoc se blížila. Volały hlasy zvenku. „Sem! sem!“ křičel doktor tak silně, že se dívky leknutím daly do pláče.

Blíž a blíž dorážel k nim lomoz pracujících rýčů. Konečně se otevřely dvěře. Pronikl k nim paprsek světla, zářivý paprsek sluneční z čistých blankytných nebes, tak jasný, tak oslňující, že všem vynutil slzy z očí. Světlo! Světlo po čtyřdenní hrůzyplné noci! Byli to dělníci z České Huti, kteří více než čtyřiařadvacet hodin pracovali, aby upravili novou cestu a dokopali se k nim. Na sáhy vysoko leželo sněhu kolem chaty, celou ji zavál, po střeše, po komínu ani památky. V dole mysli, že doktora překvapila metelice na cestě, nejinak soudili, než že je pohřben ve spoustách sněhu, šli hledat mrtvolu. On však žil! Žil! Ta radost! To štěstí –

Mrtvého Seppla odnesli. Teprve na Hůrce ho dali do rakve a křesťansky uložili k věčnému spánku.

Soused Francal se ještě dostal domů, ale pak to i jeho zaválo. Že však jeho domek byl lépe chráněn, tolik sněhu se tam nenametlo,

takže třetího dne se dostal ven. Cestu k sousedovi však najít nemohl, ač byl tak blízko.

Rodiny ubohého Seppla se ujali Abelové.

A mladý lékař, který takto prožil své první vánoce po dosažení doktorské hodnosti, byl můj vlastní otec.

Nezazlíš, drahý čtenáři, že jsem ti tento příběh vypravoval na jeho památku.

BÍLÝ SAMUM

V síních a kancelářích okresního hejtmanství prachatického vládlo ono přitímní šerých zimních dní, jež lehá těžce na mysl. Po chodbách přecházely šedé, zamžené postavy předvolaných, setřásajíce z oděvu a z obuvi sníh, který tál a tvořil špinavé kaluže.

Hejtman seděl ve svém křesle. Před ním ležel kus papíru, na němž se černaly řádky započatého konceptu. Práce se nehýbala, co chvíli odkládal pero a zadumával se. Zestárl, hluboké brázdy na čele a rýhy na lících dosvědčovaly, že zkusil mnoho bolu a trpkosti.

V sousední úřadovně hovořili tlumeným hlasem komisař a mladý koncipista.

„Starý má dnes zase myši v hlavě,“ pravil mladý pán.

„Nedivte se mu. Kdoví jaký byste byl vy, kdyby si osud s vámi takhle zahrál. Mně je ho líto.“

„Nu, mně taky. Ale přihodilo se to v květnu a nyní máme leden. Co naplat? Všeho do konce, i zármutku. Čím jsme my vinni, že trpíme pod jeho náladou?“

„Vám se snadno povídá, vy nevíte, co to je ztratit jediné dítě.“

„Ten hoch byl neduživý, kdoví čeho by se byl dočkal; dojistá ničeho radostného.“

Komisař pokrčil rameny.

Vtom vešel jakýsi člověk, který šramotil už dlouho přede dveřmi,

kde setřásal sníh lpící na oděvu.

„Aj, starosta z Plání,“ vítal ho komisař, „copak nám nesete, příteli? Prosím vás, jakpak jste se sem dostal v tomhle sněhu?“

„Taky Bůh sám ví, s jakými obtížemi jsem to vykonal,“ odpověděl ve svém německém nářečí. „Vydali jsme se po půlnoci – dvacet lidí musilo razit cestu, neboť volí zapadávali až po hlavu do závějí. Strašlivé neštěstí, které se přihodilo včera kvečeru, nás vyhnalo do té psoty. Však račte vědět, jak včera chumelilo...“

„Co pravíte? Neštěstí?...“

„Hrozná neštěstí, pane. Kde je pan hejtman?“

Starosta mluvil hlasitě, jeho slova duněla všem do uší. Komisař ho vzal za rameno a uvedl ho do kanceláře svého šéfa. Za nimi se hrnulo vše, co tu žilo a dýchalo, úředníci, písaři i předvolané strany. Hejtman vyskočil.

„Co je? Co tu chcete všichni?“

„Starosta z Plání přišel,“ odpověděl komisař. „Stalo se tam neštěstí.“

„Ano, pane hejtmane, strašná neštěstí – a bouří se to tam všechno. Přišel jsem vám to ohlásit. Musí se něco stát, aby se lidé upokojili.“

Ticho jako v kobce, dech se všem tajil.

„Vypravujte!“ pravil hejtman.

„Včera po třetí hodině, když děti opustily školu, začalo se chumelit. Děti, příslušné do Pasek, se nevrátily domů. Zasypal je sníh. Včera kdekdo hledal pozdě do noci, se svítilkami, s kopáči, s lopatami, nenašlo se nic. Ubožáci se patrně dostali z cesty. Bůh sám ví, kam zapadli.“

„Neuchýlili se snad jinam?“ tázal se hejtman chvěje se hrůzou.

„Není možná,“ odvětil smutně starosta. „Byla by o nich zpráva, kdyby se byli dostali do nějakého příbytku nablízku, do některé z potroušených chalup – a daleko se dostat nemohli. Sníh, který se sype, jako padal včera, zalehne, zalkne – silný muž se mu neubrání, neřkuli dítě. Za hodinu po odchodu ze školy už žádné nežilo, běží o to nalézt jejich mrtvolky.“

„Tot' strašné!“ zvolal hejtman. „Kolik jich bylo, těch ubohých?“

Starosta se jal počítat na prstech, uváděl různá jména, jak komu

říkali po chalupě, po zaměstnání nebo přezdívkou. Panovalo hluboké ticho, nikdo téměř ani nedýchal.

„... Hans France jsou dvě, Kolářovo dvě, Káče nájemnice jedno, je pět...“

Vyjmenoval jich takto třiadvacet. Na konci dodal: „Na mou věru, byl bych zapomněl ty tři toho Čecha drvaře ze Lhoty Masákovy. Vcelku dvacet šest.“

„Dvacet šest dětí!“

Výkřiky hrůzy se opakovaly.

„Ale člověče, proč je ten učitel pouštěl v té psotě?“ vyrazil ze sebe hejtman. „Tot' přece lehkomyšlnost k neuvěření...“

„On tím vinen není,“ odpověděl starosta. „Když děti odcházely, bylo krásně; neurazily tisíc kroků, přihnalo se to jako soudný den. Bouřka, nic jiného. Trvalo to několik hodin, až do tmoucí tmy. Představte si ten strach po rodinách – holá nemožnost přispět, dokud vířily ty spousty sněhu. Naválo to sněhu místy na dva sáhy. Pak v noci hledání těmi spoustami! Srdcelomný nárek, svolávání všech lidí daleko široko. Mně srdce usedalo – a oni najednou proti mně, já že jsem vinen tím neštěstím, protože prý je nutím posílat děti do školy. Bylo jich několik trestáno pro nedbalost, tož se pak nutili, a to prý mají z toho. Musel jsem utéci, snad by mě byli zabili. Páni, račte vědět, čeho jsou schopni v prvním výbuchu zoufalství. Je to hotová revoluce, Bůh sám ví, co se děje dnes. Bude třeba, aby pan hejtman tam dojel trochu je upokojit.“

Bude to perná, smutná cesta, ale co naplat? Ti lidé musí vidět, že se vláda o ně stará, že nemůže-li jim pomoci, aspoň s nimi cítí. Jsem přesvědčen, že moudrá, laskavá domluva je zase přivede do míry. Neračte mi to vykládat za zlé, ale já sám se bojím, na mne se to všecko svezlo. Ať seznají, že nejednám o své újmě, když jim nařizuji, aby posílali děti do školy, nýbrž že vykonávám vyšší rozkaz.“

Hejtman se zamyslel. Jeho myšlenky dlely při nešťastných obětech živelního běsu. Ty děti! Ty děti! Batolily se hlubokým, sypkým sněhem s knížkami, brašničkami... červené tvářičky, zimou zmodralé ručky, dech jim kouřil od úst... šly, šly, až se na ně

přisypala tma a vychrlila tu rejdicí hrůzu... A z těch dětí zaletěly jeho myšlenky k vlastnímu jedináčkovi, který ho předešel ve smrti... Všichni ti nebožáci, úpící pod tuhým jařmem nemilosrdné práce, v bílých, černým lesem vroubených planinách těchto nevlídných končin, ti všichni byli jeho bližní, jemu rovni v bolu a zármutku nad ztrátou toho, co jim bývalo nejdražším. Po tom, co se jemu přihodilo v právě uplynulém roku, se mu zdálo, že jeho srdce vyprahlo, že necítí s druhými, a nyní pojednou se v něm probudila nesmírná soustrast.

„Až najdou mrtvoly,“ pokračoval starosta, „popláčí nad nimi a jejich zoufalá zlost se rozplyne v zármutek; vždyť jsou od přirozenosti dobráci. Pak bude ihned po vzpouře. Ale kde je najdou? Kdo poví, kam se děti dostaly, když nejsou na cestě? – Dokud potrvá hledání, neustane jejich rozčilení. Musím trvat na své prosbě, aby pan hejtman dojel k nám – nemohu ručit za to, co se bude dít dále.“

„Máte pravdu, starosto, musím tam dojet,“ pravil hejtman temným hlasem a kázal poslat pro povoz.

„Třeba všechno uvážit,“ ujal se zase slova představený. „Nyní je půl dvanácté. Nutno poobědvat, dobře se zaopatřit vším potřebným, neboť cesta je daleká a zavátá strašnými spoustami sněhu. Není také možné, abychom se tam dostali dnes, bude tma, než dojedeme do Vimperka, a za Vimperkem nám nastane teprve nejhorší plahočení. Dojeli bychom do Plání pozdě v noci. Tam není kde být pro pana hejtmana, ani co sníst. Přimlouval bych se tedy za to, abychom přenocovali ve Vimperku a zítra časně zrána se vydali dál. Za dne lze snáze jednat s těmi lidmi než v noci. Rozumí se, že budu prosit pana hejtmana, abych směl jet s ním, pod jeho ochranou. Nezapírám, že se bojím o svůj život – jsem otec rodiny –“

Nazejtří kolem desáté hodiny ranní dojely dvoje sáně do Plání. Na prvních seděli tři četníci, na druhých hejtman, protokolista a pláňský starosta.

Roztroušené chalupy a statky po širé pláni, po svazích omšené hory, příbytky i lesy ve sněhu jako v hrobě, kalné nízké nebe, v husté páry zahalené, jako by se neklenulo nad smutným, jednotvárným krajem, ba jako by chtělo vše příkryt těžkým smutečným rouchem.

Nikde človíčka, tu a tam prošlapaná cestička k jednotlivým statečkům, stopy ve sněhu jako černé díry. Nic se nelesklo na té hladině, přesto, že byla bílá; sníh jako pod závojem. Ohromná tišina, ve které slova zapadala, jako by je prázdno pozřelo. Kdykoli jeli mimo domek, podle silničky, starosta zahoukal. Nikdo se neozval v odpověď.

„Nejsou doma... hledají,“ zamumlal a koně, propocení, utmácení, hnuli se dál, zdlouhavě, pracně, i zvon rolniček mřel v té pusté hluši.

Konečně dojeli ke škole. Kde se vzaly, tu se vzaly, stálo tu několik žen, i jakýsi dědouš přistoupil, shrbený, podšňupaný.

„Hej, lidičky, povzte, našli jste děti?“ tázal se starosta.

„Kdepak!“ odpověděla jedna z žen. „Hledali celou noc a všechno marně.“

Děd přistoupil. Zakašlal. Vida hejtmana podle starosty, smekl starou špinavou čepici a spustil po svém:

„Och – za mého mládí – kdo by byl býval chodil do školy? – a šlo to taky. K čemu ta učenost? Písmenka znají a skládání slov, ale co je močál, to jim pan učitel neřekne. Jak se dali k Pasekám, dostali se do Královského močálu a ten je pohltil. K severu nemohli jít, protože tamodtud to přišlo, tož místo aby obešli močál, odchýlili se napravo a zapadli do těch louží. Do soudného dne je nikdo nenajde a ještě se tam propadne některý z hledajících. Tam už jich leží, pane!... A to pořád: do školy! nic než do školy! jako by děti přicházely na svět pro školu a ne pro práci!... Pánům v městě je hej! což je o to! mají školu před nosem – a neposílají-li děti do školy, taky dobře!... učitel pak dochází do domu. Pro pány je dobře na světě, ale pro nás není. Už je mi třiaosmdesát let, pane, co já toho pamatuju!...“

„Vy jste starý žvanil,“ přerušil ho starosta. „Zavolejte nám raději pana učitele!“

Ozvala se jedna z žen:

„Pan učitel tu není. Dnes ráno tu byl shon ještě před svítáním. Nahnaly se tu ženské, přes padesát jich bylo, sápany se do školy, do jeho bytu, ubít ho chtěly. Já jsem tu předevcírem stála, jak ty děti vycházely ze školy. Na nebi nebylo nejmenšího mráčku, leda trochu

mlhy, méně než dnes. A ty ženské řvaly jako lité saně, že je neměl pouštět, že je zabil. Tož jsem jim to vymlouvala, domlouvala jim, aby ho nechaly na pokoji, ale není divu, bezmála by se byly daly do mne, zbláznily se. Naštěstí utekl zadem s paní a dítětem. Kam se poděli, těžko říci, nejspíše někam do Starých Hutí. Rozbily jim všechn nábytek, vydrancovaly byt dočista.“

„Tož vidíte, že jsem mluvil pravdu, pane hejtmane,“ pravil starosta.

„Vy se taky neporadíte s dobrou, ukážete-li se jim,“ ujala se slova opět žena. „Uchylte se raději stranou. Ti vám nepomohou.“

Ukázala na četníky, kteří sestoupili ze saní.

„Já se jich nebojím,“ odvětil starosta, alebledá tvář a plachý výraz očí ho usvědčily ze lži.

Seskočili ze saní, které zajely do blízké hospody. Dva četníci vstoupili do učitelova bytu, aby ohledali způsobenou škodu. Pak se všichni odebrali pěšky směrem ke Královskému močálu. Sotva poodešli, promluvil staroch k ženám:

„Hled'te, jak se to všechno skoncuje. Děti jim zahynuly a teď na nejdou četníci! To je potom spravedlnost!“

Šňupl si, mávl rukou a odkulhal.

Hejtman a jeho průvod došli zatím na svah, který se klonil k údolí potoka, tekoucího středem Královského močálu. Mírný svah, pláň, pak zase svah, k protější straně. Hluboký bílý sníh, smetený větrem v nesčíslné kopečky, tu a tam černý smrk, na protějších svazích skupiny dřev jako černé skvrny na bílém povlaku a za nimi mlha houstnoucí v šedou stěnu. Cesta, kterou se ubírali, byla jakž takž vyšlapána, samé hluboké stopy, v něž bylo třeba vstupovat, jen místy lopatami odházený sníh.

V dále se cosi hemžilo: postavy přecházející, trousící se, opět se sbírající v hromadu. Chvillemi se všechno tratilo za sněhovými kopci. Pojednou dorazilo k sluchu táhlé houkání vzájemně se volajících hlasů. Došli k úpatí svahu, urychlili krok, seč byli.

„Hou... u... u... u!“

Odpovídaly hlasy ze všech stran, tu a tam někdo pronikavě zahvízdl.

„Pozor, pozor!“ napomínal starosta. „Kráčíme po močálu! Kdoví jsou-li hluboké louže pod sněhem zamrzlé!“

Chopil hejtmana za rameno, jako by se bál, že by mu mohl znenadání zapadnout v neznámé, příšerné hlubiny, jež kryl zrádný, dost kyprý povlak.

A tu člověk jim v ústrety, těžce dýchající, rukama mávající.

„Už je naši! Už je naši!“ volal.

Ještě tisíc kroků a pojednou se octli v chomáči lidí těsně k sobě se tlačících. Ze všech stran se hrnuli noví a noví. Nikdo si jich nevšímal, vše se hrnulo k jednomu místu, od něhož k nim zaznívalo zoufalé kvílení žen. S námahou se šinuli vpřed. Lidé stáli jako zeď, četníci je musili odstrkovat, aby se hejtman mohl jimi prodat.

Mužové stáli jako sochy, tupě zírali před sebe.

„Pusťte! pusťte!“ volali četníci opět a opět. Všichni jako by byli hlušší, ani jeden se nezprotivil činem, jen trpně se vzpírali, čepice přes uši, hlavy šátky ovázané, rýče, kopáče, motyky pod paždím, drobný sních na šerkovém oděvu, sláma deroucí se z vysokých holénekových bot, pokud nohy nebyly obvázány špinavými hadry –

Křik a kvíl ženských pronikavě zněl touto neobydlenou pustinou a rostl každou chvílí...

Tu se hejtman prodral a viděl...

Na kraji klečí, mezi chundelatou chvojí poměrně úzký otvor vyhrabaný do sněhu, a tam byly ty děti, všechny pohromadě. Obličjeje bílé jako ten sních, oči zamhouřené, jako by byly klidně usnuly. Držely se druh druha za ruce, za šaty, ruce křečovitě zaťaty. Ležely, seděly, klečely, ba některé jako by stály, podepírajíce se o chladnou stěnu, kterou zbudoval kolem nich padající sních, a ta zeď jim nedala ulehnout.

Rvaly se, chudinky, až je síly opustily, až usnuly námahou. Ustlal jim bíle sních, uspala je v dlouhý sen hudba zimní vánice.

Šestadvacet zmrzlých dětí, těsně k sobě přitulených, v kámen ztuhlých!

Hejtman se zadíval na příšernou skupinu, z očí mu vytryskly slzy. Zdálo se mu, že všechny ty bílé tváře mají výraz jeho zesnulého Bertouška; jeho Bertouška, když mu tenkrát podával obrázek s

nápisem „Samum“. Na onom obrázku byly děti vysušené horkým pískem pouště, zde mrazem proměněné v sochy z bílého mramoru. Hoši a dívky, větší i menší, od třinácti do šesti let dolů, ale tak hrůzně sobě podobní, tak stejní, jak jen smrt dovede srovnat lidské tvory...

„Bude nutno je od sebe roztrhnout, odvézt domů,“ pravil kdosi vedle něho.

A mlčky, beze slova, bez jediné slzy dali se mužové do práce. Za několik minut ležely děti ve třech řadách na sněhu. Ležely? – ba klečely, seděly, některé v klubíčko svinuté – nebylo lze je narovnat. A podle nich klečely matky, sestry, sousedky, svíjely se v náрку, rukama lomily. Část mužů se mezitím odebrala do blízké dědiny Pasek pro sáně.

Strašná hodina čekání. Poledne minulo, na jihu zarděla se, zarudla slabě nehybná mlha, jako by vysoko nad ní planoucí slunce ji svými paprsky zapálilo.

Z lidí, co tu zbylo, ani jeden človíček neprojevil nespokojenost, pomýšlení na odboj. Starosta je znal dobře: jakmile se najdou mrtvoly dětí, je po vzpouře. Nikdo si ho nevšímal, ani hejtmana, ani četníků.

Přijely troje sáně, slámou měkce vystlané. Přitáhli je lidé, volí by nebyli prošli hlubokým sněhem. Naložili děti, smutný průvod se bral k Pasekám. Bylo jim přebrodit se přes potok, jehož smutné, ledu prosté vody protékaly údolínou jako černá stuha vinoucí se po bílém rubáši. Když dojely do prvních chalup paseckých, sáně stanuly, mrtvoly jsou snímány a rozneseny po příbytcích. Vše v největší tichosti, bez vzpurného slova, ani nyní nebylo nejmenší příčiny domluvit lidem, neřkuli zakročovat. Tu a tam přistoupil hejtman k některé z plačících žen, promluvil k ní laskavá slova útěchy, projevil jí svou soustrast. Některé děkovaly, jiné jako by nechápaly, co mluvil, pohlížely naň tupě, s vytřeštěnýmá očima.

Padal večerní soumrak. Tma vystupovala ze země a vznášela se do výše, kde houstla, nemohouc proniknout nízko stojící mraky. Širá planina se ukládala ke spánku; všechny předměty, vzdálené na sto kroků, se rozplízaly, propadaly v mrtvé tišině. Bílý pokryv jako by se

tetelil, němé stíny mrkaly na blízském obzoru. Na nebi nic, pranic, jen ta šedá spousta nevábných, k jeho klenbě jakoby přikovaných mraků.

„Pane hejtmane,“ ozval se starosta, jenž stál neustále podle něho, „je svrchovaný čas, abyste pomýšlel na návrat. Zde nemůžete zůstat, není příbytku, v němž byste mohl strávit celou noc, leda byste chtěl přespat v našich dusných přetopených světnicích, společně s námi, s celou naší rodinou. To není pro takového pána.“

„Nestane se nic?“

„Ručím za to, že ničeho nic. Kdyby nebyli našli děti, tak ovšem byla jiná.“

„Tož pojďme.“

Došli do pláňské hospody. Přistoupil k němu závodčí od četníků.

„Pane hejtmane, nezbude než učinit trestní oznámení soudu o tom, co se přihodilo ve škole. Zjevný zločin veřejného násilí.“

Hejtman svěsil hlavu. Viděl před sebou řadu plačících matek, skloněných nad zmrzlými dětmi.

„Způsobená škoda bude odčiněna,“ pravil po chvíli, „dříve než udání dojde soudu.“

Pak promluvil se starostou a odevzdal mu všechny peníze, které měl při sobě...

KOUSEK CUKERÍNU

V kteréši dědině pod Žďánovem na Kašperskohorsku žil starý výminkář. Tento devadesátiletý staroch dřepěl celinký den ve své komůrce, seděl na posteli, v níž v noci líhal, ale nespál, protože po několik let už spánek k němu nepřicházel. Od večera do božího rána brebentil prý brekavým, sípavým hlasem cosi, co vrcholilo v ustavičném opakování slov:

„Já jim, sakra, nic nedám, té spreži. Čekají na mou smrt – ale nedočkají se! Všechny je přežiju!“

Ba, přežil syna i nevěstu, kteří hospodařili na statku, přežil i ostatní své děti, které se rozběhly po světě, a hospodář, který ho měl na výminku, byl jeho vnuk, a i tomu už děti dorůstaly, starcovi pravnuci. Neměl rád své pravnuky, i vnuka a jeho ženu nenáviděl, nedůvěřoval jim a zlomyslně je týral. Ze své komory vycházel jen na minuty, plížil se po dvoře, po zahradě a hned se zase vracel, ale i na ten krátký čas bedlivě za sebou zamykal dvěře komory a klíč nosil při sobě. Do komory vůbec nikdo nesměl vejít, ani vyčistit, ani poklidit ji nedovolil. Nejedl s druhými ve světnici, dával si snídani, oběd i večeri donášet, a to tak, že ráno kyselou nebo praženou polívku, o polednách hrnek kávy a kus chleba, večer pak buď teplé nebo sedlé mléko přijímal od hospodyně na prahu, snědl je ve své komůrce a nádobu postavil před své dvěře na podlahu.

Co dlel na výminku, ani jednou nepožil maso ani buchty ani cokoliv z mouky. Když mu něco podobného nabízeli, vzpurně odmítal dokládaje, že chudý výminkář je vlastně žebrák; vnuk a jeho rodina by prý také lépe činili, kdyby se neoddávali prostopášností ve výběru jídla. Přes tyto výtky neustával tvrdit, že by ho okrádali, kdyby mu nedávali, co mu podle smlouvy patří, ačkoliv nespotřeboval ani čtvrtinu svého výminku. Co bylo nad spotřebu, musili mu vyplácet na hotových. Měl zahospodařených a z dřívějších časů v záložně uložených tři tisíce zlatých, k nimž plynuly neustále další úspory. Rozumí se, že hospodář, který se rval s bídou, v tichosti doufal, že dědictví po dědovi ho vyrve z tísně, ale strachu bývalo ještě více, neboť se starým nebylo radno si pohrávat. Hrozil při sebemenší nehodě vyděděním, a vnuk i jeho žena dobře věděli, že jeho hrozby nebyly mluveny do větru. Činili, seč byli, aby se mu zavděčili, ale vše bylo marné: v jeho starém srdci vyschla, odumřela láska dočista.

Kteréhosi skomírajícího listopadového večera, kdy se po Šumavě valí mlhy, přivádějí noc dlouho před západem slunce a těžce doléhají na srdce lidské, objevil se děd na prahu své komůrky. V levé ruce třímал kliku, v pravé velkou sukovitou hůl, kterou bouchal do prahu, jak míval v obyčeji, když volal k sobě domácí. Nikdo ho neslyšel, neboť mlátili právě ve stodole. Jen náhodou se stalo, že po nějaké

době přiběhla zvenčí pravnučka, děvčátko asi desítileté, které se právě vrátilo ze školy. Když uviděla děda, ulekla se a stanula.

„Co stojíš?“ zaskuhral na ni.

„Co poroučíte, dědoušku?“ ptalo se dítě hrůzou se chvějíc.

„Čím mi sladila kávu tvoje máma? To nebyl cukr...“

Děvčátko neodpovídalo, stálo němě.

„Mluv!“ velel děd.

„Už vím, dědoušku,“ řeklo posléze dítě, „dostali jsme takové bílé koláčky – vydá prý to víc než cukr a je to lacinější. Tak maminka řekla, že prý tím bude sladit všechno.“

„Vidělas to? Víš o tom?“ ptal se děd a v jeho očích zahořel podivný, zlověstný plamen.

„Viděla – je to v zásuvce – ve stole...“

„Přines mi to, ať to vidím, ale chraň tě Bůh, abys něco řekla matce!“

Děvčátko přineslo ze světnice kousek cukerínu, děd ho vzal, nařídil děvčátku, aby počkalo, vrátil se do své komůrky a po hodné chvíli se zase objevil na prahu.

„Zavolej mi sem tátu i mámu!“ rozkázal holčici.

Za chvílku tu byli. V mátožném šeru onoho večera, v temné chodbičce, kde se ten výjev udál, podobal se děd, hubený, scvrklý jako mumie, stínu dávno zašlých věků, který vyšel z hrobu a přichází strašit živé. I jeho hlas zněl dutě, jako by vycházel z podzemních sklepů.

„Čímpak jsi mi sladila kávu dnes v poledne?“ ptal se vnukovy ženy.

Ta se ulekla otázky. Přišlo jí na mysl, že by se děd pohněval, kdyby mu pověděla podle pravdy, že užila cukerínu, o němž starý dojista nikdy neslyšel, a lež se jí namanula na jazyk.

„Čím bych sladila?“ odpověděla poněkud váhavě. „Rozumí se, že cukrem.“

Pichlavé oči dědovy spočinuly na ní drahnou chvílí a zelený svit v nich zahořel: oči vlka, jenž se vrhá na svou kořist.

„Nu, já jsem se jen ptal,“ pravil po chvíli, obraceje se k vnukovi, „protože ta káva byla ňák divně sladká.“

Umlkl; po chvíli teprve znovu promluvil:

„Mně se zdá, že dnes v noci umřu. Zbavíte se děda!“

„Není-li vám dobře, dědoušku, doběhnu vám do města pro doktora...“

„A kdo to bude platit? Ty snad? Udělej radš pořádek se mnou, než umřu. Dluhuješ mi jedenáct zlatých dvacet šest krejcarů...“

„Já teď nemám, dědoušku – však víte, až prodám prase...“

„Zejtra’s měl platit, sám ses uvázal. Umřu-li do zítřka, s kým se vyrovnáš?“

„Vy, dá Pánbůh, neumřete, dědoušku. Však víte, že řezník už se přihlásil o prase, čekám ho každý den...“

„Ha, ha, ha!“ vyrazil starý ze suchého hrdla, z bezzubých úst. Až všem tuk v kostech tuhl z toho smíchu. A po chvíli:

„Kdybych umřel, najdete na mém stole balíček. Doneste ho k notáři uzavřený, jak je, a vyřídíte mu, aby ho otevřel třetího dne po mém pohřbu. Podle toho, jak to vykonáte a jak vypadne pohřeb, vypadne vaše dědictví. Otevřete-li balíček nebo neodevzdáte-li ho notáři, nedostanete ani krejcar! Pamatujte si to dobře! Notář o tom balíčku ví a moje poslední vůle leží u něho. Večeřet dnes nebudu, nestarejte se o mne!“

„Stane se, jak jste poručil, dědoušku,“ vece vnuk, „ale Pánbůh dá, že nám neumřete, třeba jste hodně stár. Je-li vám snad těžko a ulehčilo by se vám, došel bych pro pana faráře.“

„Není třeba – nikomu jsem neublížil. Vypořádám se s Bohem i bez faráře.“

S tím se staroch zase vrátil do své komory, uzamkl se tam a druzí šli po své práci.

Děd tušil dobře blízký svůj skon. Když se nazejtří neobjevil ani v poledne, vnuk se osmělil zaklepat na uzamčené dvře jeho bytu. Nikdo se neozval, i odhodlali se dvře vypáčit. Našli na posteli jeho zkrehlou mrtvolu a balíček na stole. Přivolaný lékař konstatoval smrt, nastalou nejspíše následkem zkratění cév. Když odcházel, vytkl hospodářovi opominutí péče a ošetřování vůči zemřelému, protože

takovou nečistotu nikdy neviděl v lidském přibytku a tato okolnost prý také zcela jistě urychlila smrt tak starého člověka. Když se hospodář hájil, že nebožtík nikoho k sobě nepouštěl, pokrčil lékař rameny a pravil: „Však víme, jak se zachází s výminkáři!“

Protože se připozdilo, odnesl hospodář balíček notáři až druhý den a vyřídil mu, že se má otevřít podle vůle nebožtíkovy třetího dne po pohřbu a pohřeb že bude nazejtří.

„Tož umřel starý,“ pravil notář. „Několik dní tomu, napsal mi, abych vás žaloval pro nezaplacení nějakého nepatrného obnosu. Namučil se vás asi dost. Nu – přečkali jste to, a co měl, vzít s sebou nemohl.“

„Nu, divný byl,“ odpověděl hospodář. „Dej mu Pánbůh nebe! Den před svou smrtí ještě řekl, že zanechal poslední vůli tady v kanceláři.“

„Je tu leccos,“ pravil notář. „Nepamatuju se zrovna, je-li to jeho poslední vůle, ale řekl-li to, bude tomu jistě tak. On byl ve všem pořádný a správný.“

„Ovšem, ovšem, správný byl a šetřil a strádal celý svůj život. Taky mu dám vystrojit pohřeb, aby každý viděl, že jsem mu vděčný za dobrodiní, které mi aspoň po smrti prokázal.“

Také mu vystrojil slavný pohřeb, ačkoliv si naň musil vypůjčit padesát zlatých.

Třetího dne po pohřbu šel hospodář do města, provázen svou ženou, aby vzali na vědomí, co jim nebožtík odkázal.

„Testament jsem nenašel,“ pravil k nim notář. „Myslím, že bude v balíčku, který mi poslal.“

V balíčku bylo několik set zlatých, dále v několika papírech zaobalený koláček cukerinu a posléze také poslední vůle zvěčnělého. Byla stručná, psaná klikatým švabachem, a zněla takto:

„Totož jest má poslední vůle, kterou jsem napsal při plném vědomí:

Můj vnuk a jeho žena se ukázali nevděčnými za všechna dobrodiní, která jsem jim prokázal. Ba tak daleko se zapomněli, že mě otrávil. Přikládám kousek jedu, kterým mi osladili kávu, ale žena vnukova tvrdila, že ji sladila cukrem. Proto je vylučuji úplně z

dědictví a chci, aby byli odevzdáni soudu. Celé své jmění odkazují kostelu v S...“

Žena omdlela, ještě než notář dočetl. Hospodář přísahal, že je nevinný a domnělý jed že je cukrín, jímž onoho dne sladili kávu; žena že to jen popřela ze samého strachu, aby starého nerozhněvala.

„To všechno může být,“ odpověděl notář, „ale moje povinnost jest oznámit věc soudu, před nímž dojistá prokážete svou nevinu. Dědictví vám ovšem asi neodvratně ujde.“ Manželé byli zatčeni a zavedeno s nimi trestní řízení, z čehož povstal veliký šum po celé krajině. Kdekdo v jejich obci znal zemřelého výminkáře a všichni byli svorní, že to byl člověk srdce kamenného.

Nicméně veřejné mínění se aspoň zčásti stavělo po bok státního návladního, který o vině obžalovaných nepochyboval, i když připouštěl polehčující okolnosti a ačkoliv se při pitvě exhumované mrtvolky nenašly žádné stopy po jedu. Po několikaměsíční vazbě je porota z viny propustila, ale jejich existence byla z kořene vyvrácena, statek beztak zadlužený jim byl prodán a rodina rozmetána do všech úhlů světa.

Byl drahý ten kousek cukrínu do dědovy kávy.

ZMIZELA

V Kaltenbachu nad Vimperkem žila před mnohými léty čarodějka. Na Šumavě jich dříve žilo vůbec mnoho. Nesmím svým čtenářům zamlčet, že i moje vlastní bába bývala pokládána za adeptku černého umění. Tu jsem však nepoznal, umřela dříve, než jsem se narodil. Ale čarodějnou bábu z Kaltenbachu mám v živé paměti.

Vesnice Kaltenbach se skládá z četných izolovaných domků, chalup a dvorců, vestavených dojistá původně do lesa, nyní však

stojících na holém, slatinatém, mírně k potoku se sklánějícím svahu. Planina vysoká, smutná, vydaná běsu divokých větrů. Černé vody potoka se plíží líně močálovitou údolínou, břehy jsou porostlé nízkým, zakrslým černým březím a ponurou klečí. Celá tato krajina bývala jediný ohromný močál...

V těchto smutných končinách se odehrává děj, který budu vypravovat.

Jako mladík jsem často docházel do Kaltenbachu. Správce sklárny byl roztomilý pán, veselý, pohostinný, rád vítal návštěvy ve své odloučenosti – a pak, inu, přiznám se – žil a byl tu nějaký cvočkář, který neměl ustláno na růžích a dost úporně se rval se životem, ale měl trojici dcer, a z těch dcer cosi zářilo jako slunečný jas, a ples býval a smích a radost ze života...

Chata cvočkářova stála na mírném severním svahu, sklánějícím se do údoliny, asi na dva dostřely od pravého břehu potoka. Asi v téže vzdálenosti, skoro na rovině, čněla na levém břehu jiná chýše, ještě mnohem menší, hromádka bídy řekl bys, dřevěná, oškubaná, šindelová střecha samá trhlina a záplata. Je věru záhadou, že obstála, ač opodál věkovité smrky padly za oběť vichřic a celé kusy lesa se proměnily ve směsici divě přeházených polomů. Jak tehdy stála, stála odnepaměti; aspoň starý cvočkář mi řekl, že ani jeho bába se nepamatovala, že by tento lidský příbytek byl vypadal úhlednější a pevnější.

„Kdopak tam bydlí?“ ptal jsem se kdysi Lenky, nejstarší dcery cvočkářovy.

Lenka mi čtverácky pohleděla do očí.

„Chce jí snad pán něco? Stará Apolena tam sedí, jako pavouk se tam krčí. Vaří laskavce – potřebuje pán laskavců? Či je snad nemocen pán? Stará Apolena zařikává bradavice – má snad pán bradavice? Nemocnou krávu snad pán taky nemá? Či má snad pán neštovice? Nemá-li nic podobného, pak bych pánovi radila, aby starou Apolenu nechal na pokoji. Jsme sousedé a vypomáháme jí, kdykoliv něco potřebuje – ale jinak je rozhodně lépe, když si jí člověk nevšímá... neví se vlastně, odkud ona tu svou vědu má...“

Slova se ujala rusovlasá Líza, druhá cvočkářova dcera.

„Ba – neví se to... a přece se to ví! Když za bezměsíčných nocí, v listopadu a březnu, bludná světélka provádějí rej po močálu, tu vychází stará Apolena ze své chaty, dochází až k samému močálu a drmolí nesrozumitelné, podivné řeči. A modrá světélka přilétají k ní, kupí se okolo ní a ona k nim hovoří. Ferda Francalů tohle všechno viděl a slyšel a hrůzou se mu vlasy ježily. Ferda jakživ před ničím neutekl, ani před člověkem, ani před zvířetem, ale tenkrát vzal do zaječích a přísahal, že se do své smrti staré Apoleně nepřiblíží!“

Pak jsem se ještě doslechl o zcela zvláštním umění této stařeny, o vědě, která dokazovala, jak velice se zalíbila Belzebubovi, knížeti much a králi všelikého hmyzu. Stará Apolena měla prý totiž takovou moc nade vši havětí, která po světě leze a lítá, že hmyz na její povel sedl na označenou osobu a jedině ona ho mohla zase odvolat. Děvčata cvočkářova měla nehorázný strach z této její moci a pilně dbala, aby starou ničím proti sobě nepopudila, ba i hlasitě mluvit před chalupou se bála z přesvědčení, že stará buď slyší každé slovo na tisíc kroků od ní promluvené, nebo že jí je mouchy, ovádi nebo ptáci donášejí.

Takový byl věnec bájí, jímž se ovilo tajemné konání této ubohé, opuštěné ženy. Vcelku ji nikdo ničím zlým nepomlouval. Naopak, kdekdo jí dosvědčoval, že nikomu neodpírá svou pomoc, kdo její rady vyhledává, a že svým uměním a svou vědou mnohým lidem i dobytčatům zachránila život. Nevím, na čí udání se stalo, že soud ve Vimperku si povšiml jejího lékařského konání a pohnal ji, aby se zodpověděla. Obyvatelé Kaltenbachu a okolí nebyli potěšeni z tohoto soudního zakročení, ba seč jen byli a kdekdo za svědka vzat byl, všichni se snažili jí pomoci uvádějíce, že nikdy nežádala odměnu za svou lékařskou pomoc. Když moudrá žena přesto byla odsouzena zaplatit pokutu pěti zlatých, všichni se na ni složili a věc vypořádali.

Co jsem slyšel, nedalo mi pokoje. Stará Apolena mě zajímala a umínil jsem si, že se s ní seznámím. Za poledne, za teplého letního počasí, sedávala stařena před svou chatou a pletla punčochy. Nebylo těžko navázat s ní jakoby nahodile hovor.

„Dobrý den, matko, pěkně teploučko dnes, není-li pravda?“

Stará, pečlivě proti průvanu mocným vlněným šátkem zabalená

hlava se pozvedla, dvojice přívětivých modrých očí se na mne usmála. Obličej byl pln hlubokých rýh, ale jeho výraz byl přívětivý, dobrý. Dojista prastaříčká byla stará Apolenka, zcela tak, jak říkal starý cvočkář, který ji znal třicet let a tvrdil o ní, že nikdy nebyvala mladší.

Brzy jsme se rozhovořili.

„Jste odtud, matičko?“

„Ba jsem, ba jsem, mladý pane! Tady jsem se narodila, v tomhle domě, ale odstěhovala jsem se s mužem do Rakous, když přestali foukat sprosté sklo. To, co ho teď dělají, to on neuměl. Když jsem potom muže v Rakousích pochovala, zase jsem se vrátila.“

„Děti jste neměli?“

„Ba – syna jsem měla, vzali nám ho na vojnu, tenkrát odváděli na čtrnáct roků. Do Itálie musil, v osmačtyřicátém roce, jak tenkrát tam vedli vojnu se Sardýnem, však mladý pán bude vědět. Zabili ho asi, jinak nebude, neboť jsem pak už o něm neslyšela. Kdyby byl zůstal naživu, dojista by mi byl psal, vždyť mě měl rád, hodný býval a na matku by byl nezapomněl. Už dávno bylo po té vojně, poslali mi lejstra a tam stálo, že se pohřešuje...“

Dvě velké slzy vytryskly ze starých, dýmem krbu zanícených očí...

Sprátelil jsem se se starou Apolenou a skoro každým dnem jsem ji navštěvoval. Bylo mi jí od srdce líto, když jsem viděl, jak samotna žije ve vysokém věku a ode všech opuštěna. Co asi chudinka dělala, když nadešla bez konce dlouhá zima, když metelice zuří po planině a zasypává děsnými závějemi sněhu osamocené chaty...? Živě jsem ji měl na očích, jak sedí samotna ve své tmavé světničce, kterou sdílí se svými dvěma kozami. Nikdo se nepřichází zeptat, jak se má a zdali něco nepotřebuje, zda dosud slouží staré nohy, zda dosud je síly ve starých ramenech, aby nanesly dříví na topení. Jen když se někdo rozstůně nebo něčí dobytče onemocní, nalézali cestu k ní a znamenajíce se křížem otvírali zpuchřelé dvěře jejího příbytku. Tu a

tam jí snad někdo přinesl chleba, něco bramborů, mouky, omastku – to bylo vše, jinak se o ni nestarali. A přece stařenka nikomu neodepřela pomoci. Nám se její léky zdají směšnými, nesmyslnými, ona byla přesvědčena o jejich účinnosti, o tom nelze pochybovat. Zvěděl jsem leccos o těchto lécích a zasmál jsem se jim. Domníváš se snad, milý čtenáři, že co vylučují zaživací ústroje krávy, může sloužit jedině k omrvení polí? Mýlíš se a nedostává se ti vědy: není na světě účinnějšího léčebného prostředku! Užívá se ho tu čerstvého, onde sušeného, ve způsobě prášku, vně i uvnitř, a každý ti řekne, že stům zachránil život a poraněné, pochroumané údy ozdravil. Také slepice je veledůležitá po této stránce.

Než dosti toho.

Dcery cvočkářovy brávaly nemalé veselí z mých návštěv u staré Apoleny a byly by se smály dojista ještě více – ale tajný strach před různým hmyzem je držel na uzdě.

„Stará, pravda, pomáhá,“ řekla Lenka, „ale nic naplat, čistá věc to není. Proč bere radu s bludičkami močálů?“

Pokud se mne týče, nemálo jsem se smál tajnému tomu strachu děvčat, o němž jsem vyprávěl kterémusi lesníkovi. Tento pán znal dobře starou Apolenu a vypravoval pravé divy o její lékařské dovednosti. Jemu se dokonce zdálo, že nás v městě četba od přírody přesmíru oddálila, takže nerozumíme již tajným silám přírody...

Vlny života mě odhoupaly daleko od Kaltenbachu a uběhlo několik let, než jsem se tam zase dostal. Mnoho se za ten čas změnilo v tomto ztraceném zákoutí. Hezké dcerky cvočkářovy se provdaly jinam a o staré Apoleně, po níž jsem se marně sháněl, mi pověděli, co následuje.

Asi rok tomu a několik měsíců, v listopadu to bylo, přišel do Kaltenbachu jistý sedlák z Ferchenhaidu. Rozstonalo se mu dítě, u staré Apoleny hledal pomoci. Pověděl jí, co dítěti chybí, a celou nemoc po svém způsobu dopodrobna popsal. Stařena uznala nemoc za povážlivou a prohlásila, že dokud nezměří dítě, nemůže říci nic určitého o průběhu nemoci. Nato ji sedlák úpěnlivě prosil, aby k němu zašla a dítě tedy změřila, a když pak poukázala na své stáří a vlastní neduživost a tvrdila, že by tam nedošla, nabídl jí, že nazejtří

přijede se spřežením volů a že ji tam k sobě doveze.

Následujícího dne se spustil déšť. Pršelo jemně a trvale a beztak slatinaté cesty se proměnily v bobtnavé kaluže. Sedlák se svým spřežením přijel až v poledne a stará Apolena odjela s ním asi po hodině, protože bylo třeba nakrmit utrmácený dobytek. Z Kaltenbachu do Ferchenhaidu není daleko, za hodinu i slabý chodec snadno tam dojde a cesta, dokud vede po svahu, ač mokrá a plná temenců, přece není neschůdná; ale v místech, kde sestoupí ze svahu a protíná údolí, v době dešťů je přímo bezedná. Tato obtížná její část počíná sotva na půl kilometru od obydlí staré Apoleny, ale její délka činí sotva více tří set metrů.

Ubohým, nepříliš silným volům nastala v těchto místech perná práce. Močál přímo úpěl pod jejich kroky a člověk by řekl, že jevil svou nevělu, vydávaje chrochtavé, kvákové, kvílivé zvuky, jež místy přehlušovaly křik sedlákův, který své spřežení neustále pobízel voláním: „Hýsta, hý – ou! hat! ou, ou, hý!“ – přivoláváje zároveň na pomoc všeliké moci nebeské i pekelné.

Těžko říci, od kterých pomoc přišla, ale faktum je, že se povoz dostal šťastně přes údolinu a že asi o půl třetí přibyl do Ferchenhaidu.

Stará Apolena, až do těch nití promoklá, ráda by se byla osušila, ale nebylo času, ježto sedlák se bál jízdy za tmy, která se jižjiž přihlašovala. Světla beztak nebylo, vládl špinavý soumrak, nad nímž záhy zvítězí hrůzná, hloubná noc. Chvějíc se zimou a jedva stačíc jen poněkud se ohřát, vykonala stará Apolena svoje měření, mumlala nad děckem svoje modlitby, snad i zlé duchy zaklínala a předepsala – lze-li užít tohoto výrazu vzhledem k naprosto ústnímu jednání, jímž věc se odbývala – potřebné léky, načež ihned zase usedla na vůz k zpáteční cestě.

Nedojeli doprostřed cesty, když nastala jedna z proměn počasí, charakteristických pro vysoké planiny a močály šumavské: déšť pojednou přestal a skoro tímže rázem půda se počala pařit, jako by chtěla vrátit nebesům veškero vlhko, jehož se jí dostalo. Deset minut neuběhlo a celá údolina se naplnila hustou valící se mlhou. Na tři kroky nebylo lze prozíti touto příšernou atmosférou. Louky, lesy,

mýtiny i močály, stromy a křoviny, jalovec, potok i domky roztroušené po svazích, samy svahy a nebe k tomu, vše zmizelo v bělošedých, večerním soumrakem ztemnělých, tiše vroucích hmotách. Komu se událo prodírat se jimi, srdce se mu svíralo, neboť těžce se v nich dýchá a oči marně se namáhají, aby prozířely kroužící záplavou.

Když přibyl vůz do údoliny, nastala tuhá práce jak volům, tak i tomu, kdo je řídil. Kola vozu zapadala až po nápravy do bobtnající, houpající se, jako dehet černé rašeliny a spřežení postupovalo až hrůza loudavě. Sedlák klel a nadával, volí sténali a frkali, stařena, schoulená na voze do vlhkem nasáklé drchanky, tiše naříkala a zamlklý jindy močál odpovídal ve své řeči.

Vybředli poněkud z bahna, přejeli přes bídný dřevěný most, který spojuje břehy potoka a který se pod nimi povážlivě houpal a prohýbal. Než jak přejeli, ještě hůře bylo, rašelina ještě hlubší. Sedlák marně šlehal bičem do ubohých volů, ti už snášeli šlehy tupě, jen tu a tam se ohlíželi – nemá tvář prosila za smilování. Od východu černě se valila noc...

„Vraťte se, Jakube,“ ozvala se stařenka, „však vidíte, že dál nemůžete. Mne močál unese a za čtvrt hodiny jsem doma, vy kdoví kam byste zajel, až se k mlze přidá noc.“

Sedlák se chvíli vzpíral a stál na svém, že ji doveze až domů, ale posléze, když poznal nemožnost tudy projeti, povolil jejím opětovaným domluvám. Pomohl stařeně z vozu a ta, sotva postoupila o dva kroky, zmizela v moři šerých mlh.

„Pytel bramborů vám pošlu!“ zvolal za ní sedlák, „jen jak ta cesta nějaká bude!“

Jakub z Ferchenhaidu byl poslední člověk, který viděl starou Apolenu. V Kaltenbachu ji pohřešili teprve za týden a šli ji hledat. Napadlo zatím sněhu a mírný mráz potáhl močál dosti pevným škrálopem. Prohledali ho důkladně, ale nenalezli ani stopy po ní.

A dole v údolí, střed černých jív a plazivé kleči, pohlížejí k nebesům nesčíslné černé tůně, oči močálu. Hluboké jsou a zamlklé a zároveň tuhé a hamižné: co v sebe pojaly, v sobě podrží a nikdy už nepouštějí. Běda tomu, jehož mlha obloudí a jim dovede.

Některému z těchto černých jícnu asi propadla, zabloudivši v mlze, ubohá, opuštěná stařenka –

CHUHLÁCI

Jižně od Klatov ze samé Šumavy se táhne v polokruhu hornatina, nevlídná, neúrodná, studená, nejbídnější snad kraj v celých Čechách. Řídké bory, v nichž jedva mech se ujímá, a ujme-li se, sotva kde se udrží, protože ubožáci, jimž krutý osud vykázal zde pobyt, ho shrabou a odnesou, jako by byl vzácný boží dárek. V lesích se křížují strouhy, naplněné kalnou vodou, sbíhající se v mělké kalužiny, v letních žárech mnohdy se vypařující, z čehož povstávají značné plochy potažené temnozelenými, vyschlými vodními řasami, žlutě promíchanými hlinitým pískem. Co je tu polí a luk, vše skoro patří velkostatkům; co zbývá držitelům malých pozemků, mase obyvatelstva, je většinou tak bídné, že obyvatel žírnějších končin sotva by si dovedl o tom učiniti pojem. Sedláků tu skoro není, samý chalupník a domkář, pozemky rozkouskované až běda. Kraj prokletý, odloučený; nikde nejmenšího průmyslu...

V těchto končinách, asi tři kilometry od silnice vedoucí z Klatov přes Hory Nalžovské až do Horažďovic, leží Chuchle. Na úpatí hory Baráku si lidé vystavěli několik chalup. Co dím: vystavěli! Zaryli si pelechy do země a do skal. Člověk by nevěřil, že v srdci Evropy žijí ještě synové lidští v poměrech tak primitivních.

A jak žijí? Čím se živí?

Nikdo nepochopí. Faktum je, že žijí, a odjedou-li někam za výdělkem, že se zase vracejí. V zimě, dlouhé, kruté zimě, kdy sníh vše zaléhá, kdy ledové větry provádějí svůj rej ve sténajících borech, kdy metelice šlehá hrbolovité planiny, zalézají jako křečkové do svých děr, jež sdílejí s hubenou kravkou, hladovým vepříkem a se slípkami, a žijí a dýchají. Snad také jedí, jenže si těžko představíš,

čím zažehnávají hlad. Mlékem? Mají vpravdě kravku, malinkou, hubenou, až kosti sečteš – ale čím ji krmí v zimě!... Zjara, když ji děti vyvedou na mez, která těmto lidem nepatří, potácí se ta nemá tvář a hltá trávu, jako by šest měsíců nebyla žrala.

A z toho bývají potom mrzutosti. Leckterý hajný je jako pes krvák. Ký div taky: odpovídá za všechno a každá ztráta a škoda se připočte jemu na vrub. Jiný by zase rád zamhouřil jedno oko, popřípadě taky obě, ale nadcházejí chvíle, že nemůže mlčet. Třeba neučiní udání, odežene krávu i s dětmi a dělá rámus, jako by hořelo.

Tak žil například v Chuchli, je tomu hezky let, Simon Flaška. Byl suchý a vyzáblý, velký, kostnatý, tváří žlutě osmahlých, pichlavých černých očí a pročnávajících lícních kostí. Hřívá tvrdých, skoro černých, na skráních bíle prokvetalých vlasů spadala na nízké čelo, slučujíc se téměř vjedno s hustými, štětinatými brvami. Klenutý orlí nos dodával jeho fyziognomii cosi připomínajícího na dravého ptáka, pohled to, který nebyl umírněn mocným, trochu zažloutlým chrupem, ježž při mluvení cenil jako zlý pes.

Nelze o tom pochybovat, milý čtenáři, že by ses ulekl, kdybys potkal Flašku na odlehším místě, nicméně bys mu křivdil a jeho vnějšek by tě klamal. Starosta habartický i jiní obyvatelé těchto končin by tě ujistili, že Flaška není nebezpečný, leda stromkům v lese a drobnému nemovitému majetku, které někde „najde“.

Krást, toto! On jaktěživ nic neukradl, on leda tu a tam něco vzal, co mu náhodou přišlo do rukou a co by jiný také byl nenechal. Jeho ruce byly – čisté se právě říci nemůže, spíše opak – ale nevinné, pokud jde o teplou krev; zato na nich lpěla od počátku března až do sv. Jiří studená krev žab, které jeho kudla nemilosrdně vraždila podle všech rybníků, louží a lučních tůní netoliko jeho vlastního obvodu, ale až daleko k Nalžovům na jih, k Žinkovu na sever, k Volšanům na východ a bůhsámví kam na západ.

Znamenitý žabař, tenhle Flaška! A nevymře s ním rod výtečníků v tomto oboru, neboť jeho dva kluci zdědí po něm fortel, znalost míst i obchodnický talent, jenž dovoluje přimíchat k žábám i stehýnka stažených ropuch.

„Kdopa to poznááá? A kemu to uškodilo!“

Březen a duben, jaká rozkoš pro Flašku, jaké žně, jaký přebytek: šedesát, sedmdesát, ba osmdesát krejcarů denně! Ostatní obyvatelé Chuchle i se svým potomstvem se už taky pokusili o soutěž, ale oni to neumějí, oni také nevydrží brouzdat se v ledové vodě jarního období oněch pozeňnaných niv, oni jsou a budou do smrti pouhými diletanty v tomto řemesle a Flaška bude na ně do smrti pohlížet s nejhlubším opovržením. Libý pach bahna, jenž provází všechny jeho kroky, pojistí mu navždy úctu i městských lidí, kteří s ním mluví jako poddaní jistého krále vnitroafrického se svým panovníkem, totiž s odvrácenou tváří.

Někdy, když poptávka po žabích stehýnkách je velká, Flaška se vypraví na lov sám, třeba někam ke Klatovům, dvojici pak svých nadějných synátorů pošle jinam a zplnomocní je, aby prodávali svou kořist na svůj vrub v Plánici a venkovským milovníkům, zejména pánům farářům.

Och, zlaté časy pro Honzu a Matěje! Třeba týden se potloukají světem, to jest bahnem, vodou, rákosím, lučinami a po cestách, užívají největší volnosti, jakou si lidská mysl dovede představit. Matka příroda je vychovává a poskytuje jim obživy. Někdy je tato dobrá maminka taky tresce, sešle na ně sníh, mráz a hlad, ale ruka, která bije, hojí také rány. Co na tom, že vlhkem a mrazem se ruce a nohy do ruda rozpalovaly, do krve rozpukávaly: bolelo to, pravda, ale chladná voda bolest zase zaháněla a večer, když zavítali do některé ubohé dědinky, kde přespávali u známých v teplém chlívě, obložili si choré údy čerstvým, teplým kravím trusem a animální lázeň konala pravé zázraky: do rána se rozpukaná kůže zase zacelila, a čím častěji se tato procedura opakovala, tím více tuhla pokožka, až posléze nabyla tvaru kůže hrochovy. Škoda jen, že když se takhle otužila, bývalo po sezóně.

Jen v té příčině Flaška a jeho potomci reptali na řízení tohoto světa: duben měl potrvat po celý rok, nebo alespoň lidé by se neměli štítit žab, leda v dobách nejhorších mrazů, kdy žab vůbec nebylo. V

ten smysl by byli poopravili svět a jeho běh. Žel, že nebyli tázáni. Záviset to na nich, celý svět by vypadal od ledna do prosince jako hnáčovský rybník a jeho břehy okolo velikonoc, vrby by celý rok měly kočičky, celý rok by sluky táhly, kachny přelétaly, blatouchy kvetly, přesličky pučely, chudobky se bělaly, rákosí by bylo suché, žlutohnědé sítí černé a široké lupení leknínu shnilé. Lidé pak všichni na božím světě by neznali jiných laskomin kromě žab a žáby by v žádném období „neprašivěly“, jak dosud činily k nemalé mrzutosti svého přítele a nepřítele.

Podivná věc! Flaška věřil pevně, že po sv. Jiří nelze už žáby jíst, a když mu kdosi řekl, že v Itálii a ve Francii se jedí na podzim a že v tu dobu jsou daleko tučnější a chutnější než zjara, kdy zimním spánkem vyhuběly a zchátraly, nevěřil tomu, zavrtěl hlavou a děl odplivnuv si velmi energicky: „Ráčeji vodpustit, tomu já rozumím! To nemůže bejt! Sv. Jiří nasype na žábu prašivinu, a kdo ji sní, vyrazí na ňom taky. Ani prase ji nežere v létě nebo na podzim, to maj rychtyk tak.“

Nu, nebyl svět tak zařízen, co dělat? Rvát se člověk nemůže s osudem. Honza a Matěj se s ním také nervali, přestože i na blankytě jejich krásných dní vystupovaly mraky, ba černé chmury.

Když totiž zapadl v klínu věčnosti týden volných potulek, musili se vrátit k rodným skřítkům chuchelským, skládat otcí účty a odvádět mu utržené peníze.

Pedagogické zásady tátovy nepřipouštěly, aby se zmíněné účty prozkoumaly klidně a důkladně a aby se nesrovnalosti vytkly a vysvětlily. Skládání účtů se podobalo navlas mučivému výslechu, který býval zpravidla zahajován pořádným výpraskem a notnými ranami končival. Řev, podobný vytí v jamách chycených šakalů, vycházel po dlouhé hodiny z podzemní skrýše Flaškovice, a když se nazířti kluci zase objevili, vypadali, jako by na nich byl býval mlácen hrách.

Táta tomu rozuměl: on věděl od samého začátku, že ho kluci přelhávají, a dle toho jednal.

„Moclipak jste utržili, vy holoto?“

Honza koukl na Matěje, Matěj mrkl okem po Honzovi.

„JežíšmarjáJosefe – táto, na mou duši, já nelžu!“

„Tak – ty nelžeš! Mordyje, ty nelžeš? Tak pověz, koliks přinesl peněz!“

„Pět zlatých patnáct krejcarů.“

„To je málo! To jste buď zaháleli, nebo jste peníze prožrali, vy holomci!“

Rozumí se, že rány daly slovům náležitě váhy.

Jindy zase zněla odpověď:

„Sedum zlatých šedesát krejcarů!“

„Jakže? I vy zpropadení kluci! Tolik jste utržili za žáby! Já vám povím: vy jste někde něco ukradli a teď povíte co!“

Popírat čin se rozhodně nedoporučovalo před tímto tribunálem a přiznat se k němu právě tak málo. Nejlépe se osvědčovalo tuhé mlčení; bez ran ovšem se neobešli ani tak, ale tolik jich přece nepadlo.

Kluci nekradli, avšak podezření otcovo bylo nicméně odůvodněné. Oni totiž, než se vrátili přes práh otcovský, po každé své výpravě uložili několik krejcarů někde v lese pod kamenem, každý jinam, a tak každý si během času uschoval poklad. Nevěřili si druh druhu, hleděli se navzájem napálit, vedli si jako dva lakotní psi, přenášeli svůj mamon do jiných skrýší, střežili ho pilně druh před druhem, poprali se nejednou při dělení zpronevěřených peněz, ale nepověděli na sebe. To ne! Raději by se byli nechali utlouci, upálit a na kusy rozřezat.

„Voni kradou!“ říkával táta s přízvukem plným zlosti a bolu, které vyvolávalo v jeho poctivé duši toto pomyšlení, ba tato neklamná jistota. Bil je nanovo, kázal jim jako pan farář v kostele, líčil jim hrůznými barvami pekelná muka, jimž kráčeli vstříc, ale kluci se nepřiznali a všeliké pátrání a slídění se jevilo marné. Kluci měli svoje spekulace do budoucnosti, pevně vytčený cíl, za nímž táhli s úpornou důsledností.

Jaký div!... viděli a poznali svět. Můj Bože, jaká krása, jaké pohodlí u Petříků v Plichticích, u Kousavejch ve Velenově, u Kocourů ve Zborově a v jiných chalupách, kde přenocovali! Až dorostou, koupí si takovou chalupu, každý svou. Honza, starší a silnější, měl nastrádáno půl sedma zlatého, Matěj o osmdesát krejcarů

méně, všechno v drobných krejcarech a čtyřácích. Uváží-li se, že onomu bylo půlčtrnácti roku, tomuto pak dvanáct, dlužno připustit, že začátek sliboval mnoho.

Kterého večera začátkem dubna seděli oba hoši nedaleko jižního kraje hnáčovského rybníka a pojídali k večeři kus černého chleba. Bylo po denní práci. Vedle nich ležel pytlík naplněný žabími stehýnkami a dvě žerdi s vidličkou na konci, lovecký jejich nástroj. Sytý vítr dul od západu, čechral vodní hladinu a hnal před sebou úprkem letící mráčky, jež chvílemi zastíraly slunce sklánějící se nad Skalku. Vpravo od nich, trochu k severu, vypínal se hřbet velké hory, jejíž holé temeno ozařovaly časem šikmo naň padající sluneční paprsky, takže vzplanulo jasně žlutým světlem. Špinavé zbytky sněhu, jehož mocné závěje dosud neroztály, míhaly se do fialova, až přeletěl přes ně hluboký, temný stín, jako by je chtěl pozřít. Pak opět vzplály rudým ohněm. Šedá hladina vodní jako by se byla proměnila v nepokojně se čeřící roztok zlata.

Naproti nim, za širokou hladinou, zapadly do hlubokého temna domky hnáčovské dědinky. Podle nich, dopolou zakryty uschlým černavým rákosím, líně tekly kalné, bělavé vody kteréhoš potůčku, ústící asi tři sta kroků dále do zátočiny mocného rybníka.

„Víš co, Matěji?“ pravil Honza, žmole v ústech kus chleba, „deset krejcarů mně, pět tobě. Nachytal jsem žab aspoň jednou tolik co ty.“

„Ty mě vokrádáš,“ vece Matěj, „jestli se mnou budeš jednat takhle, chytej si sám.“

„To budu, ty troubo,“ odbyl ho Honza.

„To mi toho uděláš, ty...“

Honza se na chvíli zamlčel a pak pravil:

„Já jsem starší, usadím se dřív než ty, po mně dojde na tebe, tak je to v pořádku. Až se usadím já, dopomůžu ti k místu. Dvě stě zlatých potřebuju, potom se přižením do Plichtic k Petříkovům. Tu máš ještě kus chleba, abys neřek...“

Matěj byl usmířen. „Já se přižením do Velenova,“ pravil po chvíli, „vemu si Nánu Kousavejch.“

Řečené Náně bylo toho času asi pětadvacet let.

Honza přisvědčil. „V Chuchli nebudem,“ ozval se po chvíli, „ať si

táta dělá s barákem, co chce. Ať si tam hospodaří do smrti sám. Kdopa by v takovej díře zůstával?“

„Ale co bude, až na nás přijde vojna?“ tázal se pojednou Matěj.

Honza svěsil hlavu. Pomyšlení na vojnu ho naplňovalo nevýslovnou hrůzou.

„Snad tomu ujdem,“ pravil po chvíli. „Mikutojic Pepíka taky nevzali. Dyby tak člověku scházel jeden prst, potom by bylo po starosti... Ale podívej se, copak je tohle?“

Ukázal prstem na potok, v němž cosi zašplouchalo. Povrch vody se vířil.

„Herdje, štika!“ zvolal Matěj.

Pravda, že to byla štika. Prohnaný vlk sladkých vod pozbývá nadobro své prozíravosti v době tření. Jikrnáč, chtěje naklást své jikry, vydává se do malých potoků, jejichž vody ani nezakrývají dno, a mléčnick za ním táhne naslepo.

Matěj už držel v ruce žerď s vidličkou. Rozmáchl se a ponořil bleskurychle svůj nástroj do rmutných vod.

„Už ji mám! Už ji mám!“ zařval, že se jeho křik daleko rozléhal. Nabodnutá štika se zoufale bránila, oháněla se, bičovala vodu, že pěny lítaly, avšak klukům neušla. Oba se vrhli do vody, padli na ni, rukama ji chopili, ke dnu přitlačili a po krátkém boji vytáhli.

„Sem s ní!“ řval Honza. „Prodáme ji v Plánici. Má aspoň pět liber, dostaneme za ni zlatku.“

„Já jsem ji chytil!“ volal Matěj všecek udýchan.

„Cože? Ty? Ty zmetku, ty bys ji byl zrovna dostal! Tobě by se byla vyškubla! Já ji vytáh!“

„Máje!“

„Není!“

Štika se třepetala na zemi. Třeskné rány dopadaly na hlavu Matějovu, bouchaly mu do zad.

„Raubíři! Zloději!“ řval kluk, co mu hrdlo stačilo.

„A vy mordiáni,“ ozval se vtom hrubý hlas, „však vás už držím!“

Baštýř na protějším břehu potůčku, silný, hranatý, oči jeho plály spravedlivým hněvem. Skokem tygra se přenesl přes vodu – ale ještě je nedržel. Sesmekla se mu noha, zavrával, upadl naznak do vody,

mávaje rukama ve vzduchu, jako by se chtěl chytit, a vydávaje z hlubin hrudi dušený řev.

Kluci jako by do nich střelil. Honza pádil v divém běhu směrem k jihu. Matěj chopil štiku a uháněl s ní k východu, k Plichticům. Obě vidličky a pytel s žábami zůstaly ležet.

Baštýř se vzchopil, vyskočil, voda se mu lila ze šosů. Strašlivý hněv ho hnal za Matějem, v jehož ruce viděl štiku.

„Stůj, stůj! Však tě znám, ty kluku zlodějská...“

Matěj nevzal na vědomí toto přátelské vyzvání, ba upaloval lukami jako jelen, stíhaný smečkou psů. Štiku však nezahodil.

„Stůj, stůj! Chyťte zloděje!“ řval baštýř. Ale nebyl tu nikdo, kdo by ho chytil, jenom on sám.

Slunce zapadlo. Vlhké šero se rozestřelo nad rybníkem a zahalilo všecek kraj. Matěj odbočil vlevo, kde mu kynulo černé rákosí; utíkal neustále. Jeho vytřeštěné oči se zabodávaly do padající tmy, nevyhrne-li se z ní někdo na pomoc baštýřovi. Ticho všude, jen jakýsi noční pták zahoukl, krouže nad vodami...

Matěj doběhl k rákosí, které se před ním rozprostíralo jako malý, ale neprostupně hustý les. Hlubná tma se udělala. Dral se šelestící suchou houštinou přesto, že se bořil po kolena do slizkého, bobtnavého bahna. Nevýslovný strach se mu věšel na paty, šval ho hlouběji do močálu, kde číhaly mrtvé, černé, nehybné tůně, kde tuhá vodní tráva líčila tenata uhánějícím nohám, kde ostřice je řezala sterými noži...

Baštýř ovšem viděl, že kluka nedohoní, i ustal od stíhání, vrátil se, vzal obě vidličky a pytel s žábami a šel domů převléci se do suchých šatů. „Však je znám, bandu,“ pravil k ženě, „zítra si dojdu do Chuchle, ten žabař mi tu štiku zaplatí draze.“

Honza utekl zprvu do Zavlekoma, odtud pak zaměřil domů, kam dorazil po deváté v noci.

„Je táta doma?“ tázal se matky.

„A kdepa! Hdoví de brousí. De máš Matěje?“

„Což se eště nevrátil? Utek mi...“

„Poprali ste se zas, vy darebáci, vid'? Nu, počkej, až se vrátí táta!“

Do kolika hodin se Matěj brodil bahnem a jak se posléze dostal z rákosí zase na pevnou půdu, o tom se nic neproslechlo. Faktum je, že šťastně vyvázl. –

Přesto, že byl utrmácen až k smrti a že z nohou se mu řinuly potůčky krve, neodvážil se jít do blízkých Plichtíc, kde by ho byl mohl zastihnout baštýř; dal se poli a pěšinami do Zborova, kde prospal noc jak obyčejně u Kocourů v chlévě.

Nazejtří časně zrána se vydal do Plánice, kde prodal svoji štiku v kterémisi hostinci. Obdržel osmdesát krejcarů. Pak se vydal k domovu.

Nohy ho strašně bolely a ke všemu se družil ještě nehorázný strach z uvítání, jakého se mu dostane od otce, až se bude shánět po vidličkách. Kdyby se mohl alespoň domluvit s Honzou, aby vypovídali stejně!

Jak tak přemítal, napadlo mu, že bratrovo zmizení má vlastně dobrou stránku. Předně měl Honza peníze utržené za žáby, a bude-li se otci zdát, že je jich málo, odnese si rány; za druhé řekne Honzovi, že musel štiku na svém útěku zahodit, a osmdesát krejcarů přibude do jeho skrýše. Nežli se odebral domů, zašel si na místo, kde měl uložený svůj poklad, přenesl ho jinam, aby mu ho milovaný bratříček nevyslídil, a pak se teprve vrátil.

Tatíček ho uvítal.

Tatíček se totiž ráno vrátil z lovecké výpravy, kterou podnikl někam za Klatovy, a jedvaže stanul na prahu svého „baráku“, setkal se s hnáčovským baštýřem, jenž se přihnal funě zlostí, kleje a nadávaje.

„Vy bando taškářská,“ začal, „teď vás mám! Ta štika bude drahá, stojí i s pokutou čtyři zlaté, které vyklopíte...“

„Která štika, pantáto?“

„Však vy víte, vy arcizloději! Štika, kterou ukradli včera vaši kluci z našeho rybníka! Jak nezaplatíte, dojdu rovnou nohou do Plánice a udám celou věc u soudu, však se potom přiznáte!“

Vypravoval pak dopodrobna, čeho byl svědkem.

Flaška zalomil rukama. „Můj Bože, můj Bože! – viděj to, pantáto, člověk vychovává děti v bázni boží a ve spravedlnosti, a voni se mu zvrhnou! Och, pantáto, kdyby tu byli ti kluci, to by se podívali, jak bych je trestal, ale voni tu nejsou! Ale počkejte, vy holomci, až se vrátíte!“

„To si je trestejte, jak uznáte. Mně zaplatíte pokutu, rozumíte?“

Flaška se kroutil jako had. „Zaplatit? – a z čeho, můj zlatej pantáto? Dyt' nic nemám, líbějí vědět...“

„Když nechcete nebo nemáte, taky dobře. Spánembohem, půjdu do Plánice. Svezou se na vás ještě jiné soudní outraty; potom se vás zeptají taky u hejtmanství v Klatovech, proč posíláte děti na žáby místo do školy. Z toho budou nové tahanice. Nu, jak chcete! Nesmíte si myslet, že je člověk na světě, aby se nechal bulíkovat od vašich kluků!“

Elaškovi, jak slyšel o úřadech, bylo, jako by mu celým tělem lezli mravenci.

„Jen kdyby líbili počkat, až se kluci vrátí,“ jal se prosit. „Možná, že utržili něco za žáby, já bych tu škodu potom zapravil.“

„To bych se načecal! Spánembohem!“

„Dyt' Honza je doma!“ ozval se vtom zvnitř matčin hlas.

„Aj, Honza je doma!“ opakoval po ženě Flaška. A Honza byl vytažen z koutku, do něhož se ukryl, a starostlivý tatík se jal vyhánět z něho zlodějství.

„To Matěj! To já ne!“ řval exekut.

„A peníze?“

„Tu jsou!“

Kluk vyklopil asi čtyři zlaté. Elaška zaplatil a baštýř odešel. Když zmizel z dohledu, svezlo se na Honzu nové bití za to, že vyndal všecky peníze.

„Dva zlatý by to byly spravily, ty vosle!“ horlil rozkacený otec.

Brzy nato se objevil Matěj a byl otcem uvítán:

„Kde máš štiku, holomku?“

„Jakou štiku, táto?“

„A ty nevíš, nu, počkej, však si vzpomeneš!“

Laskavý čtenář si doplní, co následovalo.

„Já ji zahodil, táto!“ vřeštěl Matěj.

„Tak? – tys ji zahodil, ty darebáku?... Tumaš! Za zahození, víš! Podruhé ji nezahodíš, vid’!“

Když tatíček myslel, že by Matěj více ran nesnesl, promluvil k oběma hochům:

„Teď polibte ruku za to, že vás trestá! Vyháním vás z pekla, vy darebáci! Copak vám pořád nekážu, že máte být poctiví, nelhat, nekrást, mordyje!... A potom, dyžs tu štiku vzal, je to v pořádku ji zahazovat?... Je dovoleno nechat se chytit?... Máte vod Pánaboha voči a nekoukáte se... Copa by vás ten moula baštýř byl dopad, dybyste koukali, vy hanbáři, co tátu přelháváte, vokrádáte a vostoužíte...“

Bylo dlouhé to otcovské kázání a kluci je vyslechli, prolévající bohaté slzy.

Večer promluvil Honza k Matějovi:

„Žes tu štiku nezahodil, co?“

„Zahodil, na mou duši!“

„Ty lžeš...“

„Nelžu, ať se na tomhle místě zpropadnu.“

Nazejtří šli zase žabařit...

ODYSEA SOUDNÍHO SLUHY

Bylo to roku 1869, právě když se provedla nová organizace politické správy a soudní. Na okresní soud do Kašperských Hor se dostali zbrusu noví úředníci, z nichž ani jeden neznal okres, ba před rokem ani snad dle jména o něm nevěděl. Pan sudí, rodilý sice Čech, ale z jiné strany, byl tam dosazen z Haliče, kde působil plných dvacet let, takže poměrům českým úplně odvykl.

Pan adjunkt, mladý pán, rozený Pražák, znal z celých Čech jen Prahu a doufal, ucházejí se o úřad, že bude ustanoven pro Prahu.

Jmenování do odlehleho zákoutí šumavského mu přineslo trpké zklamání a jeho mladé paní, dceři pražské patricijské rodiny, ještě mnohem větší, takže oba upadli do velmi melancholické nálady a jen přemítali, jak by se z toho svého vyhnanství dostali jinam, ne-li do Prahy, tož aspoň do nějakého většího bývalého krajského města. Pan listovní přišel z Kouřimi, pan kancelista z Německého Brodu. I nový soudní sluha tam byl dosazen, starší člověk už, ženatý, otec četné rodiny, odněkud z Krkonoš ho sem osud zavál, a ježto tehdy v celých jižních Čechách nebylo železnic, byl na cestě se svou rodinou plných pět dní, nežli se octl v novém svém působišti, k tomu v zimě, asi týden před vánoce. Pouze dva diurnisté byli místního původu a soud je převzal z bývalého okresního úřadu, v němž odnepaměti psali. Než novým úředníkům pro orientaci v poměrech místních a lidových mnoho platni nebyli, protože jeden z nich byl málo inteligentní a nahluchlý, pouhý psací stroj, který na všechny otázky odpovídal kýváním hlavy a přívětivým úsměvem, kdežto druhý, svým zevnějškem pitvorný hrbáček, jevil se zase takovým mluvkou, že nebylo radno otvírat stavidla jeho výmluvnosti; nadto byl zlomyslný a s dobrou polovicí obyvatelstva okresu na štíru.

Tak stály věci, když málo dní před vánoce, v druhé polovici prosince, došel soudu přípis, v němž kterýsi landgericht v Porýnsku nebo Vestfálsku žádal, aby byl předvolán a vyslýchán Josef Voldřich ze Stachů a protokol o jeho výsledku aby byl pokud možno brzy zaslán. Josef Voldřich, jenž se v létě zdržoval v obvodu onoho landgerichtu, byl prý svědkem trestního činu, který se tam udál, a jeho svědectví prý je velmi důležité.

Pan sudí, v jehož kanceláři psal hrbatý diurnista jménem Maier, přečetl přípis a zeptal se ho, zná-li Voldřicha ze Stachů.

„Jak bych neznal?“ odvětil písař, „to je známý světák a lump. Řekl bych, že dojistá provedl nějaké darebáctví v cizině.“

„Čímpak se živí onen Josef Voldřich?“

„Čím se živí? – O tom nelze pochybovat, pane sudí. Jako skoro všichni Stacháci jezdí s károu po světě a prodává porculánové a majolikové nádoby.“

„Nu, proto by ještě nemusil být darebákem...“

„Až pan sudí pozná stachácké světáky, nebude pochybovat, že by byl menším darebákem než ostatní.“

„Člověče, měl byste si dát pozor na řeč. Nelze přece odsuzovat takto šmahem.“

„Člověk ví své,“ zabručel písař, „nechce-li mi pan sudí věřit, nemohu ho přinutit.“

Pan sudí pozatrásl hlavou, zamyslel se chvíli a odložil posléze přípis německého soudu do nějaké zásuvky svého stolu. Teprve za několik dní si na něj zase vzpomněl a dva dni před Štědrým večerem byla vyhotovena obsílka, svědčící Josefu Voldřichovi ve Staších, a odevzdána soudnímu sluhovi Mastílkovi, aby mu ji doručil. Bylo osm hodin ráno, když si pan sudí Mastílka zavolal.

„To vám povídám,“ promluvil k němu s důrazem, „ať mu to jistě doručíte. Zítřa o desáté ráno ať je tu – hodně mu to vložte na srdce, popřípadě mu i řekněte, že jak by nepřišel, bude předveden četníkem. Věc spěchá, jsou svátky, a kdyby se výslech neprovedl hned, mohla by se vyřídit teprve po Novém roce. Víte, kde jsou Stachy?“

„Nu, ano, vím, pane sudí. To je stranou k Vimperku, dvě hodiny odsud. Nebyl jsem tam ještě, ale trochu jsem se už přeptal.“

„Dobře tedy, a nyní jděte.“

A Mastílek se vydal na cestu. Krásný zimní den, mráz, pravda, ale nikoliv příliš prudký, nebe blankytné, jen na obzoru lem bělavých, šedých, nad šumavskými lesy poněkud zahnědlých par. Stará silnice byla zasněžena, ale prosta závějí. Chvílemi byla špatná, samé zmrázky a náledí, a Mastílek si oddechl, když všecek udýchán, znaven a zpocen ji přemohl. Asi o půl jedenácté dorazil do Stachů. Nevelká vesnice, přehlédl ji, a dost úhledná. Nový kostel, fara, škola, hospoda vpravo, hospoda vlevo, lidí plno před domy. Neušlo mu, že se k němu obracela všeobecná pozornost. Přívětivé ty zraky rozhodně nebyly, ale tomu on se nedivil, však věděl, že objevení soudního sluhu nevěstilo těmto lidem nic příjemného.

Zaměřil do hospody, náhodou do oné vpravo od silnice.

„Hle, na Starou faru jde!“ zaslechl za sebou řeč.

„Na faru nejdu,“ pravil, „ale do hospody. Tuhle je přece hospoda?“

„Je, je,“ přisvědčovala jakás baba, „Na staré faře jí říkají, téhle hospodě.“

Vešel. Prostranná šenkovna – lidí plno, šumné hovory. Přistoupil k němu hostinský, tázal se ho, co by si přál.

„Sklenici piva; také bych něco snědl – ten vzduch tu tráví u vás...“

„Ba tráví.“ Hostinský, pružný, štíhlý čtyřicátník s velkým rusým knírem pod nosem se čtverácky usmíval. „Nebude zle u nás, jen usedněte, tolik vás nevytrávil, abyste snědl, čím vám posloužím. Guláš? Paprikáš? Maso na cibuli? Uzené? Salám? – Či počkáte trochu? – Zamálo bude skopová pečené!“

Mastílek se nemálo podivil, když slyšel, jaký je tu výběr jídla; v městě ho dojista nebylo.

Hosté, jak ho spatřili, ustali v hovoru, kdekdo se po něm zvědavě ohlédl. Někteří se usmívali, jiní naň nedůvěřivě pohlíželi, jako by se ho byli ulekli.

„Nu, přineste mi tedy nějaký ten guláš!“

S tím usedl za prázdný stůl, stranou druhých. Hostinský odkvapil, aby mu posloužil. Za chvíli mu přinesl pivo a zamálo hostinská se objevila a položila na stůl talíř s ohromnou porcí guláše.

Mastílek se dal do jídla, jedva si všimaje hostí, kteří strkali hlavy dohromady a polou šeptem se jali spolu hovořit, rozumí se o tom, proč vlastně soudní sluha k nim přišel. Neušlo mu však, že dva z mužů se vytratili. Když dojedl a vypil sklenici piva, ptal se hostinského, který přiskočil, aby mu nalil druhou, jakže to je, že ve všední den už před polednem se zde sešlo tolik hostí.

„Nu, je vidět, že tu nejste dávno,“ odpověděl mu hospodský, trochu zvysoka se usmívaje. „U nás je v zimě veselo každý den a celý týden. Jsou tu světáci a žijí. V neděli se upeče u nás třeba dvacet hus a každý týden se zabíjí vepř nebo skopec, o masopustě taky dva i tři. Zato v létě je tady jako po vymření.“

„Hm, hm... Mám tady obsílku... snad byste mi mohl říci... číslo domu tu není... Josef Voldřich, Stachov...“

Hostinský sebou škubl. Několik mužů blíže sedících, kteří napjatě poslouchali, zaslechlo jméno; dva z nich povstali, jeden, jako by mu

sršán dal žihadlo, popadl klobouk na stole ležící a už byl ze dveří.

„Josef Voldřich?... Slyšel jsem dobře?“ vece hostinský a jeho hlas se trásl. – „Já jsem Josef Voldřich... obsílku že máte?“

„Nu, ano...“

Mastílek vyňal z kapsy obsílku a podal mu ji.

„Věc spěchá, zítra o desáté ať jste u soudu, jinak pro vás přijde četník...“

Na smrt bledý, všecek se třesa, prohlížel hostinský obsílku, načež ze sebe vyhrkl:

„A proč mě obesílají? Já přece...“

„Nu, nebude zle. Co se tak strachujete? Vždyť nejste žalován, vždyť běží jen o svědectví...“

Domníval-li se Mastílek, že upokojil hostinského poukázáním k tomu, že jde o svědectví, zmýlil se důkladně. Žaloba by ho ani zdaleka tak nepolekala. Ale svědectví! Patrně proti někomu z jeho hostů... strašný kámen úrazu, počátek dlouhé řady mrzutostí, nepřátelství, popotahování... Mastílek zpozoroval, že pot vyvstal ubožákovi na čele.

„U mne se přece nic nestalo... nevěděl bych, proti komu bych svědčil. Povídám vám: nic, docela nic nevím...“

Sluha pokrčil rameny.

„To víte, já jen vykonávám, co se mi nařídilo. Obsílku máte, nezbývá vám leda poslechnout a dostavit se.“

„Ale v tom je omyl... to se snad týká jiného Josefa Voldřicha... je nás tu několik. Voldřichů je v obci aspoň dvě stě... a snad dvacet Josefů, jen co já vím... Počkejte: tady ve Stachově tři, v Jirkalově jeden, v Šebestově taky jeden, v Říhově dva, v Kusově tři, v Bláhově jeden, v Zadově tři, v Churáňově dva, v Německých Chalupách dva, na Javorníce taky dva...“

Soudnímu sluhovi se zavířilo v hlavě. Všichni hosté vstali, obstoupili hostinského, přisvědčovali mu. Živý hovor, smích.

„Což jsem se zbláznil, nebo jste pozbyli rozumu vy?“ vyrazil ze sebe sluha. „Mluvím o Josefu Voldřichovi ze Stachova, a vy mně tady jmenujete deset vesnic, do kterých mi nic není, ať je tam Voldřichů třeba sto!“

„Nu vždyť jsou to Stachy...“

„To je všecko na Staších...“

„To je naše obec...“

„Naše rychta...“

„My jsme tu králováci a dohromady je to naše královská svobodná rychta...“

„Mně nikdo nic neřekl o nějaké královské rychtě,“ dostal se Mastílek k slovu. „Spravte si to s úřadem. Odevzdal jsem obsílku tuhle Josefu Voldřichovi a to mně stačí. Nedělejte cavyky a potvrďte mi to tuhle v knížce, to mi stačí. Nejste-li vy ten, kterého soud hledá, povězte to zítra panu soudci...“

„Hrom aby do toho!“ ulehčil si hospodský, podepisuje knížku. „Celý den je v pekle zítra a kdoví co z toho kouká...“

Mastílek zaplatil svou útratu a šel, ale veselou náladu po sobě nezůstavil.

Nazejtří v ustanovenou hodinu stál hostinský Josef Voldřich před panem sudím. Výslech. Protokol.

„Kde jste byl letos v Německu?“

„Já? Jaktěživ jsem v Německu nebyl. Před dvaceti roky jsem byl v Uhřích, v Banátě a v Srbsku.“

Dlouhá pomlčka.

„Je tedy zjevno, že vy nejste ten, po kterém se ptá soud tam... nu... v Prusku, v Porýnsku. Je mimo vás ve Stachově ještě nějaký Josef Voldřich?“

Hostinský spustil dlouhou litanii, dlouhou řadu Josefů Voldřichů vyjmenoval, celý tucet jmen neznámých vesnic narazil na uši pana sudího, a vše prý že to jsou Stachy, obec stachovská, rychta stachovská, Stachovo, Stachov, Stachovy, jak se to vezme.

„To aby se kozel vyznal!“ zvolal pan sudí téměř poděšen, „a kolik těch Voldřichů že je tam?“

„Naše obec má přes dva tisíce obyvatelů a z těch je dobrá třetina Voldřichů, a většinou jsou to světáci, daleko široko se rozbíhají za obchody, přes léto jsou ve světě a na podzim se vrací...“

„Prosím vás, jak ho najdeme, abychom se zase nezmylili? Nemohl byste mi říci, kteří byli v Německu?“

Josef Voldřich, svého řemesla řezník a hostinský, byl člověk veskrze poctivý a bezúhonný, také dobrý křesťan, jemuž nejvyšší zákon, milovati bližního jako sebe samého a nečiniti nikomu, co nechceš, aby se tobě činilo, nebyl planým zvukem. I kdyby byl věděl, nepověděl by, ani odměna, ani muka skřipce by to z něho nevynutily. Za lehkým úsměvem, za rozpačitým pokrčením ramen, jimiž odpověděl na tuto soudcovu otázku, skrývala se bezpečně a vítězně jeho zásada, že se sice nesluší soud přelhávat, ale že také není třeba, aby se mu beze všeho pověděla pravda, a že soud svému úkolu vyhoví nejlépe, vyhledá-li si sám toho, na jehož svědectví mu záleží.

„Kde který světák byl, ví pouze on sám,“ odpověděl na opěťovanou otázku soudcovu. Více z něho pan sudí nevytáhl a on odešel k rodným skřítkům, nadmíru spokojen, že takto vyvázl.

Pan sudí zavolal zase Mastílka.

„Nic platno,“ pravil, „musíte dnes ještě jednou do Stachova s novou obsílkou. Třeba za každou cenu najít pravého Josefa Voldřicha, a zítra ať je zde! Zatopte mu jak náleží pro případ, že by nepřišel. Nejlépe bude, zajdete-li ke starostovi; ten vám poví, kde byste pravého našel. Řekněte mu, že věc je velice důležitá a já že mu vzkazuji, aby vám byl na pomoc. Každého Josefa Voldřicha se zeptáte, byl-li v Porýnsku v místě, o kterém se zmiňuje landgericht ve svém přípise. To vám povídám: nevracejte se mi, abyste ho nenašel! Dal byste si smutné vysvědčení...“

„Já ho najdu, pane soudce,“ vece velmi rozhodně Mastílek. Vtom mu však přece přišlo na mysl, že den je krátký a že by se mohl minout s hledaným. Proto dodal:

„Jen jedno je, pane sudí... co mám dělat, nenajdu-li ho dnes?“

Sudí se zamyslel.

„Nu, to by bylo zle, abyste ho nenašel. Bylo by leda to na uváženu, že by ten člověk nebyl doma a že byste mu nemohl doručit obsílku. Pro tento pravděpodobný případ vám dám druhou obsílku, která ho zavolá na den třetího ledna budoucího roku. Ale tak nebo onak, najít ho musíte.“

Mastílek byl už za dveřmi, když sudímu přišla myšlenka, že vpravdě věc tak příliš nekvapí a že se svět nepropadne, opozdí-li se

odpověď porýnskému landgerichtu o čtrnáct dní. Vstal, aby zavolal sluhu nazpět, ale než došel ke dveřím, rozmyslil se zase jinak, máchnul rukou a zabručel:

„E, ať jde přeci!“

Když Mastílek vycházel z města, pozoroval, že nebylo daleko tak krásně jako vpozdvečer. Nebe se nějak zakabonilo, sníh se neleskl, hory Chlum a Ždánov po jeho levé ruce a prorva mezi nimi jako by vjedno splývaly, halily se ve společný šedý háv. Strž podle Blanského potoka, hustým černým lesem zarostlá, činila dojem příšerného jícnu. Vůkol hrobové ticho, jen hejna černých havranů poletovala a drsně krákorala. Mráz povolil, sníh pod nohama nevrzal, ba dotíravě se lepil na boty. Bílé zdi, omšené střechy chalup a dvorců milovských, k nimž se šplhal po příkře stoupající bídné silniče, zapadly v čemsi šerém, neprůhledném, co víc a více splývalo s oblohou, která se napohled nížila a slévala se s temeny hor. Chvillemi ještě tu a tam se prodral sluneční paprsek skrze houstnoucí mlhy, jasný svit jako by rychle přebíhal po zasněžených stráních, ale než Mastílek došel polovice cesty, z údolí potoka k milovské výšině, slunce úplně zmizelo, a když dostoupil výšiny, ač nadešlo poledne, obklopovalo ho šedé šero. Na jihu a západu vystoupila jednotvárná temná stěna vše zahalující, všechny obrysy i báně vysokých hor pohlcující, jemu v ústrety postupující. Syro padalo těžce na prsa, jedva dýchal, každou chvíli se musel zastavit. Kotlina stachovská, do níž pak sestupoval, zdála se mu zcela jinou než včerejšího dne, zastřenou, jako by hranic neměla...

A blíž a blíže se valila stěna od jihu a západu, mlčky, úporně, příšerně. Bylo mu nesmírně teskně, přidal do kroku, aby se vybavil z té hluché samoty, z té své opuštěnosti. Domky, jež doposud viděl opodál vpravo i vlevo, rázem jako by se stíraly, propadaly...

Tu pojednou začaly padat velké dešťové krůpěje; zpočátku řídké, ale záhy hustě – hotový letní liják. Srkal, šuměl, hučel tento dešť, vše zastřel, i nejbližší předměty, a za málo minut sníh na cestě se proměnil v rozbředlé bobtnající bělavé bahno, v němž nohy každým krokem klouzaly a sjížděly.

Tentam byl všecek rozhled. Mastílek věděl pouze, že cesta k jeho cíli vede z vrchu. Dlouhý černý jeho zimmník nasákl vodou a stal se těžkým, že ho sotva unesl.

Přesto se dostal šťastně dolů do kotliny, ale tam se odevšad sbíhaly nescíslné pramínky dešťových a sněhových vod a proměnily celé údolí v ohromný močál, do něhož zapadaly nohy až přes kotníky.

Když Mastílek došel do Stachova, neměl na sobě suché nitky, i obuv byla všecka rozmočena a nohy syřím chladem zkréhly, že v nich neměl téměř citu. Vešel do hostince na Starou faru. Několik hostů tam sedělo, popíjeli a hráli v karty. Když vešel, vyvalili naň oči ještě více než v předvečer. Cítil, že jim vděk nepřišel; přesto mu bylo volno a mile v suchém teple světnice.

„Hledáte pořád Josefa Voldřicha?“ oslovil ho hostinský trochu posměšně, ale přece jen dobrácky. „Dnes ho tu nenajdete... Ale vy jste všecek promokl, vysvlechte se, odložte zimmník – dáme ho osušit.“

A už pomáhal ze zimmníku.

„Také z bot se musíte zout – přinesu vám teplé vlněné ponožky a pantofle. Hanebná psota venku... třeba namazat boty lojem...“

Mastílkovi bylo, jako by se dostal do božího ráje. Seděl za stolem, pojedl, popil a posléze si zapálil doutník.

„Až si trochu odpočinu, až šaty uschnou, zajdu k představenému,“ pravil, protahuje se na své lavici. „Povíte mi, kde bydlí –“

„K představenému? Ten je v Německých Chalupách. Když jste přišel od Hor, měl jste ho skoro na cestě – pod Milovem vlevo, za deset minut jste tam mohl být. Odsud musíte zpátky, byl byste tam za půl hodiny, kdyby cesta byla jako včera. Jak a kdy se tam dostanete dnes, to je jiná – však jste zkusil. Na vašem místě bych tam dnes už ani nešel, běží tu o život...“

Mastílek se ulekl.

„Pro boží rány, jakpak já se dostanu potom domů?“

„To je u boha – zůstaňte tady, dáme vám postel...“

„Není možno – pan soudce přikázal, abych promluvil s představeným...“

„To kvůli tomu Josefu Voldřichovi? Pan soudce jako myslí, že představený bude vědět? Nu, možná! Možná taky, že ne. Dělejte, jak rozumíte – ale povídám vám, nevědět bližšího a hledat po Stasích Josefa Voldřicha, to není jen tak. V Praze byste ho spíš našel.“

Mastílek neodpověděl, zadíval se do prázdna. Po chvíli vstal a vyšel se ven porozhlídnout. Nebe zatažené, jako by na něm visely všechny rezné plachty celého světa. Dvě hodiny s poledne, ale nade vsí, nad celou zemí hustý soumrak, vzduch se proměnil v neprůhlednou crčící hmotu a povrch země – voda a rozplízající se bělavé bláto. Chvíli se díval do toho děsu, pak se zase vrátil do šenkovny a usedl na své místo.

„Nu, vidíte, že nemůžete nikam,“ vece hospodský, „nezbývá než počkat... Snad zítra...“

Ulekl se prohozeného snad; však dnes už se po něm budou shánět na úřadě. A což zítra? Kdo vykoná jeho práci? Té chvíle se mu zdálo, že je osobou nesmírně důležitou – jakže bez něho obstojí soud?... A doma? Žena, děti ho budou marně očekávat, strachovat se budou o něho... Dlouhá noc jim nastane... A zítřejší den! Snad... snad...

„To se podívejme,“ ozval se kdosi z popíjející a v karty hrající společnosti, „to je nákej nečas! Kerak my se dostaneme domů?“

„E, vynášej a nemluv! Kdo by šíl domů?“ odpověděl druhý.

A hráli, třeskne tlukouce kartami o stůl.

Během večera přišlo ještě několik hostí, ale jak hostinský mu řekl, samí jen nejbližší sousedé. Žádný z těchto lidí si Mastílka nepovšiml, druh ke druhu zasedli, všichni se dali do hry, jen hostinský tu a tam naň promluvil.

Strašně dlouhý a nudný večer! Kdyby ho byl někdo vyzval, byl by se dal do hry s těmi lidmi, jen aby mu čas nějak ušel; ale ti patrně chtěli být jen mezi sebou. Nezbylo mu než sedět a pít. Tož tedy pil a pil, a když o jedenácté požádal hostinského, aby ho dovedl k jeho lůžku, měl hlavu těžkou a nohy ho sotva držely.

Když se ráno probudil, nevěděl zpočátku, co se s ním stalo a kde je. Trvalo dlouho, než si vzpomněl a urovnal si myšlenky. Ze všech

jedna posléze nabyla vrchu a všechny ostatní před ní ustoupily: musí stůj co stůj najít Josefa Voldřicha a vypravit se proto bez průtahu do Německých Chalup k představenému.

Vstal, honem se oblékl. Den se ještě nerozbřeskl a už se měl Mastílek k odchodu.

„Neprší již,“ řekl mu hostinský, „ale nebe je dosud zatažené a vody neodtekly. Vy se tam nedostanete. Radil bych vám, abyste počkal, snad později by se našel, kdo by šel s vámi. Třeba znát stezičky, jinak zabřednete do mokrých luk. Nezapomínejte, že jste tu v horách.“

„Je tu prokletý kraj,“ vydrala se sluhovi řeč. „Ale co naplat? Kdyby smrt hrozila, už nelze čekat. Co by řekl soud?...“

A Mastílek se vydal. Ani za ves nedošel, a už měl boty promoklé, přestože byly namazané lojem. Dlouhá, krušná, úmorná cesta sněhem, rozbředlým na řídkou kaši, ještě horší pak bezedným bahnem luk. K tomu nikde vyhlídky, v žádnou stranu. Obzor nízký, šedými mlhami zavěšený, jedině před ním strmělo cosi vysokého, ale rovněž zamženého, neurčitých obrysů. Nevěděl, že je to Javorník, nejvyšší vrchol těchto končin, z jehož temene lze za jasného počasí přehlédnout celou Šumavu se všemi jejími nejvyššími hroty, sedly a báněmi...

Sám a sám šel, se sněhem, s vodou, s bahnem se rval. Kde cesta jen poněkud stoupala nebo padala, byla tak kluzká, že nohy každým krokem ujížděly. Cesta? Nebylo cesty, kudy se bral, jakmile odbočil od silnice – stopy, pěšiny voda zahladila. A nikde člověka nespatriil v této zalehlé, mokré poušti, kterou bloudil.

Div si nezoufal. Posléze přece, prodrav se nějakým mokrým smrkovým mlázím, se dostal k několika chalupám. Zašel do jedné z nich a ptal se po Německých Chalupách, po představeném. Ukázali mu, že si zašel, řekli mu, že tady je v Jáchymově.

„Tak teda nejsem už na Staších?“

„Nu ano, je to na Staších, ale v Jáchymově.“

Nechápal, prosil, aby někdo šel s ním a dovedl ho k představenému. Nastalo dlouhé jednání a smlouvání, nikdo neměl do toho chuť. Vycítil správně, že jejich nechůť a zpěčování nevycházely

z neochoty, nýbrž z toho důvodu, že v něm poznali úřední osobu. Kdeže se mohli nadít něčeho dobrého z objevení soudního posla, jehož návštěva nevěstila nikdy nic potěšitelného...?

Má-li snad obsílku, ptal se ho muž, vysoký, hubený, orlího nosu, sokolích očí.

Ta přímá otázka ho zarazila.

„Nemám,“ zalhal si, protože dobře tušil, že by s ním nikdo nešel, kdyby pověděl pravdu. „Vždyť vám povídám, že jdu k představenému... přeptat se...“

„A po čem?“

„A tak. Pan soudce něco píše, nevím co...“

Těžko uvěřili, ale posléze asi patnáctiletý výrostek přece s ním šel, ale jen asi do půli cesty, načež mu ukázal pěšinu a směr a vrátil se domů.

A Mastílek byl zase sám a zase mu bylo zle v této rozmočené poušti a v syřích mlhách, jež naň doléhaly. Do té chvíle hrubě nepřemýšlel, proč ho pan soudce poslal za Josefem Voldřichem. Nebývalo vůbec jeho zvykem přemýšlet o tom, proč koho soud obesílá, přestával na svém osobním přesvědčení, že se to beztak neděje bez důležité příčiny, a svoje povolání měl v úctě, pokládaje se za důležitý článek velké mašinerie, jíž se říká společenský řád. Ale v té psotě vůkol, v těch útrapách, jež mu připravovala nelítostná příroda, přece se mu namanula otázka, čeho se asi dopustil tenhle Josef Voldřich, že panu soudci tolik záleželo na jeho obeslání. Nebo někdo jiný něco spáchal, o čem Voldřich věděl?... Tak tomu asi bylo, neboť jinak by ho hledali četníci a nikoli on, soudní sluha...

Nenacházeje odpovědi proklel Josefa Voldřicha, ba všechny Josefy Voldřichy celých Stachů i Stachy samé a proklínal je napořád, až přece se dostal do dvorce starostova.

Vešel do světnice. Dusno, až mu dech zaléhal. Několik dětí se namanulo, ale jen zpozzdáli naň počumovaly. Hospodyně, která vařila oběd, odvrátila se od ohromné pece. Když ho spatřila, zarazila se, ruce jí sklesly. Hlavu měla zahalenou velkým šátkem, v soumraku světnice sotva rozeznával tahy jejího obličejce.

„Dej vám Pánbůh dobré jitro,“ pozdravil.

„Dejž to Pánbůh,“ zašeptala v odpověď; ani ho nevířala.

„Kde je pan představený?“

„Na humně. Frantíku, běž pro tátu!“

Kluk běžel. Hospodyně se zase vrátila ke kamnům, ani ho nepozvala, aby usedl. Teprve po chvíli jako by si vzpomněla.

„Snad byste si mohl sednout...“

Vešel představený, velký, silný muž, plešatý, šedé licousy vroubily jeho osmahlé tváře a zpod hustých brv vyzíraly zpytavé oči s výrazem nedůvěřivého překvapení.

„Vy jste od soudu? – Čím posloužím?“

Tu spustil Mastílek. Josefa Voldřicha že hledá, pan soudce ho obesílá. Ale pravého, toho, který byl v Německu. A Josef Voldřich musí k soudu, a to zítra, jinak bude zle.

Představený se zaškaredil.

„Co vám na to povím? Cožpak já vím, který je ten pravý? Tu je ňákých Voldřichů a dobrá třetina se jich jmenuje Josef, a z těch je více než polovina světáků a všichni světáci chodí do Německa...“

„Ale já ho musím najít, slyšíte, pane představený! Musím – pan soudce přísně poručil a vy musíte pomoci...“

„Jakpak vám pomohu? Přece je nemohu svolat, ani člověka nemám, který by je oběhl všechny, a kdybych krásně takového člověka měl k ruce, za tři dny do všech těch končin nedoběhne při téhle nepohodě. A kdyby přece doběhl, kdo ví, přišel-li by jeden na zavolání. To byste slyšel ňákých výmluv! Takového světáka, můj zlatý, nechytíte tak snadno – ten se vám vymkne jako úhoř!“

„Ale, pane představený, co si počnu... člověk se tady utýrá...“

Představený pokrčil rameny.

„Musíte-li ho mít, tam u soudu, to už jiného nezbyvá, než abyste si ho vyhledal sám. Já vám pomoci nemohu. Řekněte to panu soudcovi, můžete mu taky vyřídit, že bych nejraději praštil tímhle úřadem u nás. Člověk má beztoho jen samé nepřátelství a samou nevěř. To by mi tak chybělo, abych se honil za obesílanými. Copak jsem já honicí pes pana soudce?“

Ubohý Mastílek div neomdlel, slyše tuto řeč.

„Já vás nutit nemohu,“ odpověděl po chvíli. „Já to řeknu panu

soudcovi. To víte, já taky jen konám svou povinnost... Tolik mi snad přece povíte, kde jsou všichni ti Josefové Voldřichové, abych si je mohl obejít. Poznamenám si je.“

Představený se trochu zamyslel, ale po nějakém váhání vyhověl této žádosti a Mastílek si poznamenal asi dvacet jmen, ještě o několik více, než mu jich řekl svého času Josef Voldřich, hostinský na Staré faře ve Stachově. Přitom mu neušlo, že se pan představený potutelně usmíval, jako by chtěl říci: „Tak. Tu je máš a teď hledej!“ Také, když byl seznam hotov, představený dodal:

„Víc jich tu nebude. Aspoň se nepamatuju. Za tři dny si je obejdete, nebude-li počasí jako včera. Na vašem místě bych si došel napřed do Javorníka, za hodinu jste nahoře, ale cesta je špatná a pěšinky třeba znát.“

Mastílek svěsil hlavu.

„Vám se to povídá,“ odpověděl po chvíli, „ale podívejte se na mne! Od božího rána se tady tluču v tom blátě, v té vodě, obuv mám promočenou, hlad mi svírá žaludek a vy mě posíláte znovu do té psoty! Vždyť běží o život! A doma čeká žena, čekají děti. Jaký je to tady lid – ohrát nedopřejete – kouska chleba nepodáte...“

„Ou, hahou... pomalu! Kdopak vás vyhání? Kdo vám nedopřává ohrát? Kdo by vám nepodal chleba?... To je jiná, panečku! Jen tu zůstaňte, s námi pojezte, zavděk vezměte! Vítám vás ke stolu – ke stolu Bůh vás poslal! Jen se vyzujte, obuv otřete... jako doma byste byl. Takhle tomu nesmíte rozumět, jak jste řekl... Toto!... Slyšíš, mámo! Co máš, nanes! Uzeného se zelím! Buchtu upec!... A vy si sedněte, poslíčku...!“

A také hospodyně přívětivě zvala a bez průtahu jala se konat přípravy na pohoštění toho, jehož návštěva se jevila tak málo vítanou.

Mastílkovi se uvolnilo, jal se děkovat. Starosta odmítal:

„Neděkujte – to by tak bylo! To se přece rozumí! Víte, vy nás tu ještě neznáte. My jsme tu staří králováci – svobodni jsme byli, nikomu poddáni. A všickni jsme za jednoho, na čest dáme. U nás platí slovo, rozumíte! Řekne se: světáci! – Musíme do světa, protože by nás půda neuživila a sklárny vysekalý lesy, dokud se nevědělo, že

les má cenu. Ale čest světák ve světě nenechá. Podívejte se: jsou u nás lidé, že mají chalupu a hospodářstvíčko, dva tisíce ceny to nemá – a přece mají úvěru na deset tisíc u karlovarských a falknovských porculánových a majolikových závodů. A není příkladu, aby některý toho svého úvěru zneužil. Taky dluhopisy neznáme a směnky a jiné papíry; na slovo se půjčí a na slovo se splácí. K soudu nechodíme, mezi sebou se nehašteříme a nikdo neupírá nikomu nic, což jeho jest. Tak jsme to zachovávali my staří a Pánbůh dej, aby děti a vnuci jinak nečinili – však to do nich vtoukáme. Ty moje tady, kdyby se mi měly zvrhnout, raději bych uškrtil... Ale víte, od soudu nic dobrého nám nepřichází. My, když potřebujeme soud, sami si k němu dojdeme, ale jak soud některého z nás hledá a obesílá, je to pokaždé pro nějakou maličkost. Tak se potom nedivte, že lidé, kde jen mohou, obsílce se vyhýbají. Přejde obsílka zjara nebo v létě, obeslaný je ve světě, a kdo ho najde?... Jako kámen do moře zapadne. Přejde to v zimě, člověk se tomu vyhne. Věc se protáhne do jara a na jaře je hledaný tentam. Před vámi byli jiní na okresním úřadě na Horách – ti už věděli, že by zbytečně hledali, a raděj toho nechali a dobře činili. Páni na úřadě se tomu časem taky přiučili a mimo nejnaléhavější potřeby nikoho neobesílali. – Teď ovšem jsou tam noví páni a ti se teprv musí vyučit; dá Pánbůh, že i když to nedoznají, přece porozumějí, že úřad je pro nás a ne my pro úřad. Tak aspoň my se na tu věc díváme.“

Divně, neslýchané divně zněla tato řeč pro uši soudního sluhu a její smysl se mu zdál tvrdý. Ale před ním už stála velká mísa, plná uzeného masa, jehož vůně lahodně ovívala jeho nos, a jeho utmácené tělo teplem a dobrým bydletem pookřávalo.

„Jezte!“ pobídl ho starosta a věru nezval ani dlouho, ani marně.

Když Mastílek poobědval, dal se do povídání o svém vojenském životě, o Itálii, o bitvách u Magenty a u Solferina, o útrapách, jimiž prošel. Starosta poslouchal, i hospodyně přistoupila blíže, aby něco zachytila z těch řečí, a také děti se nahrnuly a divem divoucím se jim zdálo, co slyšely.

Dvě hodiny uběhly, rychle zapadly v klín věčnosti.

„Tak vám tedy ještě jednou děkuju,“ vece Mastílek, „dobře tu

bylo u vás, jste hodní lidé. Člověk se těžko s vámi loučí, ale jakáž pomoc! Třeba se vydat a najít toho Josefa Voldřicha. Pan soudce nařídil a já musím jeho rozkaz vykonat. Půjdu tedy na Javorník; aspoň cestu kdybyste mi naznačil.“

Starosta se usmál.

„Já vám ji naznačím,“ pravil, „ale vy přece asi netrefíte. Je to tu ošemetné. Na vašem místě bych šel domů a řekl bych, že jsem Josefa Voldřicha nenašel.“

„Nu, takhle vy na to pohlížíte. Každý ví své. Bez úřadu by taky bylo zle – teprve byste viděli...“

„Tak tedy vy se dáte na Šebestov, potom na Tejmlov. Tam vám povědí, snad vám někdo ukáže... jde to jako do nebe na Javorník a špatná cesta, tuze špatná...!“

Představený naznačoval cestu, popisoval ji. Posléze dodal:

„A což, nenajdete-li Josefa Voldřicha – toho, kterého hledáte – ani na Javorníku, co potom? Bude tma, noc! Ani dolů se nedostanete, vaz byste zlomil! Uvažte, že tam sotva budete moci přenocovat. Ostatně, to je vaše věc, ale přece vám to musím povědět... A dejme tomu, že se dostanete šťastně zpátky do Stachova, co budete dělat? Buď se vrátíte s nepořízenou do Hor, anebo budete hledat dál, ovšem až zítra. Dáte se pak do Jirkalova, do Říhova, do Kůsova, do Zadova a do Churáňova – všecko ještě naše obec! Do Churáňova polezete ještě výše než na Javorník a cesta je ještě mnohem horší. Sotva do večera to oběháte a snad ještě ke všemu Josefa Voldřicha nenajdete. A možná dost, že zítra bude padat sníh nebo se dá zase do deště, šlo by vám pak o život. Lámu si hlavu, nač ho obesílají, toho Josefa Voldřicha. Co jich tu znám, těch Josefů Voldřichů, žádný nikoho nežaloval, žádný z nich nebyl žalován, u žádného neběží o nějakou pozůstalost... snad ten jeden v Říhově že by to byl, ten je poručníkem nezletilých a ten by snad měl složit účty, ale ten byl u soudu, je tomu pět měsíců – ten není ani světák... Povídám vám: sekatura náká je v tom, a vsadil bych se, že by to mohlo počkat...“ Mastílek potřásl hlavou.

„V tom se mýlíte,“ odpověděl, „od nás tohle nevychází, z Němec, z Porýnska mu něco chtějí, tamodsud to přišlo.“

„Nu, ti už dokonce ať si ho hledají,“ děl starosta, „do těch nám už docela nic není.“

Poledne minulo a Mastílek byl na cestě k Javorníku. Vyjasnilo se poněkud, ale temena hor před ním byla dosud zahalena v husté mraky a od západní strany, jemu v zádech, od kvildských planin, valily se šeré mlhy, jimž severák nedal schýlit se k zemi. Chladný, ostrý a pronikavý byl tento vítr a čím dál tím silněji dul, a syrá byla země, pokrytá rozbředlým sněhem a hlubokým, lepkavým blátem.

Mastílek se dostal do Tejmlova. Dědina před ním ležela jako v sen pohroužena. Dřevěné domky s bíle omítnutou kamennou podezdívkou, malá zastrčená okna, ztrácející se za nakupeným klestím. Z nízkých komínů se kouřilo, ale před domky nebylo vidět človíčka. Lidé jako by zalezli do tmavých, teplých hnízd, v nichž se uložili k zimnímu spánku. Když vycházel již ze vsi, namanulo se mu asi čtrnáctileté děvče, nesoucí těžký okov vodou naplněný. Vidouc soudního sluhu, děvče stanulo a vytrěstilo oči. „Dobře tudy k Javorníku, mladá?“ tázal se jí, ukazuje směrem k severovýchodu.

Děvče jako by neumělo mluvit, postavilo okov a čumělo mu do očí neodpovídajíc.

„Nu tak řekni přece: tohle je cesta k Javorníku?“ opětoval otázku hlasem poněkud podrážděným.

Tu se děvče vzpamatovalo, šklublo sebou, nechalo okov na zemi a plaše uskočilo, úprkem běžíc k jedné z chalup, v níž zmizelo jako lasička ve své noře. Mastílkovi nezbývalo než sebrat v paměti, co mu řekl starosta, a dát si směrem, který se mu zdál správným. Hned za vsí přišel do lesa: nuzný, až běda vydrancovaný selský bor, místy úplně vybitý – smutné svahy, na nich rostly jen trsy pichlavého jalovce a valné houštiny pohorských plazivých olšin; ani za pastvinu se nehodily tyto suchopáry, nyní zalehlé drsným, špinavým, bortícím se sněhem – všude kamenné haldy, hromady, meze pozemků tvořící hradby, nadmíru smutná, jednotvárná poušť... Žádná cesta, i bídná, jedva zratelná stezička, kterou ubohý sluha zpočátku se bral, zanikla záhy nadobro. Nevěda, kudy by se nyní dal, bloudil sem tam, aby se dostal zase na stezku; ale nenašel ji a šel tedy podle jedné z kamenných hradeb. Pojednou před ním vystupoval strmý svah.

Nezbývalo mu než ztéci ho, protože dále po jeho levé ruce les zmohutněl a stal se neprostupným, vpravo pak byla samá rokle, samý hluboký výmol, vyplněný vodou nebo rozbředlým sněhem. Místy lezl po čtyřech, až posléze dostoupil výše. Ani nevěděl, že stál na samém temeni Javorníka, tisíc šedesát pět metrů nad mořskou hladinou.

K východní straně postřehl několik chalup, asi sto metrů pod sebou. To byla patrně dědina Javorník. Zaradoval se, jako by zahlédl zaslíbenou zemi. Také cestu našel po nějakém hledání. Svrchovaný čas: slunce bylo za mlhami, den se chýlil, těžký soumrak se snášel z nebe. Co by si byl počal, kdyby ho překvapila noc v této pustině? Vítr strašně dul na této pololysé vršině – šum a praskání doléhaly k němu z kránkotských lesů –

Sběhl dolů dosti mírně nakloněným svahem a stanul u první chalupy, do které bez rozmyšlení vešel.

„Jsem tady v Javorníku?“ – s touto otázkou vrazil přímo do světnice.

„Ježíši! Maria! Josefe!“ zvolala žena všecka polekána nenadálým objevením soudního posla. Několik dětí, hrajících si a povalujících se po špinavé podlaze, se rozprášilo do všech koutů. Dva výrostkové, kteří třeli v kamenné misce bavorský šňupavý tabák, ustali od svého konání a měřili nevídaného hosta nevlídnými, vzdornými pohledy.

„Nu, snad mi odpovíte? – jsem tady v Javorníce?“

„To jste,“ vece jeden z hochů.

„U Josefa Voldřicha?“

Tu žena přiskočila a zalomila rukama.

„Umučený Spasiteli!... Co mu chcete? – vždyť von se neprovinil a z nás nikdo... My na dříví nechodíme do Kránkotů... my dříví kupujeme od horských pánů a v Záluží u hraběcích...“

„Kdopak vám říká, že ho kradete?“ osopil se na ni Mastílek. „Já se vás jen ptám, jsem-li tu u Josefa Voldřicha, a jsem-li, kde je.“

„Můj Bože, slituj se nad námi!... vždyť je doma, v kůlně, nejšle dělá...“

Sluha se více neptal. Vyšel ze dveří, vystoupil na vysoké kamenné zápraží a rozhlížel se po kůlně, kterou našel za domem.

„Vy jste Josef Voldřich?“ oslovil člověka, který byl tak pohroužen ve svou práci, že si přichozího všiml, až když promluvil. Když uviděl člověka od soudu, pustil z ruky dlátko, kterým právě dlabal na dřeváku, a vytřeštil oči, načež kývnutím hlavy přisvědčil.

„Byl jste letos v Němcích?“

„Nu...“

Josef Voldřich přestal na tomto významném slově. Po hodně chvíli teprve dodal:

„Vedí – jak se to veme, víme... dyž to nebylo v Čechách, tak to bylo v Němcích.“

„Povězte, kde jste byl?“

„Inu tak. Inčkyn už se ani nepamatuju... ale v Rakousích a v Tyrolích.“

„V Porýnsku to nebylo?“

„To prosím nebylo – protože nevím, kde to je. U Vídně to není.“

„S čím pak chodíte do světa?“

„Dyt to vidějí: dřeváky prodávám, násady na rejče, lopaty, hrábě...“

„Žádný porculán?“

„Hdepa bych vzal porculán. Na ten jsou jiní...“

Výslech byl u konce: tenhle Josef Voldřich rozhodně nebyl ten, kterého soud hledal.

„Tady na Javorníku je ještě druhý Josef Voldřich, taky světák, není-liž pravda? S čím obchoduje ten?“

Josef Voldřich č. 1 už zase dlabal ve svém dřeváku. Nastala dlouhá pomlčka, než se z něho vydrala vyhýbavá odpověď.

„Ten?... abych nim řek... ten chodí na inou stranu, víme! Chce si tu zavést hospodu, ale nevím, esli mu ji vobec povolí. Ty dole pro to nejsou...“

„Do toho mi nic není. S čím obchoduje ve světě, mi řekněte!“

„Nu – von má taky tak řekajíc sklo. Von má všechno.“

„A kde má chalupu?“

Tázaný hrábl rukou za sebe a odpověděl zkrátka:

„Hyndle...!“

Mastílek nemohl více vytáhnout z nehledaného Josefa Voldřicha, který kromě toho rozhodně odepřel ukázat mu chalupu druhého Josefa Voldřicha. I šel svou cestou, zanechav dlouho trvajícím vzrušením v rodině Josefa Voldřicha č. 1.

Po nějakém hledání našel Josefa Voldřicha č. 2. Starý přihrblý člověk, ale hodný, veselý, samý šprým, dle všeho jediný občan na Staších, který se soudu nebál, ba jak slyšel, že soudu běží o nějaké svědectví ve věci, která se udála v Porýnsku, všechny vrásky jeho tváře se rozesmály a řeč z něho šla jako příval.

„I mordyje! To bych byl rád, kdybych panu soudci mohl povědět! Já s takovým pánem moc rád rozprávím a taky mordyje rozprávět umím! To by viděli, mordyje hýml! A viděj, šudy sem tam byl, vědí, na Rajnu! Tam nim maj víno! Sakra! všecko to tam znám, každou vesnici... Ale letos, víme, sem tam nebyl, na mou duši ne! – ani loni, ani předloni! Ale před dvaceti roky, mordyje! A všecko si pamatuju, inčkynhle dybych tam šíl, všecko bych poznal. Hodný sou tam ti lidi, ale německy se musí s nima rozprávět. Ale vo tohle mi není, já německy rozprávím, jako dyž bičem mrská, to se neptaj, mordyje!“

Mastílek se jen těžko dostal k slovu. Chtěl požádat Josefa Voldřicha č. 2, aby mu zjednal člověka, který by ho doprovodil do Stachova, kde hodlal přenocovat a nazejtří se vydat za Josefy Voldřichy, kteří bydleli po dědinách poroztroušených na opačné straně frejrychty.

„I s radostí nim dám s sebou kluka, kterej ních tam dovede,“ pravil děda. „Ale dovolej, radou bych nim byl. Přespěj tam, ale toho Josefa Voldřicha nechaj bejti! Voni ho nenajdou, je to marný! Neříkaj nikomu, že sem nim to řek, vědí, mordyje. Voni to sou volové, víme!... copa myslej, že von takovej slamotrus umí promluvit s pánem? Ani hubu nevodevře, to nim povídám já! Takhle ve světě, při handlu, víme, to maj huby jak šlejfírny, ale před pánem nim zamrznou, a dláto dyby vzeli, nim je nerozevrou. Škoda jen, že to nejsem já, abych to svědectví dal, to by koukali! Ale lhát – to ne... vedí, na to sem já zlej, na lež! Dyby mě na místě zabili, neřeknu jí!“

Škoda, že se ta věc tam venku nestala před dvaceti lety, to by viděli, jak bych ji vypsal, mordyje...!“

Nikdo nelitoval víc než Mastílek, že Josef Voldřich č. 2 z Javorníka právě letos nebyl v Porýnsku, ježto tím by jeho posláni bylo čestně zakončeno; než jeho rady, aby dál nepátral po pravém Josefu Voldřichovi, nehodlal uposlechnout. Projelo mu sice hlavou, s jakou úzkostí asi čekají doma na jeho návrat, trápilo ho také pomýšlení, co si bez něho počnou páni u soudu. Uvážil nadto, že zítra je Štědrý večer, který každý v klidu a bázni boží tráví se svou rodinou, kdežto jemu podle všeho nepřinese než nové úmorné běhání, svízele, zimu, hlad a zlost. Přesto však stál pevně na svém úmyslu vypátrat, děj se co děj, pravého Josefa Voldřicha. Zdálo se mu, že by na sebe uvalil nesmazatelnou hanbu, kdyby úkol neprovedl. Provede-li ho, nemohlo ho minouti zvláštní uznání ze strany jeho představeného; ba cosi o slávě se mu zdálo...

Stmívalo se již silně, když v průvodu čtrnáctiletého synka Josefa Voldřicha č. 2 z Javorníka nastoupil cestu ke Stachovu.

Šeredná, svrchovaně nepříjemná pouť. Nebe zevšad zatažené, severák se rozdul dvojnásobnou silou, chlad přinášel, oděv pronikal, že tuk v kostech tuhl. Přituhlo i při zemi, měkký, rozbředlý sníh zmrzl v kostrbaté, ostré chundely, kaluže se pokryly ledovou korou, která, kde byla voda hlubší, třeskně pod nohama rupala a pukala. Cesta, na níž se utvořilo všude kluzké náledí, strmě sbíhala po svahu, takže nohy každým krokem se smykaly. Suchopárem, lukami, lesem vedla tato zlořečená cesta, po níž kluk vedle něho uháněl kamzičími skoky, takže Mastílek jen s největší námahou mu stačil. Když ho napomínal, aby tak neběžel, odpovídal:

„Co chtěj? Běžet člověk musí, aby nezmrz.“

Dvakrát třikrát ubohý Mastílek upadl, jednou dokonce sjel po celé své délce ze svahu asi tři sáhy vysokého, přičemž si odřel pravou ruku a pohmoždil pravé rameno; také svrchník na lokti a na zádech byl silně pošramocen.

Když se dostali do stachovské kotliny, burácení větru poněkud ustalo, zato se dalo do sněžení. Mastílek s hrůzou pomyslel na trampoty, jež by mu byly nastaly, kdyby vánice ho byla překvapila

pod Javorníkem...

Když došli prvních chalup stachovských, kluk prohlásil, že se vrátí domů.

„Pojď raděj se mnou,“ zval ho sluha, „bude ti zle na cestě. Kdoví, dostaneš-li se nahoru.“

Chlapec máchl rukou.

„Já se nebojím,“ pravil, „ale vedí – dát by mi něco mohli. Zejtra je Ježíška...“

„A co ti mám dát?“

„Nu – něco. Dyt sem jim posloužil – beze mne by netrefili...“

Mastílek uvážil, že kluk má pravdu. Vyňal z kapsy dva šestáky a dal je klukovi, který vesele poskočil, zdvořile poděkoval a v následujícím okamžiku zmizel ve vřavě kroužících vloček v noční tmě. Pět minut nato vešel soudní sluha do šenkovny na Staré faře, kde na ten čas nastal konec jeho útrapám.

„Našel jste Josefa Voldřicha?“ tázal se hospodský ne bez úsměšku.

„Najdu ho zítra,“ odpověděl sluha. Hospodský se zlehýnka usmál, ale hosté propukli v třeskný smích.

Když se téhož dne ráno Mastílek neobjevil v úřadě, nastal při soudu poprask a shon po něm. Žena příběhla a hořekovala, pan soudce se mračil a kdekoho se jal vyptávat, jak je daleko do Stachů. Když zvěděl, že obec stachovská se skládá z mnoha dědin a potroušených samot, a uvážil, že včerejší špatné počasí asi nedovolilo sluhovi, aby je všechny obešel, namlouval si zpočátku, že se Mastílek vrátí během dopoledne. Když však Mastílek nepřicházel, vjel do něho nehorázný strach, aby se mu něco nepříhodilo. Radil se s adjunktem, zdali by se neměli vyslat poslové, kteří by po něm pátrali. Adjunkt byl měkčí povahy a měl ještě více strachu, i navrhl, aby byl přibrán na poradu písař Maier, jediná soudní osoba, která znala poměry v okrese.

Byv tázán, pochopil tento člověk rázem svou důležitost a jeho věhlas zazářil jasným světlem.

„Dvacet let zde píšu na soudě,“ pravil, „a není člověka, abych ho

neznal nebo aspoň o jeho poměrech nevěděl. Je to mizerný okres, pane sudí, a není na světě horšího lidu. V Srni se perou, všude mluví nůž. V Nezdicích zase a vůbec v celém Podlesí kradou panským dříví, utrhnou si na cti a pořád se soudí. Na Staších je samý světák. Světáci, jak známo, vyučí se ve světě jen darebnostem. Řekne-li se mi: Josef Voldřich ze Stachů – tož vím, že je to darebák. Zkrátka, myslím, že tomu Mastílkovi něco udělali, a to hlavně z toho důvodu, že jsou teď světáci doma. Pijí po hospodách, hrají v karty a utrácejí peníze, které vydělali ve světě. Jiného člověka mezi sebou neradi vidí a drží urputně k sobě. Pan sudí by se přesvědčil, že z nich nic nevytáhne, i kdyby je na skřípec dal. Jestli tam někdo něco udělal Mastílkovi, všechny stopy po něm se ztratí a on se už nikdy neobjeví...“

Tato poslední slova pronesl Maier hrobovým hlasem a zdálo se, že jeho vypoulené, neklidné oči v následujícím okamžiku vyletí z důlků a poletí někam do neznáma.

„Nedej Pánbůh!“ vyhrkl adjunkt a po chvíli dodal:

„Do pěkné zabijárny mě sem zastrčili! Však mi už v Praze řekli, že tady lišky dávají dobrou noc!“

Sudí si vjel do řídkých, prošedlých vlasů.

„Nu – snad přece nebude tak zle...“

A po chvíli:

„Tož taková sebranka tu je, povídáte, Maiere! Nu – počkejte, lumpové – já se do vás obuju! Uvidíme, jestli vám nevezmu típec!...“

Usneseno pak, že se vypraví poslové do Stachova a že se uloží četníkům, aby bez prodlení zavedli pátrání. Usnesení bylo moudré, chyba jen, že se jeho provedení potkalo s obtížemi. Cetnická stanice kašperskohorská se skládala té doby ze závodčího a jednoho muže. Ten právě odešel na obchůzku jiným směrem a závodčí byl churav. Nastal tedy shon po jiných poslech, ale ten měl skrovné výsledky. Ježto cesta byla špatná, nikdo nechtěl jít, každý poukazoval k tomu, že hrozí vánice a že výstup na milovský vrch bude nemožný. Teprve kvečeru se poštěstilo najít člověka, v němž slíbená odměna jednoho zlatého zvítězila nad všelikými obavami. Pan sudí mu nařídil, aby

došel především k představenému, tam se přeptal po nezvěstném sluhovi a zároveň mu donesl vzkaz, aby zavedl bez odkladu pátrání po něm. Uloženo mu též, aby, možno-li jen poněkud, ještě v noci se vrátil podat zprávu, co slyšel o Mastílkovi a jaké kroky podnikl představený k jeho nalezení.

Posel se dostal šťastně do Německých Chalup a vyřídil představenému vzkaz pana soudce. Bylo to asi v době, kdy se Mastílek vrátil z Javorníku do Stachova. Když představený uslyšel, jaké se rozběhly po městě zvěsti o osudu sluhově, odpověděl velmi vážně:

„Vyřídíte panu sudímu a všem pánům tam u soudu, že jsme poctiví stachovští králováci a žádní raubíři. Naší vinou není, že páni poslali sluhu hledat někoho, o kom sami nevědí, kde je, a že sluha zabloudil nebo dokonce zmrzl. Povím vám tolik, že tu byl u mne a že po poledni se vydal na Javorník. Víc o něm nevím a také ho teď hledat nepůjdu, protože by to bylo marné. Však vidíte, jak se sype sních. Kdeže bych ho našel, dostal-li se z cesty! Chcete-li, doběhněte si sám na Javorník a přeptejte se, však vám povědí, došel-li tam.“

Na to posel:

„V tomhle máte na mou duši svatou pravdu, ale abych já teď chodil na Javorník v téhle tmě a v té psotě a popřípadě se dostal do kránkotských lesů a tam aby mě sních zasypal, to bych se pořádně okradl a na to jsem taky nebyl zjednán. Taky se nevydám domů – v téhle nepohodě byste psa nevyhnali, a proto doufám, že mi dopřejete noclehu. Zítra ráno se vrátím do Hor a vyřídím, co jste mi řekl.“

„Dobře tak, jen se tu u nás vyspěte, však zítra zvíme, byl-li soudní sluha na Javorníku, a nedošel-li tam, půjdeme ho hledat. Naší vinou nebude, jestli ho zasypal sních nebo zmrzl-li někde. Ale myslím spíš, že zaběhl někam do Zuklína nebo do Rohanova a že se zítra vrátí.“

„Nu, toť se rozumí,“ přisvědčil posel, jehož obavy, měl-li vůbec jaké, se rozplynuly jako kousek cukru ve džberu vody. Když se ohřál a najedl, natáhl se na lavici a usnul spánkem spravedlivých.

Na Horách bylo hůře. Během večera příběhla Mastílková několikrát do bytu pana sudího a všecka zoufalá a s velikým nářkem se přeptávala, zda nedošla zpráva o jejím nebohém muži. Protože se

jí nedostávalo útěchy a že posléze pan sudí, všecek rozmrzelý, a až se k tomu nepřiznával, také ustrašený, zhurta se na ni osopil a div jí neukázal dvěře, uchýlila se se svou smrtelnou úzkostí k panu adjunktovi, který, jak říkala, měl zlaté srdce.

Tam se odehrál srdcervoucí výjev, ježto paní adjunktová z plna srdce pochopila její náladu.

Zpočátku Mastílková plakala a za velikého nářku prohlašovala, že umře, že tohle souzení nepřechká, a paní adjunktová ji těšila, ale brzo pláč a nárek ji nakazily a obě ženy o závod si stěžovaly na své společné neštěstí.

„Vidíš teď, Otoušku,“ obrátila se paní k adjunktovi, „že jsem měla pravdu! Však bych byla bezmála omdlela, když jsi přišel se zprávou, kam se máme dostat. Hned jsi měl prohlásit, sem že nepůjdeš! Jak se teď dostaneme odsud jinam? A komise nastanou a ty budeš muset jít mezi ten lid... a já ubohá si budu zoufat strachem o tebe...“

Že snad přece nebude tak zle, mínil pan adjunkt.

A bude! A hůře bude! Sibiř je tady krvelačnými divochy obývaná. A jiného tu není nic, zhola nic, není společnosti, není človíčka, s nímž by bylo lze mluvit! Co je jí platno, že je paní adjunktovou?... A zítra bude první Štědrý večer, co vyšla z otcovského domu. Strašný Štědrý večer, který jí přinese jen pomyslení na tuto nešťastnou ženu a na její ubohé sirotky...

„Ach, moji sirotkové!“ lkala Mastílková.

„A nač jste ho posílali ven do té hrůzy?“ obrátila pojednou řeč paní adjunktová.

„Ale upokoj se přece, dušinko. Pan soudce...“

„Pan soudce má v prsou kámen místo srdce! Vám všem úřad vzal cit...“

„Ach ano, pan soudce nemá srdce!“ dotvrdila Mastílková. „Co si já počnu? Kdo se ujme mých dětí? Až přijdu k panu soudci prosit, aby se nás ujal, ukáže mi dvěře...“

A znovu velký pláč. Půlnoc minula, když Mastílková odešla, těžce se loučíc se soucitnou paní adjunktovou. Byla by snad zůstala do rána, kdyby adjunkt nebyl nadhodil, že se děti budou bát. Poslední její slova byla:

„Hned ráno bych se sama vydala ho hledat, ale co by si tu děti počly beze mne! Dojista toho posla, který měl přijít se zprávou, taky tam zabili...“

Na Štědrý den ráno už nesněžilo, sněhu však napadlo mnoho předchozí noci; v Šebestově a na Německých Chalupách ho leželo na padesát centimetrů. Také vítr ustal, ale zato silně mrzlo, když posel vyslaný za Mastílkem se vybral ze statku starostova a pěkně pomaloučku tíhl k Javorníku, aby se pozeptal, zda tam došel soudní sluha. Když se dostal do Tejmlova, oslovil známého občana, s nímž se potkal.

„Viděl jste včera soudního sluhu?“ tázal se ho.

„Ovšem, že sem ho viděl. Sil k Javorníku. Jen bych rád věděl, co tam hledal.“

„To já nevím. Mě za ním poslal pan soudce, protože se včera do Hor nevrátil. Ještě v noci jsem měl dát zprávu panu soudci, ale času dost dnes. Jen kdybych věděl, jestli se tam ten člověk dostal, hned bych se vrátil a bylo by po cestě...“

„No, víme, von se splecti moh taky – já vo ňom neslyšel. Co ho sem čert bral? Moh zvostat doma. Dostal-li se delů do Kránkotů, neřek bych, že vyváz. To už nezbejvá než dojít do Javorníka a tam se přeptat.“

Posel se dostal do Javorníka, kde zvěděl, že Mastílek netoliko tam šťastně přibyl, ale že i dorazil bez úrazu do Stachova.

„Tak co?“ broukal posel. „To bylo ňákých štráchů a řečí o něm! Jako bych si to byl nemyslil! Co se člověk naběhá a napachtí za mizernou zlatku. Už se za ním nepoženu, vrátím se přímo domů a panu soudci vyřídím, že měl o něho zbytečný strach. Mrzí mě jenom, že jsem tohle nevěděl u představeného. Kde už bych teď byl!“

I zaměřil do Hor cestou skrze Kránkoty a hřbetem žďánovským dolů ke strakonické silnici. Zastavil se v hospodě Na cikánce u samých Kašperských Hor, aby se po vystálých útrapách náležitě posilnil. Minulo již poledne, když se dostavil k panu soudci, který zatím odeslal dva jiné posly, aby hledali Mastílka i jeho.

„Nu tak! Co je? Kde jste se tak dlouho zdržel, člověče!“ – přivítal ho pan soudce.

„Ach Ježíšmarjá – tam je zle, milostpane! To jsem zkusil, ani vypsat nemohu...“

„A co je s Mastílkem?“

„Nic – šel včera večer z Javorníka do Stachova a dobře se tam dostal. Byl bych šel za ním, ale milostpán líbil poroučet, abych ohlásil, co jsem zvěděl.“

Sudímu se ulehčilo; bylo zřejmo, že soudnímu sluhovi se aspoň do včerejška nic zlého nepřihodilo. Přesto se osopil na posla:

„Zatrolený člověče, tohle jste mi nemohl ohlásit dříve? Od božího rána na vás čekám, ba v noci že přijdete, jsem myslel.“

„Oh – já jsem zkusil! – můj Bože, tam je sněhu!“ dokládal se posel a jal se vypravovat dlouhou historii svého utrpení. Ani slovem se nezmínil, že přespal u představeného, že se vydal na Javorník teprve ráno a že se posilnil na Cikánce. Konec jeho referátu vrcholil v tom, že by za svou ohromnou námahu zasloužil ne-li tři zlaté, tedy aspoň dva.

Dostal je a po městě se roznesla zvěst, že Mastílek žije a že co nevidět přibude.

Odpoledne pravil v kanceláři pan sudí adjunktovi:

„To už hrom aby do toho pral! – nyní abych vypravil zase posla za dvojicí, kterou jsem poslal ráno do těch prožluklých Stachů. Takovouhle vesnici čert aby si představil!“

Nedošlo k výpravě nových poslů, ježto ke třetí hodině se jeden vrátil se zvěstí, že se Mastílek odebral ze Stachova někam k Zadovu, aby našel Josefa Voldřicha, a tam že za ním nešli, protože by se příliš omeškali...

Vyspav se na Staré faře a nabrav nových sil, vydal se Mastílek skutečně za jitrního šera za svým úkolem. Když zjistil, že přestalo sněžit a že mráz učinil konec blátu a vodám, velice se zaradoval a nepochyboval, že svému poslání dostojí.

Šel napřed do Jirkalova, kde prý bydleli dva světáci jménem Josef Voldřich. Než Jirkalov byl příliš blízko Stachovu, aby se tam

nedověděli, že soud hledá Josefa Voldřicha, a tak se stalo, že se oba nositelé tohoto jména ztratili nic jinak, než jako bys hodil dvě maková zrníčka do velké kupy sena. Od chalupy k chalupě, od domku k domku chodil soudní zřízenec, ale pátrání nemělo výsledku. Neviděl než polekané ženské, splašené děti, jen tu a tam zamklou mužskou tvář a oči, z nichž sršela nedůvěra a tvrdý vzdor.

„Tady přece bydlí Josef Voldřich?“

„Hyn? – hyn není žádněj Voldřich, ani Josef ani jinej. Hyn je Kortus.“

„A kde bydlí Josef Voldřich?“

„Nevím.“

Anebo:

„Nu, pravda – Josef Voldřich, to je hyndle, ale von tam není.“

„A kde je?“

„Nevím, vodešel do lesa.“

„Kdy se vrátí?“

„Nevím...“

Co dělat? Nehledat dále? Vrátit se domů a ohlásit panu soudci, že vše, co podnikl, bylo marné, že Josefa Voldřicha nenajde? Štědrý večer dnes... žena a děti čekají, dojista se oň už strachují... Kdyby se nyní sebral a zamířil domů, dopoledne by tam mohl dorazit... ale pan soudce mu uložil, že Josefa Voldřicha najít musí; kdoví jak ho přivítá, vrátí-li se s nepořízenou. Kdoví co všecko závisí na výsledku, k němuž byl obeslán tento Josef Voldřich... Těžko si vzít na svědomí možné následky... Ať už je tomu jakkoliv, půjde dál... je tu ještě Říhov, Kůsov, Zadov, Churáňov... přece konec světa to není... Odjakživa konal svou povinnost, vykoná ji také nyní, aby se mu nemohlo vytknout, že byl liknavý... Opozdil se, jakáž pomoc! – však se ho doma dočkají... Kdyby se mu dostalo důtky, měl by svátky beztak zkažené. Nenajde-li přes všecko své pátrání onoho nešťastného Josefa Voldřicha, bude čistý aspoň před svým svědomím a pan soudce ho omluví. Najde-li ho přece, bude to zásluha neobyčejná, na kterou se bude moci odvolat a na niž se nezapomene...

A ubožák šel k Říhovu. Široširá, lesklým sněhem zahalená pláň,

bílá hladina, přes níž se klenulo modré nebe a na níž se mihotavě odrážely sluneční paprsky, se rozprostírala vpravo i vlevo a mírné svahy kolem byly tak jasně zality slunečním svitem, že se oči hned odvracely, protože nemohly snést jejich oslňující třpyt. Po nevyšlapané cestě všude sypký sníh; závěje nebyly, ale náledí pod sněhem ukryté, hladké jako sklo, kladlo krokům ošemetná osidla.

V Jirkalově mu řekli, že do Říhova je půl hodiny cesty, ale došel tam teprve za dobrou hodinu.

Zase chodil po chalupách a ptal se po Josefu Voldřichovi. Jakási starší ženská, která leknutím div se v kámen neobrátila, když ho spatřila na prahu svého obydlí, ukázala němým posunkem na blízkou chalupu vystavěnou z kamene a bíle omítnutou.

„Co se mne tak lekáte?“ tázal se jí. „Myslíte, že vám něco zlého udělám? – Vždyť vidíte, že se vás jen ptám...!“

Tu se jí jazyk rozvázal, ale rty se třásly a zuby jektaly.

„A Ježíši ukřižovanej – co byste nám nes dobrýho, dyž jste vod soudu – dvakrát už byli u nás vod ouřadu a zle bylo. Jednou, už je tomu dávno, káceli jsme v lese – nu, dítě jsme vzeli s sebou – chlapce, bylo mu pět let... doma jsme ho nechat nechtěli a nemohli, dyť jsme tam byli na celej den, v tom lese. Nu, chlapec pobíhal, kdopa ho může při práci uhlídat?... Tak když jedno to drvo padalo, zrovna tam zaskočil a zabilo ho to! A kvůli tomu nás všechny vobeslali a bylo těch vejslechů, můj ty Bože! Nestačí, desetkrát jsme museli k soudu, nebožtík i já, a tahání nebylo konce... a já že tam měla dohlídnout!... A nakonec mě eště zavřeli na tejuden! Dítě bylo pryč, to potahování, ta hanba... a ke všemu padesát zlatejch to koštovalo!... A Kroužilkovou v Zadově zas vodsoudili, že dítě nechala doma, dyž šli kácet, a dítě si hrálo se sirkama a zapálilo chalupu a uhořelo! Tak co má člověk dělat! A podruhé zas to bylo skrz ňákou pěšinu přes ňákou louku, přes kterou jsme chodili po léta, a to nám řekli, že jsme rušili držbu... a zas bylo toho tahání a volání na ouřad a stálo nás to dvě stě zlatých... inu, člověk nihdá neví, jak se pánům zachovat...“

Mastílek snad už ani neslyšel poslední slova. Zaměřil k naznačenému stavení a vešel do světnice. Plno lidí tam, dusné horko,

pára a puch, až se dech tajil. Jakýsi stařec uvítal příchozího, byl vysokého vzrůstu, lysohlavý; právě se holil a měl bradu a hořejší ret ještě namazané mydlinami a v pravici třímal břitvu. Soudní sluha bezděky couvl o dva kroky, tak hrozivým se mu zdál tento staroch, jehož přečnávající, ostrý a silně zahnutý nos připomínal luňáka. Než tato bezděčná hrůza prchla, když stařec promluvil.

„A hleděme, kakraholte – voni jsou vod ouřadu? Copa nám nesou? Vítám nich, jen nejdou-li s ňákou obsílkou, nedej Pánbůh...“

„Počkám, až se oholíte...“

„To by museli dlouho čekat, to u mne nejde tak zčerstva, víme? To vedí, jsou tu boží svátky, tak se člověk musí trochu zarychtovat, aby se ho ženský nelekaly. To by nevěřili, jakou ty štětiny mají tvrdost. Půl hodiny aby je člověk nechal pod mejdlem, než se kapku poddají! Potom, to vedí, za moc ta břitva taky nestojí, tupá je jako motyka a škrabe jako všichni čerti...“

Smál se při těch slovech, nenuceně, dobrácky. Vypadalo to, jako by se všechny nesčetné rýhy jeho hubeného obličejce smály s ním, ba i bílé mydliny na rtech a na bradě a chuchvalec pěn na licousích.

„Nu tak inčkyn,“ vedl dále svou, když viděl, že soudní sluha rozepjal svrchník a hrabal se v kapse, „řeknou, tento, vobsítku hledají? Maj ňákou?“

„Mám – nemám – dosud nevím. Jmenujete se Josef Voldřich?“

„To se jmenuju, pravda – a kluk hyn taky.“ Ukázal na výrostka, pololežícího na lavici a úkosem nesměle pohlížejícího na soudního sluhu.

Stará žena přistoupila.

„A Ježíšmarjá, co to zase bude? Dyt voni se ti páni jistě mejlí! Dyt von tenhle můj starej kuřeti neublíží! A dluhy nemáme a s nikým nemáme soudy...“

„Ale počkejte přece, matko...“

Ale stará nemlčela, obrátila se k výrostkovi, napřáhla obě ruce, semkla prsty v pěst a spustila:

„To asi ty zas, ty kluku neřádná, nešťastná! Co sem se ti namluvila, abys nechodil s tou chasou do panských lesů! Inčkyn to máš a my s tebou...“

„Ale matko, mlčte přeci – vždyť s tím chlapcem nemám co dělat. S vámi mluvím, strejčku! Chodíte světem?“

Staroch se vzpřímil, smát se přestal.

„Kraj světa sem zběhal, v Sedmihradsku sem byl a na tureckejch hranicích...“

„V Němcích taky?“

„Celou německou zem sem prošil a celou ni znám jako hyn svou dlaň...“

„Letos jste tam byl?“

„Ale co nich to napadá? – Dyt dvacet let už nesvětačím.“

„Tož to tedy vy nejste. Řekněte, prosím, mimo vás je tu ještě nějaký Josef Voldřich, tady nebo v Kusově nebo v Zadově...“

„Nákej Josef Voldřich, povídají? Voldřichů je hyn jako psů! A každej třetí se jmenuje Josef. To se nahledají, než toho pravýho najdou! Voni jsou taky Voldřichové na Churáňově, ale tam radši nechoděj! To je vejška, pomoz Pánbůh! – a sněhu nákýho! – voni se tam nedostanou!... A co mu chtějí, tomu Josefu Voldřichovi? Maj snad vobsítku pro něho?“

„Nu, snad dosvědčit má něco...“

„A jejeje! dosvědčit! To je zlá věc! Z toho nic nekouká než samá mrzutost! Pane Bože, chraň nás!... Nechaj to bejt, sednou sem k nám – pošlu pro pivo! Máme Štědrej večer, daj lidem pokoj! To vedí, inčkyn se postíme, ale večer bude černej kuba – houby s kroupama a švestková vomáčka... ale vedí, voní budou mít hlad, voni se už asi moc naběhali, tak Pánbůh jim vodpustí, dyž něco pojedí. Kafe uvaříme a vánočku taky už máme upečenou. Nic se nevoslejchají, jako doma tu sou. Jen žádný svědectví! Všecko radši než svědčit!“

I žena domlouvala Mastílkovi, aby něco pojedl, takže si dal konečně říci a snědl hrnec kávy s vánočkou. Co jen měli, ti lidé by byli snesli na jeho pohoštění a uctění, takovou radost měli z toho, že obsílka, kterou jejich host nosil, neplatila jim. Byl dojat, vida ochotu těchto prostých lidí, ale ač se mu tu líbilo, byl pamětliv své povinnosti a nedal se přemluvit na delší pobyt. Dva z hochů vyšli s ním ven, aby mu ukázali cestu ke Kůsovu...

Bylo poledne. Za čtyři hodiny zapadne slunce, nastane Štědrý

večer. Zda se dostane do té doby domů, v kruh svých milých, kteří s touhou očekávají jeho návrat a snad se souží strachem o něho? Nenažde-li do té doby Josefa Voldřicha, je konec hledání a jemu nezbude než vrátit se do Stachova, a to s nepořízenou, a domů do města ke své rodině se navrátí až zítra, na Hod boží! Pěkný Štědrý večer tam budou mít, jeho žena, jeho děti, a po neveselém večeru dlouhou noc, plnou úzkosti a strachu o svého živitele...

S nepořízenou! Co řekne pan sudí? Jak ho uvítá, až mu řekne, že se nemohl dopátrat obeslaného, na jehož výsledku snad mnoho záleží?... Pan soudce řekne: „Mastítku, vy jste člověk, na něhož nelze spoléhat!“... Zachvěl se při tom pomyslení, v hlavě mu zavířilo. Kdeže mu uvěří pan sudí, až mu vyličí, co se naběhal, co se nahledal! – Vždyť kdo neviděl a nezkusil sám, představit si nedovede!

A šel a šel, krok za krokem, sám a sám, planinou zalehlou bílým, oslňujícím sněhem. Kluzko bylo, místy ležely hluboké závěje, do nichž až po pás zapadával. Jak se tudy vrátí za noční tmy? Cesta značně stoupala, až se mu najednou zdálo, že ztratil směr, že kráčí nazdařbůh. Ulekl se, stanul, rozhlížel se. Brzy se upokojil, vždyť viděl domky před sebou vpravo, vlevo – potroušené chaty osamělé i v malých skupinách, vypadající jako malé kopečky sněhu, které navál vítr. Ve skutečnosti byly vzdálenější, než by člověk soudil, průzračný, čistý vzduch těchto vysokých planin klamal zrak a napohled mírný svah, na němž stály, byl ve skutečnosti dosti strmý.

Dostal se k prvnímu stavení, vešel do světnice; lekli se ho jako všude. Mladá, švarná žena, která drhla podlahu, vyskočila a vytřeštila naň oči.

„Pro Kristapána, snad nejste od soudu? Dnes byste přec mohli dát lidem pokoj!“

„Nebojte se, hospodyňko – nic zlého vám nepřináším. Jen zeptat jsem se vás přišel, kde bydlí Josef Voldřich. U vás to přece není...“

„A tak! Vítám vás, sedněte u nás. Josef Voldřich, tady v Kůsově?... počkejte, ano, to je ten tam dole, až u potoka... anebo ten nahoře, jak se jde k huti, pod Unišperkem? Toho myslíte?“

„Má zlatá, já vám nepovím, který z nich je ten pravý, ale jednomu

z nich mám doručit obsílku, aby se dostavil k soudu...“

„A Pánbůh s ním, co udělal, co mu chtějí páni?“

„Nic neudělal, nebojte se o něho. Ptát se ho chtějí po něčem...“

Mastílek se chránil vyslovit osudné slovo svědectví.

Žena se trochu vzpamatovala, ustrašený výraz zmizel. Stála chvíli nemluvic a zamyslíla se.

„Když vy nevíte, který to je,“ děla poněkud váhavě, „jakž bych já mohla vědět? Ale posad'te se na chvíli, zavolám muže, s tím se snad domluvíte. Je radním v obci, věci od ouřadu jeho se týkají, já se do toho nepletu a taky se nesmím plést. Doběhnu pro něho, je ve stáji, hned tu bude...“

A chutě vyběhla, bosé bílé nohy jen se zaleskly na černé podlaze. U dveří stály těžké dřeváky, do nichž vklouzla, klapky klapky po dlážděném průjezde a po chvíli dvojí klapot a blížící se tlumený rozhovor.

Pan radní vstoupil, mladý muž, urostlý jako jedle, štíhlý v pasu, mohutný v ramenech, krásného, výrazného obličeje, jiskrných černých očí, orlího nosu; bradu měl holou a kníry oholené, jen do polovice lící černaly se husté licousy. Oděn byl v šerkové spodky, starou ušpiněnou vestu, kdysi malovanou, a v hrubou režnou košili; nohy trčely ve vlněných ponožkách a v mohutných dřevácích, které zul, jakmile vstoupil do světnice, ale šedý plstěný klobouk podržel na hlavě. Žena podle něho lepotvárná, vysoká téměř jako on, uzardělá, jako malovaná, zkrátka párek jako dvojice obrázků.

„Pěkně vás vítám!“ pravil podávaje ruku hosti.

I rozproudil se hovor, slovo dalo slovo.

Když pan radní zvěděl, oč jde, dal se do hlasitého smíchu.

„Mně se nesmějte,“ pravil Mastílek, „však víte, že vykonávám pouze, co se mi nařizuje.“

„Taky se nesměju vám – to by bylo! – ale pánům se směju, co jsou v ouřadech. Spravujou nás a nemají zdání, jak je u nás. Copak eště u vás u soudu, to nic není – ale u politickejch! Do večera bych vám nedopověděl, dybych se pustil do povídání, co nám sem posílají za lejstra! Samý věci, co nemůžou bejt!“

„Nu, víte, já jen proto bych vás prosil,“ přerušil ho sluha, „abyste

mi pomohl najít Josefa Voldřicha, aby nepovstaly nové zmatky –“

„Dobře, dobře, rozumím. Ale jak vám pomůžu, když sám nevím, koho soud hledá. Na tamtej straně, povídáte, jste toho člověka nenašel. U nás to není, u nás jsou dva toho jména. Dolejší, hyn k vodě, to nemůže být. Ten pravda světačí, ale jen po Čechách, protože mu nechtěli vydat pas do ciziny, dyž si nevodbyl legrutýrku. Hořejší jakživ nesvětačil. Já vám inčkyn povím, protože je mi vás líto, že na boží Štědrej večír máte tak běhat a už se sotva dostanete demů – ale prozradit mě nesmíte, abych neměl mrzutosti s těmi lidmi: řekl bych, že jinej to není, ne-li Josef ze Zadova – říkají tam po domě u Josefů. Ten letos v Němcích byl, to vím jistotně. Najděte si ho a doručte mu obsílku, však uvidíte, co řekne. Bát se ho nemusíte, je to hodnej člověk. Jen ať se s ním ti páni dlouho netahají – to by mě moc mrzelo; moh byste to řecti panu soudcovi a vypsát trošku, co vobnáší, tyhle vobsílky hyndle nahoře...“

„Buďte bez starosti – jen jednou tu cestu vykoná do Hor. Zaplat' vám Pánbůh za to, že jste mě uvedl na tu stopu...“

Mastílek byl zase na cestě, sám a sám jako dřív, jenže nebe nad ním, donedávna temně blankytné, přibíralo zelené tóny a na obzoru zevšad vystupovaly hnědošedé páry, podobné valícím se kotoučům hustého dýmu. Hory vpřed, hory vpravo i vlevo vysoké, černým lesem pokryté. I přímo před ním vystupoval ze sněhu les, za který slunce už zacházelo... A sněhu pořád víc, sypkého, do nějž se bořil jako do jemného prachu a na jehož dně bylo kluzké náledí. Došel toho lesa, zapadl v jeho němý klín. Hluché, nesmírné mlčení ho obklopovalo, žádný šelest, ani nejmenší vánek nenarazil na jeho sluch, ani jediný ptáček nezacvrlikal, jen tiše, tichounko sníh se ronil z husté choje nad jeho hlavou a lepil se mu na šat jako drobné jíní...

Když vyšel z toho lesa, vystupoval před ním svah ještě daleko strmější, než byly ty, které do té chvíle přemohl, a závěje byly ještě hlubší. Také cesta se mu zase ztratila. Než to ho nepolekalo: viděl na svahu přímo před sebou skupiny chat. To byl Zadov – nad ním je už jen Churáňov, proletělo mu hlavou, a pak je konec světa...

Dostal se k prvním chalupám zadovským a ptal se, kde to je u Josefů. Zvěděl, že se uchýlil příliš vlevo. Dva hoši se k němu přidali,

vedli ho na cestu a ukázali mu: stezka probíhala obloukem vpravo po svahu; za dobrou čtvrt hodinu že bude u Josefů...

Uchozená ta stezka nijak nebyla. Bylo mu smutno. Soumrak, který dosud se trousil, pojednou jako by se sypal. Večer padal, Štědrý večer! Už nedojde domů, i kdyby nastal konec jeho hledání tam u Josefů, kam musí zanedlouho dospět. Co se doma zatím načekají v samém strachu o něho! Třetí den už byl pryč z domova! Kdyby byl tušil, jaké obtíže mu nastanou, byl by ženu upozornil, připravil... ale takhle není možno, aby se nedomýšlela, že se mu přihodilo něco zlého. Bude pamatovat, ubožka, na tento Štědrý večer!... Což bylo opravdu nezbytno takhle ho vyštvat? Pan soudce měl mít rozum, přece věc tak tuze nenaléhala, pan soudce mu taky mohl říci, nevypátrá-li do dneška do poledne onoho nešťastného Josefa Voldřicha, aby se vrátil domů, vzhledem k tomu, že je Štědrý večer, a aby pak po svátcích pokračoval ve svém hledání... Kdyby aspoň věděl, oč běží a je-li doručení obsílky skutečně tak nevyhnutelně naléhavé –

V tom to vězí! Kdyby se jeho vinou stala nenahraditelná škoda... Ubožák se zachvěl, prchla představa ženy i dětí a z padajícího šera vynořila se mu přísná tvář soudcova i oči jeho představeného se mu zabodly do duše.

„Mastítku!“ slyšel řeč. „Teď vidíte, co máte na svědomí! Jak odčiníte, čím jste se provinil proti člověku, jehož osud visel na včasném doručení obsílky, kterou jsem vám svěřil? Mohl jste si myslet, že bych vás hnal do této cesty bez naléhavé nutnosti? Vy jste zanedbal svou povinnost, vy jste se prohřešil proti přísaze, kterou jste složil!“

Zrovna ji slyšel, tu řeč. Zdálo se mu, že mu ji krákorá do uší hejno černých havranů, které přeletovalo nad jeho hlavou a tíhlo k temným lesům Unišperku.

„Ne, nedej Pánbůh!“ šeptaly jeho rty, „neřekne se o mně, že jsem neučinil vše, co mi velí moje povinnost. Děj se cokoliv, Josefa Voldřicha najdu. Lépe zmeškat Štědrý večer než se potácet dlouhým životem s výčitkou v duši...“

Chlapci, kteří ho přivedli na cestu, řekli, že bude za čtvrt hodiny u

Josefů. Už krácel půl hodiny touhle stezkou a ještě pořád tam nedocházel. Zatrolené záhadné vzdálenosti v těchhle horách! Klamou samy nebo se mýlí lidé?

Vyšel z lesa a šel ještě kousek cesty, snad jen dvě nebo tři minuty, ale jemu se ten čas zdál strašně dlouhým. Cesta zase stoupala...

Vtom se ozval přímo před ním hlas zvonku. Bim bam, bim bam – stříbrné zvuky v té velké tišině. Bylo mu, jako by samy tyto drsné hory, tyto širé zasněžené lány pozvedly svůj hlas na boží chválu a jemu na útěchu. Štědrovečerní klekání mluvilo k duši řečí tak slavnostní, tak sladkou, tak plnou nadpozemské síly, že mu slzy vytryskly z očí...

Než doříkal modlitbičku, už byl u chalupy, nad jejíž střechou čněla vížka se zvoncem, jehož poslední jasný zvuk právě dohlaholil. Stanul pod malým okénkem. V tu chvíli někdo rozžal světlo v příbytku, jasný paprsek vyskočil oknem, zatetelil se, zamrkal na bílém sněhu, a zároveň tlumeně, jako by z výšin, zaletěl k jeho sluchu zpěv, sbor milých dětských hlasů, vánoční píseň:

Narodil se Kristus pán, veselme se...

Sáhla mu ta píseň na srdce, bylo mu, jako by slyšel zpívat své děti. Štědrý večer jim nastal, dětem zde v zastrčené, zasněžené chaloupce, na pokraji pustých, dřímajících lesů, a netoliko dětem, všem lidem dobré vůle. Ježíšek k nim sestoupí, nadělí jim, přinese radost... Ježíšek?... Nadělí?... Přinese radost?

Nikoli Ježíšek! Sluha soudem poslaný k nim vstoupí a s ním strach... a všeliká radost, Štědrý večer, svátky – všecko se jim zkazí. Však viděl a cítil, jak je nevíтанý všude, jak se bojí jeho i jeho poselství...

Nesmírná hořkost ho zalila, sevřela mu hrdlo, div ho nezalkla. Není možná, nevejde k nim, ať z toho pojde co pojde... Odstoupí od tohoto prahu, vrátí se domů; však jeho děti mají také právo na to, aby v ten den nebyly zbaveny svého otce... Řekne to panu soudci, ohlásí mu, že našel Josefa Voldřicha, že stál na jeho prahu, ale že neměl odvahy kazit jemu a jeho dětem posvátnou dobu vánoční a že hned po svátcích tam dojde a obsílku doručí... Nám, nám narodil se! – z plna srdce jásavě pěl sbor dětí. Soudní sluha se obrátil k odchodu.

Vtom někdo otevřel dvěře z předsíně do světnice a v tom okamžiku vyrazil na zápraží pes, zlostně zaštěkl, vztekle se vrhl na cizího člověka a s takovou prudkostí, že Mastílek měl sotva čas znovu se obrátit a čelit mu. Byl to dosti velký, zrzavý, huňatý hafan, vůčihledě zlý, oči mu svítily zelenavým světlem. Mastílek se krčil ke zdi a nastavil hůl, do níž se pes, vztekle vrče a štěkaje, zahryzl... Žena se objevila na zápraží. „Kdo je hyn? – co hyn hledáte?“

„Odvolejte psa – musil bych ho praštit!“

„Vořechu – hyn jdeš – přivažte ho, děti... lehneš, Vořechu!“ Celý chumáč dětí se vyhrnul, měly co dělat, musily se přivěsit psu na obojek a mlátit do něho, než ho odtrhly.

„Ježíši na nebi!“ zvolala žena, když poznala, s kým mluvila, „to je od ouřadu! K nám přece nejdou!“

„Čertovo zvíře,“ vykřikl Mastílek, všecek rozhorlen nenadálým útokem psovým, „copak to tu máte za potvoru! Zrovna vlk!“

„Nehněvaj se... jsme tu na samotě... těžko by bylo bez psa hlídače... Ráčeť vystoupit, snad nich nekous, nedej Pánbůh –“

„Ne, nekousl.“

„Nu, zaplať Pánbůh, už jsem říkala mýmu, že je tuze vostrej ten pes... že nám způsobí mrzutost... S každým chci mít dobrou vůli, viděj!... můj muž taky... ale jakože je přes léto ve světě, myslí, aby ten pes nás hyn hlídal – Hyn k nám beztoho málokdo přichází. Kdyže bysme se nadáli návštěvy dnes večer!“

Nebýt onoho psa, Mastílek by byl nevešel do chalupy. Však už odcházel, než nyní mu odpadl tento úmysl a jeho myšlenky se dostaly na jiný směr.

„Nebudu vás zdržovat, matko,“ pravil, „a Štědrý den vám taky kazit nehodlám. Kde máte muže? Jmenuje se přece Josef Voldřich a v létě chodí světem, vid'ťe?... Nebojte se, nic zlého mu nepřináším!“

„Můj muž? – nu ano, Josef Voldřich mu říkají a světem chodí. Ale doma není. Do lesa odejel pro dříví panu učiteli dole ve Stachově...“

„Dnes? Na Štědrý večer?“

„Nu, viděj to! – jakáž pomoc! Máme hromadu dětí, musí se i v zimě trochu shánět na ně. Měl ject včera, ale že přišel ten nečas, nemoh. Tak jel dnes, aby pan učitel měl čím topit o svátcích! Dyž mu

to slíbil, slovo dodržet musel...“

„A kam jel pro dříví?“

„Nu, do Horských Kvild. To vědí, tady u našich by ho nedostal. U nás mají sedláci sotva pro sebe a neprodávají.“

„A brzo se vrátí?“

„Pojede druhou cestou, od Churáňova k Zadovu a přímo do Stachova. Sem kdoví kdy se vrátí – až někdy pozdě v noci. Na cestě von už bude, třeba už vod Churáňova, ale do Stachova, to je kus země!“

„Ba, je to kus země,“ vece s povzdechem sluha. „Nemohla byste mi naznačit, kudy bych se měl dát, abych se s ním potkal na jeho cestě?“

Žena váhala odpovědět. Stála chvíli mlčky, načež děla:

„Copa mu vlastně chtějí!“

„Nebojte se, povídám vám. Mám tu obsílku, po Novém roce zajde na soud a poví něco panu sudímu.“

„Ježíši na nebi! Snad ne!“

„Nu – co se lekáte? Pan sudí se ho zeptá, on mu poví a půjde zase domů. To víte, soudu se uposlechnout musí...“

„Ježíši! Maria Panno!... všichni svatí na nebi, chraňte a opatrujte... to je rána! Jak páni zavolají, zle je!“

„Na mou věru, vy jste zpozdilá ženská!“ rozhorlil se sluha. „Copak jsme tam u nás rasi nebo lidožrouti? Můžete mi přeci věřit, když vám povídám, že ho nic zlého nečeká. Nač tyhle řeči? Povězte mi zkrátka, chcete-li mi říci, kde bych se s ním na cestě setkal. Nechcete-li, vrátím se do Stachova a počkám si na něho tam. Už mám těch hloupostí až po krk. Povězte – nepovězte, to je jedno! Obsílku pro něho mám a ta se mu doručí dnes, zítra, jindy, a když ho soud zavolá, musí poslechnout. Teď si dělejte, co se vám zlíbí!“

Žena zalomila rukama.

„Kdyby tu aspoň byl,“ zabědovala, „von ví, jak promluvit, já sem hloupá – to maj svatou pravdu!... Vejdou k nám, holka se vobleče a ukáže nim.“

Vešel. Děti, které zatím uvázaly psa, přihrnuly se za ním. Bylo jich sedm nebo osm, tři chlapci od jedenácti do čtrnácti let, ostatní

drobné dětičky a nejstarší holčice asi šestnáctiletá, pěkná, ztepilá, líčka jako růže, oči jak trnky.

„Voblec se, Káče – musíš jít s pánem. Do Zadova ho dovedeš, přepτάš se, projel-li táta, a neprojel-li, ukážeš pánovi cestu k Churáňovu. Potom se vrátíš, za půl hodiny ať jsi tu!“

Děvče slova nepromluvílo; přehodilo přes svůj domácí úbor dvě teplé sukně, obulo vlněné punčochy, vjelo nohama do neforemných, slámou vycpaných dřeváků a stálo připraveno.

„Mně je vás líto, zlatičká,“ promluvil Mastílek na svou omluvu, „o Štědrý večer vás připravuju. Nehněvejte se!“

„To by tak bylo, pohněvat se,“ odpověděla matka za děvče. „Matka řekne a děti poslouchají, tak je to v pořádku. To by tak bylo, aby reptala!“

I ostatní děti, pokud byl Mastílek ve světnici, se chovaly bezvadně. Tiše stály v uctivé vzdálenosti a jedva úkosem pohlížely na hosta.

„Zdá se, že je dobře vedete,“ pravil Mastílek, přívětivě se usmívaje na ně i na matku. „Jste dle všeho hodní lidé, člověk těžko chápe, že se tak bojíte úřadu.“

„Vychováváme je jak se sluší,“ odpověděla matka, „aby zachovaly poctivost a nikomu neubližovaly. Páni vod ouřadu nás neznají, nic dobrého nám vod nich nepřichází, všechny si nás pletou... a my jsme hloupí, mluvit s nimi neumíme... a kerej by uměl, protože se to ve světě naučil, toho zakřiknou, k slovu nepouštějí. Tak je dycky strach, jak koho z nás obešlou, pro nic radostnýho to nihdá nebejvá.“

„Nu, nebojte se, tentokrát obsílka dozajista neznamená nic zlého...“

„Dejž to Pánbůh, jenže člověk těžko věří!“

„Dobrou noc, matko! Dobrou noc, děti! Naděl vám Pánbůh všeho dobrého na Štědrý večer!“

„Dejž to Pánbůh! Dobrou noc nim taky přejem!“

Mastílek zase kráčel svou cestou, po stopě, kterou jeho nohy zanechaly ve sněhu, a děvče se ubíralo před ním, pružně a rychle vykračovalo, takže jí sotva stačil a co chvíli ji musel požádat, aby

zmírnila krok. Noc již padla, měsíce nebylo, jen hvězdičky na nebi se třpytily a po bílém sněhu přebíhal poslední zákmit soumraku, dodávaje mu lehounce modrého lesku. Bylo dosti jasno, předměty podle cesty se dobře rozpoznávaly, ba vrhaly stíny.

Mastílek několikrát se pokoušel navázat hovor s dívkou, ale ta mu odpovídala ledva kratičkým „ano“ nebo „ne“. Ustal tedy ve svých otázkách a bral se mlčky za ní.

Za dvacet minut byli v Zadově, načež odbočili do hlubokého úvozu.

„Vy jste se neptala v Zadově, projel-li tudy otec,“ vece sluha.

„Nebylo třeba – stopy nevedou nazpátek. Hyn je cesta k Churáňovu, není možná ji chybit, však je vidět, kudy šly sanice, třeba jen jít po nich. Já se inčkyn vrátím. Dobrou noc!“

„Děkuju vám, má zlatá. Je tam daleko nahoru?“

„Já bych tam byla za čtvrt hodiny – budou-li voni, nevím. Je to do kopce.“

Stála před ním, vzpřímená, vysoká, usmívala se.

„Matka vám řekla, abyste se do půl hodiny vrátila. Jak se omluvíte, když to nedokážete?“

Máchla rukou: „Za deset minut jsem doma.“

„Matka je přísná na vás?“ prohodil ještě.

„Nevím. Co nařídí, musí se udělat.“

„Děkuju vám ještě jednou!“

„Není zač.“

Zašustěly sukně – cupy, cupy – rychlé kroky, pak se rozběhla, jako by kluzmo z kopce sjížděla, až mu zmizela ve tmě. Byl zase sám v té noční tišině.

Pošinul se vpřed, pomalu, s námahou se brodil sněhem. Úvoz se poněkud zatačel, vyhlídky dopředu nebylo. Pozoroval pouze, že cesta příkře stoupala. Stanul, rozjímal. Snad by bylo dobře, kdyby se vrátil do Stachova a tam vyčkal, až by Josef Voldřich přijel s forou dříví. Ale mohlo by se stát, že by on sám vraceje se k Stachovu v té noční tmě v těch zasněžených lánech nepovědomé krajiny zabloudil a minul se s člověkem, kterého tak dlouho a s tolikerou námahou hledal. A třeba by došel do Stachova, ale Josef Voldřich by tam byl

dorazil už před ním, vyřídil svou věc, a než on sám by přišel, už by zase byl na zpáteční cestě, a pak by všechna jeho dosavadní námaha byla marná... zítra by se musil znovu pustit sem nahoru... A venkoncem kdoví, je-li tenhle ten pravý Voldřich... vždyť radní dole v Kúsově mu řekl, že na Churáňově je ještě jeden Josef Voldřich, který také světačí – Až nahoru na Churáňov prý se nedostane, mu řekli; stoupá prý se tam jako do nebe a sněhu jsou nesmírné spousty... Kdyby ho opustily síly a on zůstal na té cestě ležet!... Zahynul by, zmrzl by bez pomoci v té strašné samotě! Co si počne, na čem se ustanoví? Cesta krutě stoupala, strašná svízel, ta chůze! Jen velmi zdlouhavě, krok za krokem se dostával kupředu; jeho hrud' mocně dýchala a všecek se propotil, ač bílá plocha sněhem pokrytá silně vyzářovala a mráz značně přituhoval. Přemohl zatačku, vyšel z úvozu, ze tmy vyvstala stráž strmá jako zeď...

Zase stanul, zase uvažoval. Ještě málo popojde, jen tak, aby se poznal, jak by bylo, kdyby musel dostoupat až nahoru; pak se vrátí do Zadova a počká tam.

Co mu nyní nastalo, nebyla chůze, nýbrž šplhání. Sněhu bylo sice méně, ba místy nebyl téměř žádný, vítr ho odvál, ale kluzko bylo tak, že každým krokem nohy se smekaly. Přišlo mu na mysl, že není možno tudy jezdit, byť byl kuň sebeostřeji okován. Tady že by ten člověk přijel se sáněmi naloženými dřívím? Dojista že on sám se odchýlil od cesty, zbloudil! Strašné pomýšlení! Ale to není přece možná, vždyť jsou tu hluboké brázdy, jež zanechaly ve sněhu sanice, vždyť neustále šel po těchto stopách!

Rozhodně: dále nepůjde, vrátí se cestou, již přišel. Než sestup po tomto svahu, kluzkém a hladkém jako zrcadlo, bude ještě daleko obtížnější!

Pozorně, o hůl se opíraje, jal se sestupovat. Leč sotva ušel pět kroků, už se mu noha smekla, on upadl, vrstva sněhu na pravém okraji cesty pod ním povolila a on střemhlav jako klubko se skutálel dolů po svahu – pět, deset sáhů – a uvázl v hlubokém sněhu – všecek zapadl...

Vyprostil se rukama. Než jak chtěl povstat, ucítil prudkou bolest v kotníku pravé nohy. Po několika marných pokusech udržet se na

nohou mu nezbylo než usednout na sníh. Nevěděl, kde je. Viděl toliko, že nebyl na cestě, a drahnou chvílí trvalo, než si uvědomil, co se to s ním přihodilo.

„Můj Bože,“ zasténal, „zlomil jsem si nohu – co si počnu!“

Ohmatával si strašně bolící kotník. Zdálo se mu sice, že noha zlomena není, avšak opěťované pokusy postavit se selhaly naprosto. Ani pomyšlení dostat se vzhůru po svahu na cestu a dolů také nemohl, protože svah byl velice příkrý, ba zdál se mu kolmou stěnou

–

A přece tu nemohl zůstat a vyčkat nahodilou pomoc, byl by neomylně zmrzl, však cítil, jak nyní, že musel ustat v pohybu, mu vniká mráz do těla. Šoupal se tedy po ruku i po kolenou doufaje, že se dovléče k cestě. Každou chvílí klesal unaven, závrať se o něj pokoušela, místy se také prodíral po čtyřech sněhem zalehlými houštinami, jež mu kladly tuhý odpor, nohy i ruce se zamotávaly do pichlavých trsů jalovců. Přitom bolest v noze rostla a stávala se nesnesitelnou. V této hrůzné lopotě, v tom zoufalém zápase o život ztratil veškerou míru časovou, zdálo se mu, že tento boj trvá už několik hodin a že se přepřelahočil prostorem několika mil...

Ve chvílích, kdy odpočíval a sbíral síly, naslouchal, zda neuslyší nad sebou lomoz přijíždějících saní. Marně napínal sluch, nejmenšího neslyšel. To ticho ho ze všeho nejvíc děsilo –

Zase se dovlékl o kousek dále. Tu se půda před ním náhle klonila, náhlá strž tu zela, ani o krok dále nemohl. Usedl na sníh, rozhlížel se, upíral vytrěštěné zraky do bělavé, mihotavé tmy. Na levou stranu svah stoupal mírněji než dosud, ale přece ani pomyslit nemohl, že by se po něm vyšplhal; vpravo padala stráž nerovně, hrbolovitě – snad by se tudy dostal na úpatí svahu...

Zkusil to sedmo. Šlo to: třicet, padesát kroků takto urazil, ale pak byl tak unaven, že musel ustat. Noha pořád víc bolela, jako by nože do ní bodaly –

„Můj Bože, Štědrý večer!“ zaúpěl. „Tolik lidí se raduje – a já tu zahynu! Mé ubohé děti! Pro tyto děti, pane Bože, slituj se nade mnou!“

Pozdvihl oči k nebesům. Pojednou se mu zdálo, že se hvězdičky

už netřpytí tak jasně, že šedý, rychle houstnoucí závoj je zastírá. Nemýlil se: mlhy se přivalily od západu, od strašných kvildských močálů, mlhy tuhnoucí v husté, drobné jíní, které se začalo sypat jako jemný bílý prach. Ulekl se, že je to sníh, který ho zasype. Vzpomněl se, opíraje se o ruce a rukama pozvedaje tíhu těla, a zase se šinul vpřed... Před chvílí ještě viděl kolem sebe, nyní všechno zmizelo, šedá tma ho obklopovala – vše vůkol tiše vířilo a jemu se zdálo, že krouží se vši tou vířivou hmotou vůkol něho.

Pojednou jako by se s ním půda utrhla – sjel naznak po příkrém svahu jako mrtvé drvo po hladkém smyku. Byl dole. Neublížil si, hluboký sníh na úpatí mu měkce ustlal, ale když se vzpamatoval, tou měrou ztratil orientaci, že nevěděl, kudy se dáti. Mlha se tak hustě valila, že si připadal, jako by byl v pytli; nadto těžce padala na prsa a zužovala dech. Je ztracen... umře...

Vtom narazily na jeho sluch jakési temné zvuky, tlumený dusot, táhlé kovové řinčení – i lidský hlas se mu zdálo slyšet, ač velmi tlumený, neurčitý.

„To je Josef Voldřich se svým nákladem dříví!“ vyrazil ze sebe. Celá jeho bytost se vzpružila, slzy radosti se mu vydraly z očí. Obrátil se obličejem ke svahu, naslouchal...

Nemýlil se: zvuky se blížily. Rozeznal nyní zřetelně lidský hlas, drsný a hrubý: „Hý! hýsta!... Ou! ou!... hát ou...“

Tu Mastílek, všecek se třesa rozechvěním, nedbaje bolesti v noze, vyskočil a volal, seč síly i hlas stačily:

„Sem! Sem!... pomóóc!“

Dusot a řinkot i hlas koně pobízející se neustále blížily, tu rychleji, po chvíli zase pomaleji, ba zdálo se mu, že již i z menší výše...

„Pomóóóc! Pomóóóóc!“

Než nikdo neodpovídal na jeho volání a třesk i dusot i lidský hlas se zase vzdalovaly kamsi v pravou stranu, až úplně zanikly, jako by mlha a tma noční je pojaly – Tu ubožák klesl všecek zoufalý nazpět do sněhu. Konec všemu, neslyšel ho ten člověk, lomoz saní a koňských kopyt přehlušil hlas volajícího o pomoc...

Hrobové ticho vůkol. Mrznoucí tma se valila neustále němým

příbojem, sypajíc bílé jíní na opuštěného člověka, jehož jako by rubášem zastýlala – a člověk samotný tu v neprostupné tmě, v hlubokém běsu záludného živlu, pozbyl poslední naděje a hotovil se k smrti.

Ležel chvíli nehýbaje sebou; ale strašný chlad, vnikající do těla, mu působil nesnesitelná muka. Vzchopil se ještě jednou na lokte, lezl po čtyřech jako raněné zvíře, soukal se vpřed nevěda kam, zapadával do hlubokého sněhu. Smrtná mdloba se o něho pokoušela, smysly ho mámily, rudá, zelená, fialová kola prostupovala ze tmy, rychle se otáčela, navzájem se proplítala, v uších zvonilo, v dálné dáli jako by hučel vodopád.

„Vánoční zvony!“ zašeptal, „vánoční zvony! Jsou na té střeše tam... u Josefů – bim, bam, bim, bam... Už jsem tam, už jsem tam! Už mu to odevzdám... aby se neřeklo... Můj Bože!... je to důležité!“

Co to bylo?

Pojednou hučení vodopádu, které se ozývalo v dáli, jako by se k němu blížilo.

Co to?

Co to – nehučí vodopád, zvony nezvoní – řřř – řinčí kovové sanice, duše kůň, blíž to přichází... přímo proti němu.

„Hýsta! hý! ou! ou!“

To nebyl sluchový přelud... už to bylo tu, před ním, před mroucím člověkem. Neviděl nic, ta strašná mlha se valila jako dřív, jako dřív se z ní sypalo jíní... Člověk zapadlý do sněhu oživil, jakoby kouzlem se zahřála krev stydnoucí v jeho žilách. Setřásl sníh, pozvedl se na kolena.

„Pomoc! Kde jste kdo! Pomóóc!“

„Hý –“

„Pomóóc!“

Sáně se rázem zastavily. Hrobové ticho, ale jen chvíli. Mastílkovi se zdálo, že slyší nablízku frkání koně. V tom okamžiku se ozval těsně vedle něho hrubý hlas:

„Kdo to volal? Kde je kdo?“

„Sem! tu! – člověče, Bůh vás poslal...“

Vtom už u něho stál člověk a klonil se k němu.

„Kerej čert vás bere? – Kam jste se to dostal? – dyt jste zběh na padesát kroků z cesty! – to vás ta sakramentská mlha tak vobloudila... Vstaňte přeci!“

„Nemohu – mám nohu zraněnou...“

„To se podívejme! Kerej čerchmant vás vyhnal do tý mlhy! Počkejte chvílku – mám tam lucerničku...“

Odběhl. Za chvílku se vrátil se světlem, ale tak hustá byla ta mlha, že slabý kmit lucerničky nadobro pozřela, takže bylo lze ho vidět sotva na pět kroků.

„Kdopa ste, člověče?“ tázal se zachránce, svítě sluhovi do obličeje.

„Soudní sluha jsem... Neptejte se – kdybyste se byl opozdil o pět minut, byl bych zmrzl. Nemohu na nohu... pomozte mi...“

„Ale pomůžu, rozumí se, že pomůžu. Jakpa bych nepomoh... Jen co se dověčem k saním, bude dobře. Shodíme vzadu ze saní pár těch polen a upravíme pro vás sedátko. Houni taky mám, abych vás trochu přikryl. Za pět minut jsme v Zadově a tam potom uvidíme. Zahřejete se a bude dobře. Chyťte se mne inčkyn za rameno, pevně se držte – však vás hyn dotáhnu. Tak!...“

A už ho vlekl. Za několik minut seděl Mastílek na sedátku, upraveném vzadu na saních, pevně zaobalen do teplé houně z pouhé vlny.

„Nu tak! inčkyn alou! – jen se držte, abyste snad nepad! Hýsta, Černá, hýsta...! Jen trochu přidej, rozumíš? Jen tuhle, co budem v Zadově, víš? – potom si zas dáš na čas, má zlatá, člověk tě nesmí dříť, už seš stará a moc ses světem nachodila – Jen hý! hý! – to víš, bít tě nebudu, jaktěživ jsem tě neuhodil, dyt sama víš, co se patří –“

A kobyla se vskutku dala do jakéhos klusu a člověk běžel podle ní, svítě lucernou.

Netrvalo pět minut a byli v Zadově, kde sáně zastavily před kterousi chalupou.

„Hej, lidičky, kde ste kdo!“ zvolal vozka, klepaje bičem na malé okénko, z něhož se lila jasná záře světla. „Hej, pojd'te, pomozte nám! Ježíška vám vezu!“

Několik postav se vyhrnulo z domu. Krátká slova, dobrácký

smích. Za několik vteřin se Mastílek octl v teplé světnici a už jeden z přítomných mužů se jal zouvat mu botu, aby vyšetřil pohmoždění na noze. A jiný, který přihlížel, se rozhovořil:

„I na mou duši – tohle je soudní poslíček! Však tu vobcházeli dnes víc! – a k tobě že zaměřil, Josefe, povídali!... A před půlhodinkou přišel četník, sháněl se po něm – tak jsme mu řekli, že šel k tobě. Však tam teď bude u vás...“

„Cože? Ke mně jste šel?“

Mastílek přisvědčil.

„To sem přeci žádostiví Nu, počkejte – já tu mou černou trošku vypřáhnou – však chudinka nežrala, trochu sena jí dám. Do Stachova je daleko... Víte, vezu dříví panu učitelovi... Potom se dovíme, co asi chtěli vod soudu –“

Muž, který ohledával Mastílkovi nohu, zatím vstal.

„Kosti nic není,“ pravil, „ale šlachu ste si natáh v kotníku voteklo to kakraholtsky!... Náký tři neděle si poležíte – špatnej Štědrej večír, pardyje!“ A jiný dodal:

„Martin tomu rozumí, víme! – Ten už spravil zlámanin víc než dvacet dochtorů dohromady...“

„Kousek másla sem dejte!“ velel Martin.

Když přinesli, oč požádal, poklekl a jal se provádět jakousi masáž pohmožděné nohy. Procedura byla bolestná, ubohý Mastílek křičel, svíjel se, ale dva silní mužové přiskočili, chopili a podrželi ho, až se provedla.

Mezitím vstoupil Josef. Dokud samozvaný lékař třel a mačkal pohmožděnou nohu, nepromluvil slova. Teprve když Mastílek obvázanou nohu natáhl a oddychl si, přistoupil k němu řka:

„Tedy soud mě hledá – proč?“

„Nevím, co vám chce pan soudce. Něco snad dosvědčíte. Jmenujete se přece Josef Voldřich?“

„Tak, tak.“

„Byl jste letos v Německu, ve Vestfálsku?“

„Byl – až někde za Rýnem –“

„Nu, pak jste to vy. Tři dni vás hledám, však sám víte, že nejste jediný Josef Voldřich v téhle obci. Mám pro vás obsílku, však

uvidíte, po Novém roce se dostavíte k soudu.“

Vše vůkol oněmělo. Slova „obsílka“ a „dovědčiti“ působila skličujícím, drtícím dojmem, který se jevil na všech tvářích. Jedině Josef Voldřich, přijímaje z rukou sluhových obesílací lístek, usmál se docela nenuceně.

„Dejte sem to vaše lejstro,“ pravil, „ať potvrdím, že jsem ten papír dostal, a vyřídíte panu soudci, že přijdu... třeba mu asi málo povím.“

Když viděl strnulé tváře kolem sebe, dodal v samém smíchu:

„Nu, copá si myslíte, vy? – snad že sem něco ukrad?“

Kdosi odpověděl:

„Dyž vono... dyž vono je to – kakraholtsky zlá věc!... Soud je soud! Zavolat je snadno, ale ty tahanice! Namouduši – radši si lehnu nahej do brabeniště, než bych šíl k soudu... Dyť víme, co to vobnáší!... Třeba řecti: kdybys ho nenašel, Josefe, byl by tam zmrz i s vobsílkou a ty bys měl svatej pokoj.“

„Ty mluvíš, jak tomu rozumíš,“ odpověděl vážně Josef, „já zas ti povím tohle: Pánbůh mi nadělil Ježíška, že sem toho člověka našel a před zmrzutím zachránil. To se člověku málokdy přitrefí. A řeknu ti: pana soudce se nebojím, jako jsem se nebál jinších pánů. Zeptá se mě, po čem bude chtít, a já zas vodpovím, jak budu chtít, a pudu spánembohem demů –“

„A potom hyn pudeš eště desetkrát a nakonec ti řeknou, žeš falešně vypovídal!“

„Toho nechme bejt, protože máme inší starosti. Dejte hyn tomu pánovi něco jíst, aby si zahřál žaludek, a potom se postarejte vo saně, abysme ho dopravili do Stachů, tam vodsud se už dostane do Hor. Taky sem shodil na cestě asi patnáct polen a těch hyn přece nenecháme, ať kluci vemou malý sáňky a ať to seberou a naloží. Za půl hodiny nejdýl se s tím mužou vrátit, do tý doby se pán trošku zvotaví, má Černá se nažere a potom pojedem. – A inčkyn vy, pane, povězte, jakpa ste se tam dostal, do těch Maškojic drah? – Člověk tomu nerozumí –“

Mastílkovi bylo nevýslovně blaze po všech přestálých svízeli, útrapách a smrtelných úzkostech; nadto ho ještě blažilo vědomí, že vykonal svoje poslání a Josefa Voldřicha našel.

„Děkuju vám,“ pravil, maje slzy v očích, „děkuju nastokrát! Bez vás bych už nežil a moje děti by byly sirotci. Však vím, jaká je to pro vás oběť chodit k soudu. Ale co chcete? – chléb je chléb a člověk koná svou povinnost. Na mě se nehněvejte, však já povím panu soudci, jaký jste hodný člověk. Však se to vidí z toho, jak děti vychováváte, vždyť jsem byl u vás –“

A jal se vypravovat dopodrobna, obšírně, hlavně o poslední části své pouti.

„... Ze svahu jsem se skutálel... ani jsem nevěděl, že jsem si cestu zkrátil – Ale jen mi vysvětlete, jak je možno, že tou strmou cestou plnou náledí sjíždíte s takovým nákladem na saních!?“

„Nu, to já ne, to já ne,“ odpověděl se smíchem Josef, „to já jen tak chodím vedle saní a místy se nich držím. To my už v tom umíme chodit a železa máme na botách; ale náklad táhne Černá.

To dobytče má rozum. Je to kobyła, dyž se na ni kouknete, ale duši a rozum má člověka, i mluvit se s ní může tak jako s člověkem a ví, co se na ní chce – dyž se s ní rozpráví, ušima stříhá a hlavou kejvá. Stará je a napolo slepá, ale chybit v kroku, to to! Světem prošla se mnou, dvacet let ji mám, a na mou duši – chudej člověk jsem a plahočit se muším, ale té kobyly abych se zbyl, to ne! – Až nebude moct, třeba jinou si pořídím, ale s touhle poslední sousto rozdělím!“

„Tohle je namouduši svatá pravda,“ dotvrdil Martin, „ta kobyła má lidskej rozum a lidskou duši.“

Rozhovořili se o svých koních. Byli tu tři karkáři světáci, všichni se shodovali, že nad Josefovou Černou není a že až se jednou rozloučí s životem, nebude za ni náhrady.

Půl hodiny nato odjížděly dvoje sáně ke Stachovu: první vezly náklad polen a v druhých, měkce a teple ustláno maje na hrachovinách a na slámě a přikryt houněmi, ležel Mastílek. Řidič těchto saní, světák Josef, skoro celou cestu kráčel pěšky podle svého povozu, do něhož jen tu a tam chvilku usedal, když se mu cesta zdála naprosto bezpečná. Mastílek mu děkoval za jeho ochotu a péči.

„I Štědrý večer jsem vám pokazil,“ omlouval se, „v takový svatý čas je každý rád doma –“

„Aj – co doma!“ odpověděl světák. „Doma člověk beztoho jen vokouní. My světáci, i dyž jsme tady, nemáme doma stání. To už tak máme v krvi. Na Stědrej večer se nadělí dětem, povečeří se po pátej hodině a potom se chodí do hospody a z hospody na půlnoční. Dyž jsme vyjížděli ze Zadova, bylo půl vosmý – tak jako tak bych byl už vodešel s kamarády; však jste viděl, že jsme byli už sejdutý, bylo nás tam pět u Spálenejch...“

„Cože? Půl osmé že teprve bylo – Půl noci jsem myslel –!“

Světák se dal do smíchu.

„Je vidět, že vám byl čas dlouhej,“ pravil, „a bylo to všeho všudy asi hodinu, co jste tam bloudil. No – buďte rád, moh ste snadno zmrznout. Mha je neřád, pane! Eště že byl sníh a mrzlo. Nebejt toho, byl byste se dostal do bahen a z těch byste byl nevyváz! Včera, řekněm! To byla ňáká břečka!“ –

Když dojeli do Stachova a zastavili před Starou farou, pomohli oba světáci Mastílkovi ze saní, a protože měl pravou botu ještě zutou, chopili se ho pod pažďím, aby se nohou nedotýkal sněhu, a doslovně ho donesli do šenkovny, kde bylo plno lidí.

„Tys ho přivez?“ tázal se hostinský. „Řekni mi: našel ho?“

„Nu, našel – vždyť sem to já, co ho hledal...“

„Ty? – mordselemente – ať jsem nevím jakej, dyž jsem si nepomyslil, žes to ty...“

„Taks mu to moh řecti...“

„To by tak bylo! Já budu koho prozrazovat! Ať soud hledá sám!“

Když pak zvěděl, co se sluhovi přihodilo a jak ho Josef našel, hostinský pravil:

„Nu, arci, arci – tohle je jiná – nechat jsi ho tam nemoh, dyť je to člověk! Ale inčkyn ti nastane tahání. Inčkyn se naběháš! Však se po ňom sháněli asi na soudě. Dva posly sem poslali a eště četník se po ňom ptal. Dyž sem nim řek, že šíl k Zadovu, jeden z těch poslů šíl demů jim vyřídit, že se mu včíra nic nestalo, a četník se vybral hyn k vám...“

„Však vím...“

„Nu – a možná, že ten se tam někde zaběh v tej mlze. Abys ho šíl hledat, co?“

„Nač! Četník se vyzná a měl rozum, aby v noci a v mlze nechodil na Churáňov. Taky mu asi žena pověděla, když zašil k nám. Vo to není starost – a soudu já se taky nebojím. Mě tahat nebudou, na to se ti vsadím! – A pověz, co druhej posel?“

Hostinský dušené zahvázl a šibalsky se usmál.

„Ten je hyn – hyndle sedí,“ pravil, ukazuje prstem na jakousi hřmotnou postavu, podepřenou lokty o stůl a spokojeně klímající. „Chrní jak jezevec, marně ho budím.“

Také vskutku několik mužů stálo vedle něho, tahali ho, vyzývali ho, aby vstával, že přišel ten, jehož hledá – ale hranáč sebou nepohnul a jen tu a tam zachroptěl. „Je nadranc,“ smáli se někteří.

Jiní se chlubil, že jejich přičiněním byl uveden do tohoto stavu.

„Co živ takovýho Štědrýho večera jistě nezažil,“ pravil kterýs občan, „patnáct čajů vypil – do každý sklenice jsme mu nalili po dvou sklenkách rumu, aby viděl, že jsme kavalíři, my králováci. Mordskýho posla si vyhlíd slavnej soud na Horách! Ráno přišel, žvanil, přešlapoval, šíl do Jirkalova, vrátil se a dal se do pití...“

Jiný přistoupil k Mastílkovi.

„Podívejte se, ouřadni pane,“ pravil ukazuje na přemoženého, „tuhlenonc ho hyn poslali za vámi, aby vás našil. Až pojedete demů, vezmete si ho k sobě a na Horách ho složíte, jen bude-li moct řecti kde. Zato si dejte pozor, co bude vyřizovat, jak se nalopotil, než vás našil.“

A zase jiný:

„Nu, řekněm – zlatý prase neuvidí, zrovna přesmíru se nepostil vod rána. Zato vy ho inčkyn vidíte, třeba zlatý nebylo.“

Byli vůbec všichni náramně veselí, družní a žertovní, jakmile se přesvědčili, že otázka obsílky je vyřízena a že žádný z nich nepůjde k soudu. –

Byla jedna s půlnoci, když selské sáně zastavily v Kašperských Horách před domem, v němž bydlel soudní sluha Mastílek. Okna v jeho přízemním příbytku byla ještě osvětlena, a jakmile vozka zaklepal na okno, přichvátala žena. Když uviděla Mastílka ležet v saních, domnívala se, že přivázejí mrtvého, a dala se do zoufalého pláče.

„Ale mlč přece,“ ozvala se domnělá mrtvola, „vždyť jsem živ, jen nohu jsem si pohmoždil... Josefa Voldřicha jsem našel...“

Teprve ten pláč a křik ženin probudil posla, spícího vedle sluhu, neboť se prudce zvedl a pravil:

„Přestaňte a neplačte, však beztak vidíte, že jsem ho našel!“

Pak se vymanil z houní a kymáčeje se a poplivuje odcházel domů; ani ho nenapadlo účastnit se svízelné námahy, jež nastala vozkovi a Mastílkové, než se jim podařilo sesadit ubohého sluhu ze saní, dovést ho do jeho příbytku a uložit do postele.

Ještě těže noci běžela Mastílková k paní adjunktové zvěstovat, že se její muž navrátil, a paní adjunktová poslala služku k sudímu, aby i tam byli zbaveni obav.

„Nu, zaplať Pánbůh!“ oddechl prý si soudce.

Asi týden nato, když se Mastílek, ač ještě silně kulhal, poprvé objevil v úradě, uvítal ho pan sudí takto:

„Do své smrti bych se nenadál, že jste takový osel! Je v tom rozum bloudit tři dni světem kvůli takové obsílce?“

Tohohle se Mastílek nenadál; div mu slzy nevytryskly z očí.

„Prosím – já jsem ho našel!“ zakoktal.

„Našel – nenašel – zmrznout jste mohl, týden jste si poležel a desítku z paušálu jsem vydal na posly a povozy. Jak vám starosta nemohl říci, který je ten pravý, měl jste se vrátit. Zbytečné starosti jste mi způsobil a všem jste nám pokazil Štědrý večer –“

Nazítří potom se dostavil Josef Voldřich. Vyslechnuv soudcovu otázku, vzpřímil se a pravil s velkým důrazem:

„Já nim povím, milostpane, docela podle pravdy a taky nim to vodpřísáhnu, že sem byl v tej vesnici, kde se tohle prej stalo, ale kerej den to bylo, to už nevím, a vo tej věci jsem rajnsenkrecht docela nic neviděl ani neslyšel. Proto nich prosím, aby mě na to víc nevolali, nebo dyby mě zavolali desetkrát, nic inšího nim nepovím. Tak to maj marný.“

Sudí se usmál.

„Nemějte strach, co jste nám řekl, stačí, my vás víc volat nebudeme.“

Pak mu podal ruku a pravil:

„Děkuju vám srdečně, příteli, za vše, co jste učinil pro našeho sluhu Mastílka. Bez vaší pomoci by byl zahynul. Vědomí, že jste zachránil člověku život, vás bude provázet až do hrobu. Všeho štěstí vám přeju! Sbohem buďte!“

„Maj se hezky, milostpane – ale vo tomhle neráčeť mluvit. To by tak bylo, abych ho tam byl nechal! Pánbůh ho zachránil, ne já!“

S tím odešel.

Sudí se obrátil na protokolistu.

„Pište, pane Maiere: Slavnému kr. landgerichtu v L. – Přání sl. kr. landgerichtu c. k. okresní soud ochotně vyhověl a Josefa Voldřicha obeslal. Tento se dostavil a byv tázán odpověděl, že v příčině události, o níž sl. kr. landgericht se zmiňuje, nic mu není známo. O čemž se dává sl. kr. landgerichtu zdvořile vědomost. – Tak – teď to podepíšu a expedujte mi to hned!“

Nato sudí vstal, nacpal si dýmku, zapálil ji, a postaviv se zády ke kamnům, zabručel:

„Doufám, že mi dají podruhé pokoj, ti tam! To by mi tak chybělo shánět se jim ještě jednou po svědku v tomhle zpropadeném kraji...“

Nato Maier máchnuv rukou:

„Jed bych na to vzal, že ten chlap dobře ví, co se tam stalo. Pan sudí tu bandu nezná. Ti mají za ušima!...“

Čtení o Karlu Klostermannovi

Dočetli jste knížku povídek spisovatele Karla Klostermanna.

Je to smutné čtení, nic pro zasmání, čtenář spíše polituje všechny ty hrdiny Klostermannova vyprávění, kteří prožívali neuvěřitelně těžký život v krásné, ale nelítostné a leckdy i kruté šumavské a jihočeské přírodě.

Opravdu, je to smutná knížka.

Je však pravdivá. Před osmdesáti, před sto lety byl život na Šumavě právě takový, jak vypráví dávný spisovatel.

Ale začněme od začátku. Kdo byl Karel Klostermann a odkud znal

tak dobře Šumavu?

Jeho životní osudy byly prosté.

Narodil se roku 1848 v rakouském Haagu, s otcem lékařem žil v různých místech na Šumavě – v Sušici, v Žichovicích, v Kašperských Horách –, studoval v Písku a v Klatovech, pak medicínu ve Vídni, ale studia nedokončil, stal se vychovatelem, potom redaktorem a nakonec středoškolským profesorem na německé reálce v Plzni. Zemřel roku 1923 ve Štěkni u Strakoníc.

O dětství, studiích i pozdějším životě se dovídáme mnoho zajímavého z Klostermannova díla. Napsal obširné a podrobné vzpomínky a leccos na sebe prozradil i v knihách povídek a románů.

Nejzajímavější období jeho života, které mělo také rozhodující vliv na jeho spisovatelskou tvorbu, jsou léta, která trávil na Šumavě a v jižních Čechách. Odtud pocházel rodem. Jeho dědeček koupil za pár desítek zlatých chalupu a pozemky uprostřed Šumavy, vykácel lesy, proměnil je v louky a pole a stal se dosti zámožným člověkem. Zvolili ho za rychtáře – nejen pro jeho bohatství, nýbrž i proto, že jeho manželka byla jediná v obci, která dovedla číst a psát.

Jeden z jeho synů, Josef, byl dán na studie a stal se lékařem. To byl otec Karla Klostermanna. Také jeho maminka pocházela ze sklářského rodu šumavského.

Karel Klostermann měl na Šumavě mnoho příbuzných, blízkých i vzdálenějších. Jak jen mohl, utíkal z Písku i z Klatov domů. Leckdy trávil celé prázdniny na Srní, které se tehdy jmenovalo Rehberg, poznával šumavské lidi a jejich těžkou práci – byli to dřevorubci, hajní, sklářští dělníci, nebo zase světáci, kteří jezdili po Čechách i do ciziny jako podomní obchodníci. Pěšky procestoval celou Šumavu a všechny bohaté dojmy uchovával v mysli i v poznámkách. Nebylo to snadné cestování. Šumava byla tehdy divoká, nepřístupná, spíš pralesy než lesy, nebyly silnice, cesty, nebylo kde přespát, kde se posilnit na další cestu, a tomu, kdo zbloudil v hlubokých lesích, hrozila smrt uprostřed pustin a močálů.

Lidé tam žili uboze. Dnešnímu čtenáři připadá až neuvěřitelné, že bylo možné přežít krutou šumavskou zimu v zavátých chalupách, kde žili lidé v jediné místnosti spolu s domácími zvířaty, kde nebylo

spojení ani mezi nejbližšími sousedy a kam se mohl vypravit lékař k nemocnému jen s nasazením vlastního života.

Když bylo Klostermannovi dvaadvacet let, zažil událost, která zcela změnila tvář klasické Šumavy. V roce 1870 se přihnala náhle strašlivá vichřice. V několika hodinách vyvrátila tisíce mohutných lesních stromů. Nebylo sil odklidit škody. V hnjících kmenech se usadil kůrovec, který ohrozil všechny šumavské lesy. Bylo nutno rychle odvézt vyvrácené stromy a vyhubit nebezpečného broučka. Lidé se na Šumavu jen hrnuli – ze všech horských koutů, ale i z kraje, a přicházeli i Vlachové a Slovinci, protože Za práci se dobře platilo a za povozy ještě lépe. Ale ani to nestačilo. Dříví, které nedokázali zpracovat, bylo páleno. Byly budovány obrovské hranice ze stromů a větví a zapalovány, aby se kůrovec nešířil. Po celém kraji zářily denně veliké hranice, jako by to byla panychida za starou Šumavu...

Život se změnil. Bylo po nouzi. V chalupách dříve nuzných bylo najednou dost peněz. Lidé zvyklí bidě nevěděli, co s nimi. Začali se lépe, po městsku, oblékat. Rostly požadavky na životní úroveň. Prostá strava už nestačila, hospodářské práce je nebavily, když bylo možno jinde rychle vydělat trojnásobek. Přibývalo hospod, ve kterých po večerech vyhrávala muzika, začalo se pít, rozmohly se hry v karty. „Broučkový ráj“ změnil Život i lidi.

Ale netrval věčně. Přišla doba, kdy dřevo bylo odvezeno a výdělky přestaly. Jenže lidé si už zvykli na lepší a nechtělo se jim zpátky do starého. Mnoho dřiny za málo peněz je nelákalo. Zejména mladí, kteří znali už jen lepší časy, nechtěli o Šumavě ani slyšet. Odcházeli do měst, chlapci za obchodem nebo za řemeslem, děvčata do služby. Jejich cílem byla nejčastěji Vídeň – a tam se odnárodnili, popanštěli, anebo častěji upadli do bídy a v nouzi zahynuli.

O tom všem psal Karel Klostermann, zejména v románech „V ráji šumavském“ a „Kam spějí děti“ a v povídkách „V srdci šumavských hvozdu“.

Nepatří mezi naše největší spisovatele. To, že jeho knihy jsou dodnes čteny, je spíše zásluhou zajímavých námětů, vzrušujících dějů, tajemného, neznámého prostředí a zvláštních lidí než spisovatelského umění Klostermannova. Byl si toho vědom.

Mnohokrát se přiznal a mnohokrát také napsal, že nemá dost fantazie, že si nedovede vymýšlet. Všecko, o čem psal, se opravdu stalo, lidé, kteří jsou hrdiny jeho povídek a románů, skutečně žili, Klostermann je znal, mluvil s nimi nebo o nich alespoň slyšel vyprávět, a když pak vzal pero do ruky, „pouze to kombinoval, uspořádal a v jakýsi celek upravil“.

Byl realista: jeho cílem bylo vykreslit život takový, jaký poznal ze skutečnosti a ze svých vlastních zkušeností, bez přikrašlování, bez vylepšování, bez růžových brýlí. Proto dokázal výborně vykreslit šumavskou přírodu v bohatých proměnách v průběhu roku, hlavně zimní vánice, mlhavé dny, temné lesy, strašná bezcestí, zrádné močály. Proto měl také smysl pro drobného, těžce pracujícího člověka, pro jeho neobyčejné zvyky, pro jeho názory. Bídu šumavského lidu vykreslil do všech podrobností, často s velikou názorností. Leckdy si uvědomoval i příčiny lidské bídy, věděl nebo alespoň tušil, že se Šumavy zmocnili vykořisťovatelé, kteří bezohledně vydrancovali její přírodní bohatství a donutili chudáky, aby na ně dřeli bezmála zadarmo. Ale východisko neznal a ani nechtěl znát. Stačila mu jeho osobní víra v boží spravedlnost a přesvědčení, že lidské osudy jsou určovány vyšší mocí, které se nelze vzpírat. Tuto víru připisoval i šumavským lidem. Jen málokdy se Klostermannovi hrdinové bouří, jen zřídka si uvědomují, že svět lze změnit; většinou jsou pokorní, tiší, odevzdání svému osudu.

I přes tyto výhrady je však Klostermann spisovatel, který stojí i dnes za přečtení. Je výborný kronikář staré Šumavy, o které se dnes dovídáme už jen z knih. Znamenitě vylíčil její různé oblasti od sušického a klatovského Pošumaví až po kraje pralesní u bavorských hranic – hlavně v románě „Ze světa lesních samot“ – a výborně zachytil i zvláštní přírodu a život v kraji rybníků a močálů na zbudovských blatech v okolí Hluboké v několika pěkných povídkách a ve velkém románě „Mlhy na blatech“. Příběhy, které zažil nebo o kterých slyšel vyprávět od pamětníků a přímých účastníků, jsou napínavé, lidé, kteří je zažili, jsou zajímaví, a Klostermann je dobrý vypravěč.

Výbor, který předkládáme mladým čtenářům, obsahuje především

trojici povídek, napsaných přímo pro mládež, a dále povídky z různých dob Klostermannova života a z různých sbírek. Jsou to povídky, které mohou upoutat svými příběhy, a byly voleny tak, aby provedly čtenáře celou Šumavou i dalšími oblastmi jižních Čech, které Klostermann dobře znal a plasticky vylíčil. Jen jedna povídka je částí rozsáhlejšího příběhu, ta, která vypráví o tragické smrti dětí v sněhové bouři – Bílý samum.

Výbor byl uspořádán a upraven s ohledem na dnešního čtenáře. Nešlo a nemohlo jít o pietní dochování každého řádku tak, jak ho Klostermann napsal před desítkami let, nýbrž o dosti důkladné zásahy do jeho vyprávění. V naší úpravě zmizely dlouhé moralizující pasáže, poplatné době, která stále ještě pokládala literaturu pro děti za pomocníci vychovatelů; většinou zdržovaly běh děje a čtenáři je stejně přeskakovali. Byly odstraněny i zdlouhavé, často se opakující popisy týchž situací a obširná líčení živelných pohrom, při nichž Klostermann používal týchž obrazů a slovních spojení. Odstranili jsme i přemíru náboženských motivů, které charakterizují spíše Karla Klostermanna než jeho šumavské a jihočeské hrdiny.

Není to ovšem přeuvyprávění, není to knížka nových příběhů na motivy Klostermannových povídek, je to skutečný Karel Klostermann, od jehož smrti uplynulo již 50 let, ale jehož knížky jsou a budou čteny jako pravdivý obraz minulého života. Úprava se ovšem snaží, aby příběhy byly srozumitelné a čtivé dnešním mladým čtenářům, ale zároveň respektuje zvláštnosti i charakteristické rysy Klostermannova jazyku i stylu, i když ne v úplnosti a naprosté důslednosti, nýbrž ve výběru, aby byl zachován spíše kolorit jazyka než jeho přesné znění.

Máš výbor má tedy být prvním seznámením se spisovatelem, který v duchu a stylu popisného realismu vylíčil věrně a zajímavě zmizelý svět a život, patřící nenávratně minulosti, ale natolik zajímavý, že stojí za to přečíst si, co o něm věděl a pověděl současník oněch poutavých dějů a zvláštních lidí, byť ještě nedokázal hodnotit historické skutečnosti tak, jak to dovedou lidé našich dní.

VLADIMÍR KOVAŘÍK

OBSAH

Robinson na Otavě

Svalený balvan

Dědova vina

Schovanec

Vánice

Vánoce pod sněhem

Bílý samum

Kousek cukerínu

Zmizela

Chuchláci

Odysea soudního sluhy

Čtění o Karlu Klostermannovi